

XXIV. évfolyam, 3. szám

2017. június 15.

PRIETENIA

PRZYJAŹŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÄSISJÉ

PRIJATELSTVA

PRJATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵՎՈՒՄԻՅՈՒՆԻՄ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsönös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:

Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:

Filantrop Társaság Barátság Egyesülete

Felelős szerkesztő:

Mayer Éva

Olvasószerkesztő:

Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:

Szépál Éva

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége

1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsag@upcmail.hu

eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149

Előfizethető a Barátság

számlaszámán:

11711034-20813402

OTP Bank Nyrt. 1113 Budapest,

Bartók Béla út 92-94.

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Terjeszti a szerkesztőség

és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatica Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Horváth Csaba ügyvezető igazgató

www.croatica.hu

Online szerkesztő:

Domainsector Kft.

<http://nemzetisegek.hu>

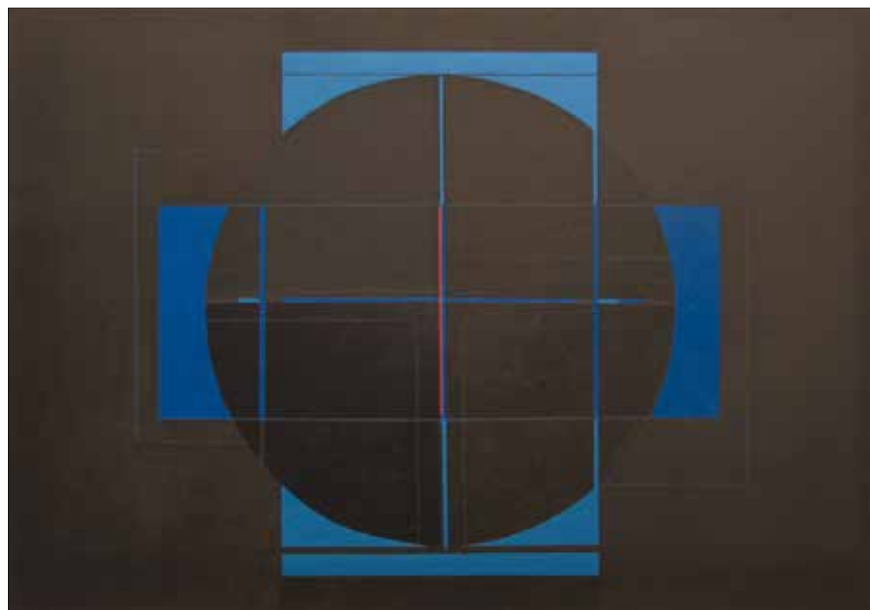
E lapszámunk megjelenését
az Emberi Erőforrások Minisztériuma,
Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi
Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága,
a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,
az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő,
az Országos Horvát Önkormányzat
támogatta.

EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKEZELŐ

Oroján István alkotásaiból

Kék-fekete (2017)

Ünnep (2010)

Cikkünk a 8956. oldalon olvasható.

Címlapunkon: Oroján István: Nagypám bajusza

80x40x15 cm, diófa, 2000

Elballagtak...

Hagyományosan a 2016/17-es tanév végén is búcsúztak a végzős diákok iskolájuktól, tanáraiktól, egymástól, hogy a sikeres érettségi után folytathassák tanulmányaikat itthon és külföldön, egyetemeken és főiskolákon. Sok sikert kívánunk nekik! Képősseállításunkban a gyulai Nicolae Bălcescu román, a békéscsabai és a budapesti szlovák, a pécsi Miroslav Krleža és budapesti horvát középiskola, valamint a pécsi Koch Valéria Iskolaközpont diákjainak ünnepélyes ballagásáról láthatnak összeállítást.

Köszönetet mondunk a felvételekért a Foaia, a Hrvatski glasnik, a L'udove noviny szerkesztőségének, Gohér Krisztinának és a Koch Valéria Médiacentrumnak.

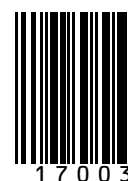

Elballagtak...

Ára: 300 Ft

MINORITY SAFEPACK INITIATIVE

„Minority SafePack Initiative” elindító Hans Heinrich Hansen, az Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója (FUEN) akkori elnöke és Kelemen Hunor a Romániai Magyarok Demokratikus Szövetségének elnöke voltak. 2013 elején polgári kezdeményezésükkel kérték az Európai Uniót, hogy javítsa a nemzeti és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek védelmét és erősítse az Unió kulturális sokszínűségét. Azt kezdeményezték, hogy az Európai Unió fogadjon el a nemzeti és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek védelmét növelő és az Unió kulturális és nyelvi sokféleségét erősítő jogi aktusokat: a regionális és kisebbségi nyelvek, művelődés és az oktatás, a regionális politika, a közképviselés, az egyenlőség, audiovizuális és egyéb médiatartalmak, valamint a regionális (állami) támogatás területén.

Az Európai Bizottság 2013 szeptemberében azzal az indoklással utasította el a kezdeményezés regisztrációját, hogy annak tartalma a nemzetállamok hatáskörébe tartozik, illetve meghaladja a az EU kompetenciáit. A kezdeményező „Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe” (Minority SafePack – egymillió aláírás az európai sokszínűségért) címmel fordultak az Európai Törvényszékhez, amely 2017 februárjában végül kimondta az elutasítás jogszerűtlenségét és felszólította az Európai Bizottságot, regisztrálja a kezdeményezést. Az áprilisi regisztrációt követően – a polgári kezdeményezésekre vonatkozó szabályok értelmében – egy éven belül legalább hét tagállamból egymillió támogató aláírást kell összeszedniük a kezdeményezőknél.

A FUEN május 17-21-i kolozsvári kongresszusán a kezdeményezés összeállítói tájékoztatták a tagszervezetek képviselőit céljaikról és a bírósági döntést követő lépésekről. A kongresszus második napján hivatalosan is megkezdődött a támogató aláírások összegyűjtése érdekében szerveződő kampány: felszólították a tagszervezeteket, hogy rendezvényeiken, valamint a számukra hozzáférhető médiában tájékoztassák a nemzeti kisebbségekhez tartozó tagjaikat a kezdeményezés céljairól és kezdjék meg maguk is a támogató aláírások gyűjtését.

BARÁTSÁG

XXIV. évfolyam, 3. szám

2017. június 15.

TARTALOM

KÖZÖS EURÓPÁNK

Pro Cultura Minoritatum Hungariae	8944
Interjú B. Szabó Dezsővel, a Stuttgarter Magyar Intézet igazgatójával	8946
Emlékezés Králik Aladár pedagógusra	8948
A Komárom-Esztergom Megyei Levéltár konferenciája	8951
Parlamenti képviselőre törekednek a hazai németek	8953
Fekete tus fehér papíron	8954
Oroján István kiállítása Budapesten	8956
Abgedreht	8958

ÉVFORDULÓ

Hetven éve történt a csehszlovák-magyar lakosságcsere	8959
Köszönet Uwe Stiemkének!	8962

MELLÉKLET: NEMZETISÉGGUTATÁS ÉS HELYTÖRTÉNET

Konferencia az Országos Idegennyelvű könyvtárban	8963
Dr. Papp Anna Mária főigazgató köszöntője	II
Szalóki Gabriella (EMMI)	III
Tircsi Richárd (EMMI)	V
Fuzik János, szószóló	IX
Ntamtsiou-Agárdi Elektra (MTVA)	XI
Pancsosz Alexandra (OIK)	XV
Miszler Tamás	XIX
Ramháb Mária	XXII
Dr. Horváth Sándor Domokos	XXIV
Dr. Voit Pál	XXVI
Rakonczai Szilvia	XXVIII

HÁZAINK TÁJA

Nyári ízek	8995
------------	------

INHALT, CONTENTS

8998

BORÍTÓINKON:

Oroján István művei láthatók

A Pro Cultura Minoritatum Hungariae 2017. évi kitüntetettei

R Amár nagy hagyományú Pro Cultura Minoritatum Hungariae kitüntetést idén az emberi erőforrások minisztere, Balog Zoltán adományozta olyan személyeknek és szervezeteknek, akik, illetve amelyek kiemelkedő munkát végeztek anyanyelvük, hitük, kultúrájuk megőrzése és terjesztése terén. Soltész Miklós, az egyházi, nemzetiségi és civil kapcsolatokért felelős államtitkár és helyettese, Fülöp Attila május 29-én a Pesti Vigadóban nyújtotta át a kitüntetéseket.

A Biljana Néptáncgyűttes

a hazai bolgárok identitástudatának erősítése és hagyományos kultúrájuk megőrzése érdekében végzett munkája elismeréseként vehette át a díjat.

A Biljana Néptáncgyűttes tagjai a karcagi Nagykun Református Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola jelenlegi s egykori tanulói, valamint tanárai. Az együttes 2003-ban, Major János vezetésével alakult meg. Hét alkalommal vettek részt anyaországi nyári tánc táborban, melyek során újabb és újabb eredeti bolgár néptánc-koreográfiákat sajátítottak el. Az anyaországi meghívások mellett felléptek többek között Szerbiában és Szlovákiában. Természetesen a hazai bolgár nemzetiségi rendezvényeknek is állandó résztvevői.

A Głos Polonii szerkesztősége

a magyarországi lengyelek történelmi és hagyományos kultúrájára vonatkozó ismeretek terjesztése, valamint a magyar-lengyel kapcsolatok ápolása érdekében végzett tevékenysége elismeréseként részesült a díjban.

A magyarországi Bem József Kulturális Egyesület által 1987-ben alapított újság jelenleg az Országos Lengyel Önkormányzat hivatalos lapja, a Polonia Węgierska negyedéves mellékleteként jelenik meg. A szerkesztőség feladatának tekinti a Bem egyesület működésének dokumentálását, a történelmi és hazafias hagyományok, valamint a magyar-lengyel kapcsolatok ápolását. Publicisztikáikban a minőségre és a hitelességre törekcsenek, melynek eredményeként munkájukat a Lengyelek Világszövetsége 2011-ben a Lengyel Sajtó Egyesület Nívódíjával jutalmazta. A szerkesztőség idén ünnepli fennállásának harmincadik évfordulóját.

Jurinkovits József

számára a nyugat-dunántúli horvátok érdekében a közösségi életben és kultúrában végzett tevékenysége elismeréseként ítélték oda a díjat.

Jurinkovits József a nyugat-dunántúli térségben elsőként szervezett horvát énekkart 1989-ben, majd Fertőhomok településen tamburazenekart és tánc csoportot hozott létre a helyi horvát népzenei és

tánc kultúra felélesztése céljából. 1994-től segítette a Horvát Kisebbségi Önkormányzat létrejöttét, s ma is a Magyarországi Gradistyei Horvátok Egyesületének tagja. 2003-ban a fertőhomoki Horvát Kulturális Egyesület megalakulásában is tevékeny részt vállalt. A település kulturális és közösségi életének napjainkban is aktív szereplője.

A Komlósikai Ruszin Nemzetiségi Népdalkör

a kislétszámú hazai ruszin nemzetiség kulturális örökségének megőrzéséért, valamint a közösségi élet területén végzett kiemelkedő munkájáért részesült az elismerésben.

A Komlósikai Ruszin Nemzetiségi Népdalkör elődje a komlósikai pávakör 1970-ben alakult, és 1986 óta kisebb-nagyobb változásokkal énekel együtt. A többszörös aranyminősítéses és KÓTA-díjas, valamint Hodinka Antal-díjjal kitüntetett pávakör rendszeresen részt vesz – más események mellett – a ruszin közösségek és az Országos Ruszin Önkormányzat rendezvényein. A kórus által előadott népdal- és folklór kincset az együttes tagjai gyűjtik és dolgozzák fel. Műsoraikról CD- és DVD-felvételek is készültek. Tevékenységükkel, színpadi előadásaik révén, nem szűnő lelkesedéssel járulnak hozzá a hazai ruszin nyelv megőrzéséhez és ápolásához. Magyarországon kívül Kárpátalja és Szlovákia színpadjain is gyakori vendégek.

Lohn Zsuzsanna Éva

a hazai német nemzetiség nyelvének megőrzéséért, a nyelvtanítás módszereinek a jövő nemzedék pedagógusainak történő átadásáért kapta az elismerést.

Lohn Zsuzsanna Éva a tolnai német nyelv kulturális örökségéből táplálkozva, a német nyelv tanításának és átadásának szenteli munkásságát. Kezdetben Pakson volt nyelvtanár, később a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége kultúráért és oktatásért felelős referenseként dolgozott. Jelenleg német nemzetiségi pedagógushallgatókat tanít a Váci Apor Vilmos Katolikus Főiskolán. A nemzetiségi nyelv művelését a Bonnharder Nachrichten főszerkesztőjeként és a Neue Zeitung német nemzetiségi újság cikkírójaként is tevékenyen folytatja.

Bajtai László felvétele

Nedró János András

a békési románság tánc kultúrájának megőrzéséért és továbbadásáért, valamint a pedagógusként végzett kiemelkedő tevékenysége elismeréseként tüntették ki a Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjjal.

Nedró János András a gyulai Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium táncpedagógusa, valamint a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata Dokumentációs és Információs Központjának alkalmazottja. A Magyar Táncművészeti Főiskolán 2008-ban szerzett táncpedagógusi diplomát. A magyarországi román néptánc kincs átmentése, átörökítése érdekében diákjait lelkesítő, vidám, játékos és gyermekközpontú attitűddel tanítja. Táncrepertoárjában a román mellett magyar és más nemzetiségek táncjai is szerepelnek.

A Pilisszentkeresztért Kulturális Egyesület

a pilisi szlovákok népzenejének és táncának, énekeinek és színpadi produkcióinak megjelenítéséért, és ezzel a szlovák kulturális hagyományok megőrzését célzó tevékenysége elismeréseként vehette át a díjat.

Az Egyesület fennállásának tíz esztendeje alatt egyedülállóan sokrétű kulturális, ifjúsági, egyházi, érdekképviseleti és anyanyelvi kiadói tevékenységet végzett a nemzetiségi utánpótlás-nevelés érdekében a magyarországi szlovák közösségekben. Számtalan hazai és nemzetközi fesztiválon, versenyen képviselte már a hazai szlovákságot. Aranypáva népdalkórusuk háromszoros KÓTA-nagydíjas. Az Egyesület égisze alatt működik továbbá a Pilis Néptáncgyűttes, a Szlovák Éneklő Ifjúság és a Pilisi Trió is. Oszlopos tagja a pozsonyi székhelyű Szlovákok Világszövetségének és több hazai népművelő közösségnek is. Az egyesület csoportjai évente több mint száz – határon inneni és túli – fellépéssel büszkélkedhetnek. Több nemzetiségi kiadványt és hanghordozót is készítettek, publikáltak.

Ropos Mihály

a rábavidéki szlovén közösség mindennapjait és közösségi eseményeit megörökítő felbecsülhetetlen értékű fotódokumentációja elkészítését, valamint közösségépítő tevékenységét ismerték el a díjjal.

Ropos Mihály „fotókrónikás” közel hatvan éve dokumentálja a Szentgotthárd környéki hat szlovén falu lakosságának életét, és a felvételeihez kapcsolódó történeteket anyanyelven osztja meg a szlovén közösséggel. Közkinccsé tett fotói megőrzésére dokumentumtárat hozott létre. Szlovén monográfiákban megjelent fényképeiből itthon és az anyaországban is több kiállítást rendeztek. Életművével jelentősen hozzájárult a magyarországi szlovének kulturális örökségének megtartásához. A Szlovén Rábavidék közösségi életének és az anyaországi kapcsolatépítésnek ma is aktív szereplője.

A „Veseli Santovcani” Nemzetiségi Hagyományőrző Egyesület

a Bács-Kiskun megyei szerb nemzetiség kulturális identitása megőrzéséért, folklórhagyományaik és néptáncuk népszerűsítéséért végzett tevékenységük elismeréseként vehette át a díjat.

A szerb hagyományok és a magyar népszokások ápolásával foglalkozó egyesület harmincegy éve kezdte meg működését. Évről évre megszervezik Hercegszántó hagyományos Húsvéti Bálját és a Tánc tábor, melyben tevékeny szerepet vállal a közösség valamennyi tagja. 1992-ben arany minősítést nyertek „Sokác lakodalmas” című koreográfiájukkal. Eddig is már több nemzetiségi kötődésű díjjal tüntették ki őket. Eredményes működésük is hozzájárult ahhoz, hogy elnökük, Kózsics Illésné Szent Száva-, valamint Hercegszántó Községért Díjban részesülhetett. Tánc csoportjuk rendkívül gazdag viselete is nagymértékben növelte a népszerűségüket. Az egyesület az egész megyében és országosan is sikerrel képviseli a hercegszántói szerb közösséget.

A párbeszéd fontossága: kultúraközvetítés és -fejlesztés Baden-Württembergben

Interjú B. Szabó Dezsővel, a Stuttgarti Magyar Kulturális Intézet vezetőjével

2017 februárjától dr. B. Szabó Dezső vezeti a Stuttgarti Magyar Kulturális Intézetet. A nemrég kinevezett igazgató egyetemi adjunktus, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Germanisztikai Intézete tudományos munkatársa, történész, irodalomtörténész. Kutatási területe a magyarországi németek történelme, művelődéstörténete, illetve sajtótörténete. Ő maga is magyarországi német, pilisszentiváni gyökerekkel. Tizenöt éve dolgozik a kulturális diplomácia területén. 2000-2004 között épp a Stuttgarti Magyar Kulturális Intézet tudományos és kulturális titkára volt, így a tartományt s a várost is alaposan ismeri. Jelenlegi munkakörében a közigazgatásban szerzett tapasztalatait is jól hasznosíthatja, hisz sok éven át a Balassi Intézet nemzetközi kapcsolatokért felelős igazgatójaként, 2014-ben pedig a Külgazdasági- és Külügyminisztérium kulturális diplomáciáért felelős helyettes államtitkáraként tevékenykedett. Ahogy a Stuttgarti Magyar Kulturális Intézet második negyedéves programfüzetében fogalmaz: „A magyar kultúra itt, Baden-Württemberg tartományban, régóta házára lelt, mely a képzőművészet, kultúra, nyelvűvelés, zene és tudomány vonzó kínálatának változatosságában jut kifejeződésre. Ez a sokszínűség aktuális programunkban is teljes mértékben tükröződik. Mindez ösztönözte a párbeszédet és csigázza fel a kíváncsiságot!”

Az Intézet jelenlegi programjairól, a közép- és hosszútávú tervekről, feladatokról B. Szabó Dezsővel a húsvéti ünnepeket megelőző budapesti látogatása során beszélgettünk.

– A programfüzetet lapozgatva, abban valóban sokszínű, sokakat megszólító kínálat tükröződik...

– Június közepéig látogatható „A magyarországi Bauhaus” című kiállítás, melyet a pécsi Janus Pannonius Múzeummal együttműködve mutatunk be. Az eredeti Bauhaus-objektek mellé kortárs képzőművészek alkotásai kerültek. A Kodály-emlékév jegyében megmutattuk Kodály hatását más zenei műfajokra. A közönség egy jazzkoncert révén nyer bepillantást az idősebb zenei irányzatokra. A hangversenyek esetében egy olyan ügynökséget is bevonunk a szervezésbe, amelyik előszeretettel választ a Cseh Tamás Programban részt vevő fiatal tehetségek közül. Június 1-jére Doma Ákos, a két éve Chamisso-díjjal kitüntetett szerző felolvasására hívjuk az irodalmat kedvelő közönséget. Ez a program pont számunkra azért is kiemelkedő, mert az a Robert Bosch Alapítvánnyal együttműködésben valósul meg, amely az előző években nem támogatott a Stuttgarti Magyar Kulturális Intézet által szervezett programot.

– A sokrétűség jegyében a fiatal, illetve legifjabb közönség igényei is szerepet játszottak?

– Konkoly-Thege György, a Sziget Fesztivál hivatalos fotográfusa képeiből június 23-án nyílik kiállítás a Kulturális Intézetben. A jeles fotóművész ez alkalomból legjobb felvételeiből válogat. Az eseményre egy disc-jockey is hivatalos, így kívánjuk a fiatalokat megszólítani. Természetesen ezzel a Sziget Fesztivált is reklámozzuk (nem a vállalkozást, hanem magát a programot, mely ma messzemenőig hungaricumnak számít). Németországban sokan már nem engedhetik meg maguknak a klasszikus mallorcai nyaralást, de a

magyarországi árak számukra is megfizethetők. Hazánk minden külföldi számára keresett és pénztárca-barát úticél.

Júliusban a pécsi Bóbita Bábszínház vendégszerepel nálunk. Július 13-án Köles Eliza koncertjén lehetnek jelen vendégeink. Az előző évben Rómában hallottam. Ő is a Cseh Tamás Programban vesz részt, elképesztő kisugárzású előadó, biztosan felemelő program részesei lehetünk. Ami viszont nem szerepel a programfüzetben: az a rengeteg előkészület. Az elmúlt nyolc hétben számtalan megbeszélésen vettem részt. Természetesen azért is, mivel jelenleg egyedül vagyok Stuttgartban, a hirtelen váltás okán a családom még nem tudott elkísérni. Az előző intézetvezető, október végén távozott, így több mint két hónap telt el, míg átvettem az intézetvezetést.

– Az évfordulók jegyében hangsúlyt kap az Esztergom és Ebingen között huszonöt éve létrejött partnerkapcsolat is...

– 1992-ben írták alá a Magyar- és Németország baráti kapcsolatáról szóló alapszerződést. Természetesen tudunk ezekről a partnerkapcsolatokról, melyek kiépítésére ösztönzőleg hatott ez a szerződés. Sok együttműködés 1992-1993 között kötött és idén, illetve jövőre huszonötödik évfordulójukat ünneplik. Ebingen azért is kiemelkedő, mivel a városban egy magyar könyvtár is működik. Vezetője Gudrun Brzoska, aki Arany János-programunk megvalósításában is részt vett, és néhány hét alatt igazi Arany-szakértővé képezte magát. Más településekkel is egyeztetünk.

Távlati terveim között szerepel az is, hogy a tartományba meghívjuk például a mohácsi busókat, mivel Baden-Württembergben is meghatározó hagyomány a

farsangi karnevál. Ilyen projektek esetében nagy segítséget nyújthatnak a települések közötti partnerkapcsolatok.

– *Milyen érzés volt Stuttgartba visszatérni?*

– Nem idegen, maga a tartomány sem. Tübingenben jártam egyetemre, ezer szállal kötődöm ide. Egyrészt sokakat ismerek a partnerszervezeteknél is. Vannak, akiket tizenöt-húsz éve. Másrésztől azonban sok minden megváltozott. Mindenekelőtt a német-magyar kapcsolatok alakulására utalnék, amelyek azonban nem Baden-Württemberg-specifikus változások. Nem is a nagypolitika kommunikációja révén előidézett feszültségekre gondolok, hanem arra, hogy legtöbbször a németek magyarok iránti, a határnyitás nyomán érzett rokonszenvének örökérvényűségét feltételezték. Ez azonban nincs így. Az utóbbi tizenöt évben ezzel nem nagyon foglalkoztak, pedig a határnyitáskor még meg sem született fiatalok mára már szülők, és Magyarország akkori szerepvállalásáról mit sem tudnak. Őket is meg kell nyernünk. Stuttgart kulturális kínálata a sokszorosára nőtt, legfőképp a tizenöt éve felmutatottéhoz képest.

Új helyzet az is, hogy Intézetünk a külügyminisztériumhoz tartozik, így annak szerves részeként működünk, de nem politikai képviselőként, hanem a magyar kultúra, a magyar értékek képviselőiként. A tizenöt évvel korábbinál kevesebb munkatárssal, egész Dél-Németországra kiterjesztett tevékenységi körrel működünk.

– *A magyarországi németiség a második világháborút követő kitelepítés nyomán nagy számban épp Baden-Württembergben lett új hazára. Az őszi, illetve a középtávú programtervezésben szerepet játszik az itteni, és a magyarországi németiség kapcsolattartása?*

– Stuttgart ebből a szempontból is sajátos. Szeptember 15-én az első fő programunk a huszonöt éves VUdAK Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetsége jubileumi csoportkiállításának megnyitója lesz.

Tárgyaltam a magyarországi németek tartományi szervezetének (Landsmannschaft der Deutschen aus Ungarn) volt és jelenlegi vezetőjével, Klaus J. Loderer és Joschi Ament úrral, s felajánlottam, hogy jövő évtől január 19-én tartsunk minden évben megemlékezést a Stuttgarter Magyar Kulturális Intézetben. A magyarországi németek kitelepítésének és elhurcolásának hivatalos emléknapját három éve fogadta el az országgyűlés, és Stuttgartban szeretném megteremteni az ezzel kapcsolatos rendezvények hagyományát. Fontos volt számomra, hogy a helyszín ne Gerlingen vagy Backnang, hanem hivatalos stuttgarti „magyar felségterület” legyen. A kitelepítés természetesen tragikus történelmi fordulat volt, de nem szomorkodó eseményeket szerveznénk. Azt az örömteli fejleményt szeretnénk megünnepelni, hogy Magyarország elismerte történelmi felelősségét. A program összeállításában szabad kezdet adok a tartományi, illetve hazai németeknek.

A reformáció ötszáz évének ünnepe alkalmából két kiállítást is szervezünk össze, melyekhez előadások is kapcsolódnak majd. Tervezzük a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ által több mint tíz éve folyamatosan megrendezett Blickpunkt fotóverseny legjobb képeit egy kiállításra meghívni. Egy középtávú tervem a Danube Culter Cluster, tehát a Duna Régió Stratégia kulturális ágának intenzívebb kivitelezése, melynek megvalósításához szívesen nyitva állunk Magyarországi déli szomszédai számára is.

– *A magyar kultúra közvetítésében szerepet kapnak majd a magyarországi nemzetiségek is?*

– Ehhez a Duna Régió Stratégia is hozzájárul. A hazai németek mellett mindenképp a magyarországi roma kultúrát tervezem bemutatni. Tizennégy éve egy kiállítás keretében megismertettük a stuttgarti közönséget a naiv cigány festéssel. *Oláh Jolán* és *Kalányos György*in át bepillantást nyújtottunk a legjobb művekbe.

Tervezem a roma kultúra más területeit is bemutatni, de ezúttal a zene lesz hangsúlyosabb, a Cseh Tamás Program révén is. Csodálattal adózom *Both Miklós* Palimo Story projektje iránt, amellyel Magyarország legszegényebb területein kutatott fel tehetségeket. Egyik legnagyobb vágyam, hogy ezt a projektet bemutassuk Stuttgartban. Ezeknek a fiataloknak, akik még saját településeik határain túlra sem jutottak el, csodálatos élmény lehetne egy ilyen külföldi szereplés. Ez alkalmat adna arra is, hogy megmutassuk a magyarországi kultúra sokszínűségét.

Természetesen a minőségre is figyelniünk kell. Ezt és a médiakompatibilitást szem előtt tartva a munkánk abból áll, hogy Magyarország jó hírét terjesszük. Ennél a pontnál Balassihoz érkeztünk, hiszen ez az ő elve is volt. Ez több mint szimbolikus.

– *Ha Baden-Württemberg tartomány és Magyarország vonatkozásában párhuzamot keresünk, mely terület a legerőteljesebb?*

– Az innováció mint tudományos témakör. Magyarország kreatív országgént él a köztudatban. A Nobel-díjasok magas száma és a találmányok támasztják ezt alá. Kevésbé közismert, hogy Baden-Württemberg ez utóbbi tekintetében előttünk jár: jelenleg Európában minden ötödik szabadalom – egész Németországban minden második – ebből a tartományból érkezik. Ez az a tartomány, mely száz éve még Európa szegényházaként volt ismert, ahol nincs nehézipar és nincsenek ásványkincsek. A gazdasági fejlődés a középosztályra támaszkodik, amiből mi is tanulhatunk. Tervezem, hogy a startupok (az újonnan alapított, nagy növekedési képességgel, kiemelkedő eséllyel induló vállalkozások – *a szerk.*) segítségével párbeszédet indítsunk. A párbeszéd számomra az elkövetkezendő évek nagyon fontos címszava és üzenete.

– *Köszönjük az interjút és sikeres programokat kívánunk!*

Korb Angéla

Egy csaknem elfeledett tudós tanár

Emlékezés Králik Aladára

Králik Aladár (1931-1997) a magyarországi szlovák kultúra, nemzetiségi oktatás, nyelv- és irodalomtudomány jelentős személyisége volt. Munkásságát számtalan kitüntetéssel ismerték el, azonban mindmáig nem született egyetlen olyan írás sem, mely pedagógia-módszertani, nyelvészeti, irodalomkritikusi és fordítói tevékenységét részletesen elemezte volna. Csak szóróványosan találunk említéseket. Írásom célja a különböző forrásokban található, róla szóló információk szintetizálása és kiegészítése a médiában elmondott gondolataival, valamint egykori munkatársai és tanítványai emlékeivel. Ezek összegyűjtésével és feldolgozásával szeretném feleleveníteni Králik tanár úr sokrétű tevékenységét, rendkívüli műveltségét, modern gondolkodását, mellyel kedvezően hatott a magyarországi szlovák oktatásra és kultúrára.

Emberi és pedagógusi énjének bemutatásakor három körülmény motivált: halálának huszadik évfordulója, a közelgő pedagógusnap, és egy személyes mérföldkő. Ezzel az írással búcsúzom a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Szlovák Nyelv és Irodalom Tanszékétől, ahol négy éven keresztül láttam el a szlovák nyelv és kultúra lektori teendőit.

Králik Aladár 1931. július 15-én született Felsőpetényben, ahol édesapja evangélikus kántortanító volt. Egy a *Ludové noviny*-nek adott interjúban elmondta, hogy apja „származását tekintve magyar volt, aki az Ipoly folyó szlovák oldalán látta meg a napvilágot. Trianon után, amikor éppen valamilyen hivatalos ügyet intézett Budapesten, Magyarországon ragadt. Oroszlánban talált munkát, ahol meg is nősült. Több Nógrád megyei településen dolgozott, leghosszabb ideig a Balassagyarmathoz közeli Szügyben.” (Fuhl, 1994). Králik Aladár magyarok és szlovákok által lakott környezetben nőtt fel, de családjában csak a magyar nyelv volt használatos. Apja evangélikus kántorként nemcsak orgonán játszott, hanem prédikált is: a magyar hívőknek magyarul, a szlovák ajkúaknak pedig bibliai cseh nyelven, ami nem volt erőssége. A család háború utáni költözködésére így emlékszik: „A háború után családunknak muszáj volt elhagynia Szügyöt, mert apám az egyház iránti elkötelezettsége ellenére támogatta az egyházi iskolák államosítását. E miatt elvesztette népszerűségét és a szügyiek bizalmát és az új otthon keresése folyamán meg is halt.” (Fuhl, 1994).

Králik Aladár Balassagyarmaton járt gimnáziumba, ahol kiváló ismereteket szerzett latin, ógörög és francia nyelvből. Az érettségi után tanulmányait a budapesti Apáczai Csere János Főiskola magyar-francia szakán kívánta folytatni, csak hogy 1949-ben (egy hónappal a felvételi vizsga előtt) az intézményben megszűnt a

nyugati nyelvek oktatása. A kínálatból a magyar mellé így a szlovák nyelvet választotta. Ezt ugyan nem ismerte, de közel érezte magához, hiszen a Felsőpetényben és Szügyben töltött gyermekkor idején az ottani lakosok számára még természetes volt a szlovák nyelv használata. Sziklay László professzor úr, a főiskola 1949-ben létrejött Szlovák Nyelv és Irodalom Tanszékének alapítója és tanára figyelt fel Králik nyelvek iránti rendkívüli fogékonyságára, és arra ösztönözte, hogy tanulmányait a pozsonyi Komen-ský Egyetemen folytassa. A háború utáni időszak első ösztöndíjasai között volt, akik a csehszlovák-magyar államközi egyezmény keretében ott tanulhattak. 1953-ban szlovák-magyar szakos középiskolai tanári diplomával érkezett haza.

Több helyről kapott munkajánlatot, ő azonban úgy érezte, túl fiatal ahhoz, hogy például az Oktatásügyi Minisztériumban, a Külügyminisztériumban vagy a Szlovák Nyelv és Irodalom Tanszéken vállaljon munkát. Első munkahelye a békéscsabai szlovák gimnázium volt, ahol közel harminc évig (1953-1981) tevékenykedett, egy tanéven át (1972/1973) igazgatóként is. Szlovák, magyar és orosz nyelvet, szlovák és magyar irodalmat tanított. Már pályája kezdetén bekapcsolódott a gimnázium kulturális életébe. Kitűnően játszott harmonikán, számtalan szlovák dalt ismert, szépen énekelt, ezért rábízták az énekkar vezetését. A *Fári Ka-*

Ez az írás nem jöhetett volna létre azok segítőkészsége nélkül, akik megosztották velem személyes emlékeiket, értékes írott szövegeket, kép- és hanganyagokat bocsátottak rendelkezésemre. Köszönöm Bencsik János, Dóžová Zenta, Fodorné Zahorán Olga, Hruboňová Iveta, Chlebniczki János, Korcsokné Varga Anna, Kövesiné Zsilák Zsuzsanna, Krett György, Mayer Mária, Makai Ildikó, Maruzsné Sebó Katalin, Molnárné Pribojszki Judit, Pecsénya Edit, Peštiová Libuše, Szabados Anna, Tökés Gyula és Uhrin Erzsébet segítségét. Maruzsné Sebó Katalinnak, Králik Aladár egykori tanítványának, későbbi főiskolai munkatársának, akitől a legtöbb információt és dokumentumot kaptam, továbbá Szabados Annának, az Országos Szlovák Önkormányzat Dokumentációs Központja munkatársának, aki rendelkezésemre bocsátotta a Králik Aladárral készült és megjelent beszélgetéseket, riportokat, valamint írásait, külön köszönettel is tartozom. Pecsénya Editnek, a Békéscsabai Szlovák Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium igazgatójának pedig a Králik-tanítványokkal és kollégáival való találkozásaim megszervezéséért is hálás vagyok.

talán koreográfus által vezetett gimnáziumi táncsoportot is kísért. Az énekkar és a táncsoport jelentős szerepet töltött be a nemzetiségi gimnázium arculatának kialakításában, s fontos ösztönzővé vált az iskola vidéki diáktoborzó kulturális rendezvényein.

A XX. század 40-es éveitől mintegy tíz éven át a magyarországi szlovák iskolák egyik legnagyobb gondja a megfelelő szlovák nyelvű tankönyvek hiánya volt. Králik tevékenyen részt vett ennek a hiányosságnak a leküzdésében: a szlovák gimnáziumok számára elkészítette a szlovák nyelv és irodalom tantervét. Szerzője vagy társszerzője volt több tankönyvnek és mások tankönyveiről írt recenziókat, értékeléseket. Minisztériumi felkérésre különböző oktatási segédanyagokat állított össze, köztük a szlovák általános iskolák 2. osztálya számára verseket, dalokat, mondókákat tartalmazó hanganyagokat.

Békéscsabai évei alatt pedagógiai s módszertani jellegű munkái mellett a városnak és a megyének fordított hivatalos dokumentumokat. Figyelemmel kísérte a csehszlovákiai társadalmi és politikai eseményeket is. 1968 augusztusában a Magyar Rádió szlovák adásának szerkesztő-hírolvasójaként ő tájékoztatta a magyarországi rádióhallgatókat a Varsói Szerződés hadseregeinek csehszlovákiai bevonulásával kapcsolatos eseményekről.

1978-1981 között a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Szlovák Nyelv és Irodalom Tanszékén tevékenykedett külső munkatársként. Amikor 1981-ben kinevezték a tanszék élére, családjával Szegedre költözött. 1992-ben történt nyugdíjazásáig látta el a tanszékvezetői feladatokat, s mellette szlovák irodalmat és nyelvkultúrát tanított. A tanszék oktatói és hallgatói, valamint a szegedi szlovákság felkérésére elvállalta a szlovák klub elnöki teendőit is, melyet hozzáértéssel és empátiával irányított (Maružová Šebová, 2010).

Nyugdíjba vonulását követően családjával a Szegedhez közeli Újszentivánon teremtett új otthonát. Ebben az időszakban főleg hivatalos dokumentumokat fordított, óraadóként nyelvi gyakorlatokat vezetett a tanszéken, de gazdag pedagógiai tapasztalatait felhasználva megírta a *Slovenské sloveso a jeho používanie* (A szlovák ige-használat) című, szlovák szakos hallgatóknak ajánlott tankönyvét, amely sajnos csak halála után jelent meg. Ebben rámutatott a szlovák ige magyar nyelvi környezetben való használatának jellegzetes bizonytalanságaira, hibáira, tapasztalatain alapuló tanácsokkal szolgált, s gyakorlatokkal adott segítséget a hibák kiküszöbölésére. Kiemelt figyelmet szentelt a visszaható igéknek, az ige szemléletnek, az igevonatoknak és az igeragozásnak. *Az ige a legösszetettebb szófaj, és mint olyan, a mondat fő szervezője, s egyben a nyelvhelyesség érzékeny mértékegysége is* – írta (Králik, 1997, 5. o.). Ez a szakkönyv hiánypótló a maga nemében, figyelembe véve a kontextust is, melyben született. Színvonalában bármely hasonló szlovákiai lingvisztikai munkával felveszi a versenyt.

Pedagógusként és nyelvészként is sikeres pályát futott be. Több jelentős irodalomkritikai és nyelvészeti írása jelent meg, de mint maga is elismerte, a benne

lakozó alkotótehetségét nem merítette ki teljesen: *„Főleg a nyelv érdekelt, legyen az anyanyelv vagy idegen nyelv. Nyugdíjasként nagyon érzem annak a hiányát, hogy nem foglalkoztam behatóbban a nyelvtudomány kérdéseivel. Mindig az érdekelt, hogy hogyan lehet leghatékonyabban nyelvet tanulni és tanítani, de sajnos nem volt módomban elmélyülni ezekben a kérdésekben, mivel sokféle kötelezettségnek kellett eleget tennem.”* (Fuhl, 1994).

A többféle betegséggel is küszködő Králik Aladár hatvanöt éves korában hunyt el.

Nézetei a magyarországi szlovák nyelvoktatásról

Králik írásaiban, interjúiban nyíltan, kritikusan, ugyanakkor reálsan fejezte ki véleményét a szlovák nyelvvismeret csökkenő színvonalával kapcsolatban Magyarországon. A szlovák nemzetiségi iskolákban folyó oktatásról és egyáltalán az asszimiláció következtében folyamatosan gyengülő, haldokló magyarországi szlovákságról szólt kritikusan (Králik, 1983, 3. o.). A hivatalos nemzetiségi oktatáspolitikával szemben, mely az anyanyelv megőrzését emelte ki legfőbb célként, ő azt állította, hogy ez a célmeghatározás téves, hiszen a tanulók bekerülési nyelvtudása rendkívül hiányos, gyenge és töredékes. Ezért nemigen van mit megőrizni, inkább az alapoktól kell újra tanítani, újra teremteni a szlovák nemzetiségi nyelvet, akár az idegen nyelv tanításának módszereivel is (Králik, 1983, 3. o.). Mások elutasító véleményével szemben nem tartotta szentségtörésnek a feledésbe merülő, a családokból már szinte teljesen kiszoruló, általános kommunikációs funkcióját csaknem teljesen elvesztő anyanyelv módszertanilag idegen nyelvi értelmezését. A valós helyzettel összhangban gyökeres változtatásokat sürgetett a szlovák nemzetiségi nyelvoktatás valamennyi szintjén. Olyan módszerek alkalmazását javasolta, melyek hatékonyak, célravezetők és élő nyelvi szövegekre építenek, elősegítve így a gyakorlati nyelvtudást. Fontosnak tartotta az összehasonlító módszerek alkalmazását, a két nyelv közötti eltérések tudatosítását (Králik, 1983, 1986; Hrivnák, 1983).

A legnagyobb problémát abban látta, hogy ugyan a diákok rendelkeznek bizonyos elméleti nyelvtani tudással, azonban kevés kivételtől eltekintve nem képesek azokat a gyakorlatban megfelelően alkalmazni: *„Iskoláinkban a tanulók zöménél többé-kevésbé csak a passzív nyelvtudást tudjuk elérni. Megértik a beszélt nyelvet és a tankönyvek nyelvezetét, képesek arra, hogy különböző színvonalon reprodukálják a tananyagot, viszont mi szlováktanárok képtelenek vagyunk annak elérésére, hogy egymás között és másokkal is spontán, magabiztosan használják a mindennapi kommunikációs szituációkban a szlovák nyelvet.”* (Králik, 1990, 73. o.). A nemzetiségi tudat alappilléreinek tartotta az anyanyelv megfelelő ismeretét: *„Nem kell úgy tenni, mintha mi tanárok és diákjaink tökéletes szlovákok lennénk, inkább számba kell vennünk gyengeségeinket és ezek figyelembevételével a praktikus nyelvhasználatra kell törekednünk. Biztos nyelvi alapok nélkül nehezen képzelhető el, hogy a fiatalok őszinte meggyőződésből felvállalják szlo-*

vákságukat.” (Králik, 1983, 3. o.). A szlovák nemzetiségi oktatással kapcsolatos nézetei miatt gyakran érte kritika, melyre számított, és képes volt rá helyénvaló válaszokat adni: „*Véleménnyel valószínűleg ellenérzéseket váltok ki a nemzetiségi vezetők és tanártársaim között is, miszerint tartalmilag és a nevelés szempontjából redukálni akarom a nemzetiségi nyelv oktatását, hogy idegen nyelvé akarom degradálni az anyanyelvet (...) és hogy egyáltalán nem látom helyesen a célokat. Emlékszem a nézeteimmel kapcsolatos kritikákra (...). Allegorikus képekben rótták fel nekem, hogy ha a sivatagban eltévedt vándorok szomjan halnak, én indifferensen, szinte kárörvendően kijelentem, hogy ezek azért haltak szomjan, mert nem ittak vizet. A sivatagban eltévedt vándor a magyarországi szlovák embert, a szomjhalál a szlovákságtudat elvesztését szimbolizálja. Én másképp látom magam ebben az allegorikus képben: azt szeretném, ha a szomjhalál küszöbén lévőket nem díszes, jól bedugaszolt, palackból kínálnák elegáns italokkal, melyek rozsdás dugóját utolsó erejükkel sem tudnák már vagy nem is akarnák kidugaszolni, hanem vizet adnék nekik könnyen kinyitható kulacsokban, és ha nem tudnák kinyitni, kinyitnám nekik én és szájukhoz emelném.*” (Králik, 1986, 3. o.).

Emlékek Králik Aladárról

Maruzsné Sebó Katalin (2010, 92. o.): Alit – dr. Králik Aladárt – a békéscsabai Szlovák Tanítási Nyelvű Gimnáziumban ismertem meg, ahol 1966-ban kezdtem meg középiskolai tanulmányaimat. Dohányillattal körüllengett, magas, szikár alakját, rövidre nyírt kefefrizuráját, áttetsző kék szemét ma is látom magam előtt, ahogy a gimnázium első emeleti folyosóján nem éppen a legjobban sikerült szlovák dolgozatom miatti csüggedésemet próbálta néhány biztató szóval enyhíteni. Ali tanítványai iránti empátiájával, de főleg imponáló tudásával és magával ragadó előadói tehetségével már az első néhány óra után kivívta osztályunk valamennyi diákjának szeretetét és tiszteletét.

Uhrin Erzsébet: Králik Aladár azok közé az emberek közé tartozik, akiket soha nem felejték el, mert meghatározó szerepük volt életemben. Főleg neki köszönhetem, hogy szlovák nyelv és irodalom szakos középiskolai tanár lettem. Ő volt a szlováktanárom. Mindannyian tudjuk, milyen nagy hatással lehet az emberre egy jó tanár. (...) Králik Aladár azon pedagógusok közé tartozott, akiket a legjobban kedveltem és respektáltam. Nagyon szerettem az óráit, mert mindig felkészült, következetes és szigorú volt, ugyanakkor embersége, türelme és jó humora biztosíték volt arra, hogy az órái kellemesek legyenek. Legfőbb célja az volt, hogy megértesse velünk a tananyagot. (...) Mindent megtett annak érdekében, hogy megszerettesse velünk a szlovák irodalmat, hogy felébressze bennünk az igényt szlovák nyelvtudásunk folyamatos csiszolására és a rendszeres olvasásra. Csodáltam sokoldalú műveltségét.

Fodorné Zahorán Olga: Králik Aladár olyan csodálatosan adta elő a szlovák és a magyar irodalmat, hogy máig sok verset tudok kívülről. Bár később kémia-matematika szakos tanár lettem, neki köszönhetem az

irodalom iránti lelkesedésemet. (...) Amikor nyugdíjba vonultam, beiratkoztam a városi könyvtárba, hogy a könyvek közelében lehessenek.

Bencsik János (2010, 114. o.): Králik Aladár tanár úr szlovák társalgást tanított. Aki ismerte, biztosan igazat ad nekem, amikor nagyon kedves, nyugodt emberként jellemzem őt, aki a rossz jegyeket is mosollyal tudta beírni az ember indexébe. Egyszer elmesélte, hogy a szlovák nem az anyanyelve, kitartó munkával sajátította el magas színvonalon. Történt egyszer, hogy az 50-es években tanulmányi útra utazott Csehszlovákiába, egy egyetemre. Minden kinti vasútállomáson elolvasott a vonat ablakából egy nagy táblát, mely egy szocialista gondolatot hirdetett. Amikor a főpályaudvaron kiszállt, míg kiért az utcára, sok helyen látta kiírva a „Kelet” szót. Legalábbis akkori nyelvtudásának megfelelően a „Východ” felirat alatt ezt a világtájt értette. Mindjárt gondoltam – mesélte –, hogy ezek a szlovákok micsoda oroszbarátok, ha úton-útfélen kiírják, hogy „Kelet”. Csak később tudtam meg, hogy ennek a szónak más jelentése is van, mégpedig a „Kijárat.”

Maruzsné Sebó Katalin (2010, 92. o.): Mi, akik közelről ismertük őt, gyakran láttuk cigarettafüstben felsejlő alakját, amint asztala fölé hajolva jegyzetel kockás füzetébe. Az ige volt a kedvenc szófaja, mondhatnánk úgy is, hogy vesszőparipája (...). Szorgalmasan gyűjtötte az érdekes példákat a szépirodalomból és a sajtóból, melyekkel több kockás füzetet írt tele. Ízlegette jelentésárnyalataikat, élvezettel boncolgatta őket. Szinte gyermeki kíváncsisággal, izgalommal pátyolgatta őket, törődött velük és összevetette őket magyar megfelelőikkel.

Libuše Peštiová: Igazi gentleman volt, nem véletlen, hogy annyi diáklány volt belé szerelmes. Én már érettebb korában találkoztam vele, de még akkor is nagyon sármos volt. Nem fizikai megjelenése, inkább embersége tette vonzóvá – ahogyan viselkedett, ahogyan kommunikált az emberekkel. Annak ellenére, hogy óriási tudás birtokában volt és lett volna mire büszkének lennie, megőrizte egyik fő alaptulajdonságát, a szerénységet. Tanítványait magas követelmények elé állította. Szerette volna, ha a körülötte lévőknek minél több jutna az ő tudásából. (...) Emlékszem az 1981-es évre, amikor elbúcsúzott tőlünk (a békéscsabai Szlovák Gimnázium tantestületétől – a szerző megj.). Szomorúak voltunk, de mindannyian azt gondoltuk, hogy helyesen döntött, hiszen az ő helye a felsőoktatásban volt. Olyan pedagógus volt, aki képes volt felkelteni tanítványai érdeklődését az adott téma iránt és sokakat megnyerni arra, hogy nyomdokaiba lépjenek.

Ezzel az írással legalább részben szerettem volna feleleveníteni Králik Aladár, a csaknem elfeledett szlováktanár és tudós emlékét, aki minden bizonnyal nagy hatással volt nemcsak szűkebb pátriájára, a szlovák Alföldre, de tágabb értelemben az össz-magyarországi szlovák oktatásra és kultúrára is.

Mgr. Stanislava Spáčilová, PhD.
Maruzsné Sebó Katalin fordítása

Nemzetiségi sors Komárom-Esztergom megyében 1945 után

A Komárom-Esztergom Megyei Levéltár konferenciája

2017. április 20-án, az esztergomi Szent Adalbert Központban rendezte meg a Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltára (MNL KEML) a fenti című tudományos tanácskozást. A konferencia kiemelten foglalkozott a magyarországi németiség II. világháború utáni történetével.

Dr. Kancz Csaba, Komárom-Esztergom megye kormány megbízottja köszöntőjében emlékeztetett rá, hogy a nemzetiségeknek mindig is alapvető szerepe volt a megyében, és hangsúlyozta az élő emlékezet, így a múlt megismerésének fontosságát. Romanek Etelka, Esztergom polgármestere a város összetartó erejét emelte ki, melyben a területén élt és ma élő nemzetiségeknek is komoly része volt, illetve van. A hagyományok ápolását – mint mondta – ezért is tartja fontosnak.

Dr. Romsics Ignác történész, egyetemi tanár (Eszterházy Károly Egyetem, Eger) bevezető előadásában a II. világháborút megelőző és azt követő határváltozásokról s a nemzetiségek ezzel kapcsolatos helyzetéről beszélt, kiemelve az elcsatolt területekről áttelepülők magas számát, valamint elemezve Trianonnak a határon túli magyarságra gyakorolt hatását. Az 1938 és 1941 között véghezvitt területgyarapodásokban összesen 171 ezer km²-rel növekedett az ország területe, így a lakosság 15 millió fő lett, szemben a Trianon előtti 18 millióval, illetve a békeszerződés hatályba lépését követő 7 millióra csökkent lakossággal. Az előadó kitért II. világháborút követő, a nemzetiségeket érintő változásokra, jogsérelmekre (csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény, kitelepítés, málenkij robot). A magyarországi németiséget sújtó, 1946. december 22-én elrendelt,¹ 1946–1948 között végrehajtott, Németországba történt áttelepítés miatt 200–250 ezer főre tehető² azoknak száma, akiknek ily módon kellett elhagyniuk otthonaikat.

A bevezető előadás után dr. L. Balogh Béni, a Magyar Nemzeti Levéltár főlevéltárosa egy kismányoki sváb, Kaufmann Jakab példáján keresztül ismertette részletesen a magyarországi németek Szovjetunióba hurcolását. 1945-ben Kaufmann és társait Bonyhádról Bajára, majd onnan Temesvárra vitték. Útközben többen életüket veszítették, majd 1946-ban a tifuszjárvány tört ki a fogolytáborban. Sztálin személyesen rendelte el a németek kényszermunkára a Szovjetunióba hurcolását. Nem az egyéni, a politikai foglyok számára felállított GULAG-, hanem tömegesen az ún. GUPVI-munkatáborokba szánta őket.³ Az 1944. december 22-én kiadott, 0060-as számú katonai parancs 15 napi munkáról szólt. Végrehajtásá-

Vakán József felvétele

ról Lavrentyij Berija, az NKVD⁴ vezetője gondoskodott, határidőként 1945. február 15-ét szabták meg. A németajkúak deportálását a magyar kormány és a Magyar Kommunista Párt (MKP) tudta nélkül rendelték el a szovjetek, erről Révai József Rákosi Mátyásnak írt, 1945. január 7-ei keltezésű levele tanúskodik. A 0060-as parancs alapján megközelítőleg 150 ezer sváb deportálását rendelték el a szovjet GUPVI-munkatáborokba. A 15 napos munka helyett a valóságban csak évekkel később térhettek haza, akik túléltek a megpróbáltatásokat. L. Balogh Béni elmondta, hogy a levéltárban még sok, a témával kapcsolatos feltáratlan forrást őriznek.⁵

Dr. Wencz Balázs, a rendezvény szervezője, a MNL KEML igazgatója előadásában a kommunista párt nemzetiségpolitikáját, nemzetiségekkel kapcsolatos bánásmódját mutatta be. A magyarországi németek esetében kollektív vagyoneklobzást valósítottak meg annak érdekében, hogy a földosztást végre tudják hajtani.⁶ A svábság kitelepítésének szükségessége mellett végig kitartó MKP folyamatosan megfigyelte a lakosságot, és érzekelte: propaganda-tevékenysége a nagy német lakosságú településeken eredménytelen maradt. A magyar–csehszlovák lakosságcsere esetében a megyei kommunisták elleneztek a szlovákok áttelepülését. [Vélhetően azért, mert többségük a szénmedence barnakőszén-bányáiban dolgozott, és a kommunisták számára az ún. szénecsata megvalósítása elsőbbséget élvezett – B. P.] A kitelepített németek házaiba Magyarország szegényebb térségeiből érkeztek telepesek, olyan egykori uradalmi cselédek, akik nem értettek a mezőgazdasági munkákhoz.

A kitelepítéssel kapcsolatban emlékezőkkel beszélgetett dr. Kövecses-Varga Etelka néprajzkutató, az esztergomi Balassa Múzeum munkatársa. Előadásában sorra vette a megye nemzetiségi településeit, és ismertette a lakosság sorsát, a megélhetési lehetőségeket vizsgálva. Esztergom vármegye német betele-

pítése *Esterházy* Imre (1663-1745) érsek nevéhez fűződött.⁷ A magyarországi németek a térség falvaiban a kezdetektől – a XVIII. századi betelepítésektől – főként mezőgazdasággal foglalkoztak. A földosztás, földelkobzások után sok sváb család bér munkaként fuvarozást, szántást-vetést vállalt, Dorog térségében azonban egyre inkább az üzemekben, szénbányákban helyezkedtek el. Sokan a bányától vettek haszonbérbe földeket, és bányászati főtevékenységük mellett azokon dolgoztak. A legnagyobb kitelepítések a megyében Leányváron,⁸ Környén, Szomoron és Máriahalmon történtek. Volt, ahol a sváb lakosság 45%-át kitelepítették. Azokon a településeken, ahol a svábság nagy része a dorogi szénmedence bányáiban dolgozott, nem valósult meg a kitelepítés (Csolnok), vagy pedig csak a bányászok mentesülhettek a kitelepítés alól (Leányvár).⁹ Süttőn – ott a helyi kőfaragóipar miatt – szintén elmaradt a kitelepítés. Nyergesújfalu ipari településsé vált. Német lakosságát ez mentette meg, a volksbundistákat azonban itt is üldözték, illetve összeköltöztették.¹⁰ (Táton a volksbundista agitációt személyesen *Basch* Ferenc¹¹ végezte a helyi nagygazdák körében.) Fontos azonban megjegyezni: a legutóbbi kutatások arra mutatnak, hogy a magyarországi német lakosság sok esetben nem volt tisztában a Volksbund hitlerista propagandájával, nemzetiszocialista mozgalmi jellegével, csupán egyfajta hagyományörző egyesületként tekintettek rá.¹² A kitelepítettek helyére az Edvard *Beneš*, Csehszlovákia elnöke által tető alá hozott magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmény értelmében ide is felvidéki magyarokat telepítettek. Dágon sváb és tót nemzetiség is élt, a kitelepítés szintén a bányászat miatt nem történt meg. Keszölcön 1944. december 30-án szovjet hadimunkára hurcolták a tót lakosságot. A csehszlovák agitáció itt érte el a legnagyobb eredményt, a lakosságcsere keretében sokan távoztak a faluból, házaikba azonban kevesek települtek be, azokat főként a rokonok, a falu lakossága vette birtokába.

Busa Mónika, a tatai Kuny Domokos Múzeum, Német Nemzetiségi Múzeum etnográfusa kutatásai során olyan magyarországi németekkel készített interjút, akik nem a kitelepítés miatt, hanem más okokból kényszerültek elhagyni szülőfalujukat. Bajon az 1183 főből 1026-an vallották magukat németnek. A helyi Volksbund-tagokat 1944. december 14-én evakuálták, napokkal előre tudták, hogy az esemény be fog következni. Visszatértükkor lakásaikat már a betelepítettek foglalták el. Voltak családok, akiket 1945. január 16-án német katonák kényszerítettek németországi áttelepülésre. Az előadó rámutatott a múzeumi tárgyak forrásokként való felismerésére is. Példaként említette: a múzeumban található egy eredetileg mekényesi család kelengyeládája, melyet az Orosházára, majd onnan Tatára történt áttelepülésükkor használtak. Hangsúlyozta, hogy az emlékezet helyei (emlékművek) viszik tovább majd a múltat akkor, ha már nem lesz, aki az átélteket közvetlenül fel tudná idézni.

Móser Tamás, a Néprajzi Múzeum munkatársa *Tarján* történetét mutatta be. Egy olyan faluét, ahol a magyarországi német lakosság kitelepítése nem valósult meg. A kutató ennek kapcsán felismerte, hogy a lakosság kollektív emlékezetében a tragikus esemény elmaradása büntudat-élményt okozott, ha arra gondoltak, hogy nálunk nem történt kitelepítés, míg más sváb többségű falvak lakói elszenvedték azt. *Tarján*ban is megtörtént azonban a vagyoneklobzás, és telepesek is érkeztek a Felvidékről, valamint magyarországi községekből. Az előadó kiemelte az önként betelepült rendszerhű zsellérek és a helyi lakosság konfliktusos kapcsolatát, illetve szintén hangsúlyozta az emlékezeti helyek¹³ fontosságát. A német nemzetiségű lakosság a rendszerváltozás után visszavásárolta korábban elvett tulajdonait, így például a szőlő, a prэшáz emlékezeti helyé, egyszersmind a sváb identitás meghatározó elemévé, a bortermelés az etnikai tudat fontos részévé vált. Az identitáserősítésben szintén fontos szerepet játszanak a németországi testvér-települési partnerkapcsolatok is.

A konferencia zárásaként *Horváth* Attila, a Komárom-Esztergom Megyei Levéltár igazgatóhelyettese, főlevéltárosa, a levéltár őrizetében lévő, a helyi roma lakossággal kapcsolatos forrásokról tartott előadást. A város határában a XVIII. századtól megjelent cigányság helyzete sokáig nem nyert rendezést, és kiűzésüket kezdeményezték. *Mária Terézia* és *II. József* idején készültek az első cigányösszeírások. Később letelepülésre kötelezték őket, szekereiket elkobozták, véget vetve vándorló életmódjuknak. Gyerekeiket parasztszaládok nevelték. A cigányok körében ekkortól a házi iparos-tevékenységek váltak meghatározóvá. A dualizmus-kori iratanyag hiányos, így a romák akkori sorsa nehezebben követhető nyomon. A Trianon utáni viszonyokat ellenséges nyelvezet, etnicista felfogás, szegregációs törekvések jellemezték. 1941-ben Esztergomban cigánytelepet hoztak létre, amelybe a cigányságot karhatalommal kényszerítették át. A telepet lakói csakis munkaszolgálat céljára hagyhatták el, számukra tilos volt a Duna-parti sétányon megjelenni, a padokra ráülni. A szocializmusban a kényszeres asszimiláció határozta meg a cigány lakosság sorsát. Az 1960-as években még a hagyományos életmódot éltek, társadalmi- vagyoni elkülönülésük azonban az etnikumon belül is megfigyelhető volt. A letelepedett, legmódosabb réteget a muzsikus cigányok jelentették, utánuk a félig letelepedett vándoriparosok (szegkovácsok, üstkovácsok, vályogvetők, teknőfaragók) következtek, a lakással nem rendelkező vándorlók pedig főként lókupecsek voltak.

Az esztergomi levéltár szervezésében megtartott tudományos konferenciát a megjelentek informatív-nak és hasznosnak ítélték, azonban az is nyilvánvalóvá vált, hogy a megye kisebbségkutatásában sok még a tennivaló, s a feltáratlan források, a megválaszolatlan kérdések száma nem csekély.

Bús Péter János

Jegyzetek:

¹ A 12.330 M. E. számú rendeletet idézi Czibulka Zoltán–Heinz Ervin–Lakatos Miklós (edd.): A magyarországi németek kitelepítése és az 1941. évi népszámlálás. Magyar Statisztikai Társaság Statisztikatörténeti Szakosztálya, Központi Statisztikai Hivatal Levéltár, Budapest, 2004. p. 209-210.

² Fehér István: A magyarországi németek kitelepítése 1945-1950. Budapest, 1988. 12. p.

³ GULAG: Glavnoje upravlenyje iszpravityelno-trudovih lagerej – Javítómunka-táborok Főigazgatósága. GUPVI: Glavnaja Upravlenija Voennoplennih i Internirovannih – Hadifogoly- és Internáltügyek Főigazgatósága (a szerk.).

⁴ NKVD: Narodnij Komisszariat Vnutrennyih Djel – Belügyi Népbiztosság (a szerk.).

⁵ A Magyarországi Németek Szövetségének iratai, MNL OL XXIV-I-1-LXXXVII. [1989-es keltezésű, a Szovjetunióba hurcoltak által írt levelek.]

⁶ Így történt a pest megyei Csobánka községben is: PML VO. V. 1166. 4. doboz, ad343/1945/7. A témáról ld. Bús Péter János: „Semmilyen szempontból nem kívánatos itt maradásuk.” Rövid áttekintés és kutatási helyzetkép a pilisi svábok kitelepítésének történetéről. Studia Vincentiana, 4. (2015) 2., p. 189-204.

⁷ Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon. Kossuth, [h. n.] 1984. p. 168.

⁸ A leányvári kitelepítésről ld. Bús Péter János: „Ide-oda vándorolunk, sehol sincsen hazánk már” A magyarországi németek kitelepítésének emlékezete a Pilis térségének falvaiban. In: Szuly Rita–Kránicz Péter Pál (edd.): Társadalom térben és időben: tanulmányok az

új- és modernkori Magyarország eszme-, művelődés- és társadalomtörténetéről. Budapest; Piliscsaba, 2015.

⁹ L. Balogh Béni: „Svábkérdés”: Kitelepítés Leányvárról. A német lakosság kitelepítésének kezdeteiről Komárom-Esztergom vármegyében. Limes. Komárom-Esztergom Megyei Tudományos Szemle 2. (1992), 1. p. 61., illetve Fatuska János: A németek sorsa Komárom-Esztergom megyében (1945-1950) = szerk. A. Pál Gabriella, Fatuska János, Isten véled hazánk – Ade unser Vaterland, Konferencia Komárom-Esztergom megyei németek kitelepítésének 60. évfordulójára, Tatabányai Múzeum, Tatabánya, 2010, 41. p.

¹⁰ A Volksbundról bővebben ld. Tilkovszky Lóránt: Ez volt a Volksbund. A német népcsoport-politika és Magyarország 1938-1945. Budapest, 1978. valamint Spannenberger, Norbert: A magyarországi Volksbund Berlin és Budapest között, 1938-1944. Budapest, 2005.

¹¹ Basch Ferencet (1901–1946) Adolf Hitler a magyarországi német népcsoport vezetőjévé nevezte ki 1940-ben. Bascht a népbíróság háborús bűnök miatt halálra ítélte, 1946-ban kivégezték. Ld. Magyar Nagylexikon, III. kötet. Glatz Ferenc (ed.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994. 328-329. Basch Ferenc Antal szócikke.

¹² A szerző (B. P.) által 2013–2014 között Leányvár, Csobánka, Solymár településeken az oral history módszertanával készült, a kitelepítést, annak folyamatát átélte személyekkel készült interjúk alapján.

¹³ Az emlékezeti helyekről, azok jelentéséről ld. Jan Assmann: A kulturális emlékezet: írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban. Budapest, 2004.

Szószóló helyett képviselőt akarnak a magyarországi németek

Az országos német önkormányzat közgyűlése tárgyalta a 2018-as választásokról

Megkezdte választási felkészülését a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata. Az MNOÖ közgyűlése a május 6-án, Budapesten tartott ülésén többek között arról tárgyalta, hogyan érhető el, hogy a 2018-as országgyűlési választásokat követően nemzetiségi szószóló helyett már teljes jogú képviselő szálljon síkra az Országgyűlésben a magyarországi németek érdekeiért.

Az MNOÖ közgyűlése először tárgyalta részletesen a 2018-as országgyűlési választásokra való felkészülésről. Heinek Ottó elnök arra emlékeztetett, hogy az országos önkormányzat stratégiájában rögzített célja a következő ciklusban a szószólói helyett a szélesebb jogkörrel rendelkező képviselői mandátum elérése. A közgyűlés támogatta azt az elképzelést, amely szerint már rövidesen feláll egy kampánystáb, amely nyár végéig részletes tervszerűen rögzíti az ősztől esedékes mozgósítást. Ritter Imre, aki a jelenlegi ciklusban szószólóként képviseli a magyarországi németeket az Országgyűlésben, kiemelte: a legfontosabb, hogy az ország szerte jól működő nemzetiségi önkormányzati és egyesületi hálózat segítségével, de mindenekelőtt a személyes meggyőzésre alapozva minden érintett választópolgárhoz eljusson, hogy miért érdemes és hogyan lehet az MNOÖ listájára szavazni.

Fekete tus a fehér papíron

Brigovich Lajosra emlékezve

Brigovich Lajossal 1953 őszén találkoztam először a budapesti Állami Szerb-horvát Gimnázium és Tanítóképzőben. Osztálybeliek lehettünk volna, ha a balsors nem szól közbe, ugyanis 1952-ben kellett volna kezdenem, a családi körülmények miatt azonban egy év késéssel érkeztem az iskolába.

Valamennyien – Bács-Kiskun, Pest, Fejér és Békés megyeiek, baranyaiak, csongrádiak, somogyiak, zalaiak, budapestiek – édes keveset tudunk a Vas és Győr-Sopron megyei úgynevezett gradistyei horvátokról, az ausztriai Burgenlandban és a Szlovákiában élő ugyancsak gradistyei horvátságról pedig még annyit sem. Az akkori Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége – a hazai horvátok, szerbek és szlovének kultúrpolitikai szervezete – nemtörődőségével sajnos maga is nagyban hozzájárult e horvát etnikum történelmi meg nem ismeréséhez.

Az ötvenes évek folyamán és a következő időkben számos tanuló kérte azonban felvételét az említett nemzetiségi oktatási intézménybe, s így találkoztunk *Mersich*, *Bencsity*, *Brigovich*, *Lokotár*, *Bugnity*, *Milicity* és *Szlávity* névre hallgató tanuló társainkkal.

Dr. Mándity Marin „*A mi gimnáziumunk*” (Naša gimnazija, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996) című tanulmánykötetében a következőket állapítja meg: Vas megye horvátok által is lakott községeiből (*Felsőcsatár*, *Horvátlövő*, *Horvátsidány*, *Narda*, *Szentpéterfa*, *Ólmod* és *Peresznye*) összesen 51 tanuló, a Győr-Sopron megyei *Bezenye*, *Horvátkimle* (ma: Kimle), *Kópháza* és *Und* községekből pedig 16 diák érettségizett. 1951 és 1960 között tehát, összesen 67 tanuló került ki a tanítóképzőből. Az Összefoglalóban így szól: „Generációk nevelkedtek és művelődtek itt, hogy azután »éretten« repüljenek” az életbe, és az ország legkülönbözőbb pontjain, a társadalmi szférák széles skáláján töltsék be a küldetésüket. Innen került ki a horvát nemzetiségi óvónők, tanítók, tanárok és művelődési dolgozók nagy része. Ezért is emlegették *a mi gimnáziumunkként* az intézményt, amely 1993-ban két, egymástól független, önálló irányítás alatt működő horvát és szerb iskolává alakult át. A szerbek a Rózsák terén maradtak, a horvátoknak új iskola épült az Örs vezér terén. Ezzel a félévszázados magyarországi horvát középoktatás új fejezete kezdődött el.

Brigovich Lajos egyike volt azoknak, akik az ötvenes években kikerült első nemzedékből – a szó legnemesebb értelmében – „népi tanítóként” kiemelkedtek. A horvát nyelv és a rajz oktatójaként fá-

radhatatlan közművelődési és társadalmi munkát végzett. Képzőművészként a horvátság képviselőtében vált közismertté.

Egy gradistyei horvát család hatodik fiúgyermekeként 1938. július 6-án született, a Vas megyei Peresznye községben. Az általános iskola elvégzését követően, 1952-ben került a budapesti Állami Szerb-horvát Gimnázium és Tanítóképzőbe, ahol 1956-ban érettségizett. A rajzolás és festészet alapismereteivel már gyermekkorában megismerkedett. Idősebb bátyjától leste el a fogásokat, aki építészeti egyetemi hallgató volt, a képzőművészet felé azonban a tanítóképző rajzszakos tanárnője, *Pummer* Vilma indította el.

Pedagógusként első állomása, a magyar-osztrák határmenti Ólmod község volt, majd négy éven keresztül szülőfalujában és végül – 1962-től negyven évig, nyugdíjazásáig – Horvátsidányban tanított. 1974-ben a Pécsi Tanárképző Főiskola képzőművészeti szakán diplomázott.

Nagy szakértelemmel és szeretettel örökítette meg – tussal, majd ecsettel – közvetlen környezetét, a peresznyei, ólmódi, horvátsidányi, kőszegi tájakat, az ott élő embereket. Több mint harminc kiállításon mutathatta be műveit. Nemcsak idehaza, hanem Ausztriában és Horvátországban is, így például Budapesten, Pécsen, Kőszegen, Szombathelyen, a burgenlandi Eisenstadtban (Kismarton), Zágrábban és Zaprešćeben láthatták a képeit.

A fotózásnak is szerelmese volt. Környezetének krónikásaként, anyanyelvén tudósított a nemzetiségi rendezvényekről. Az ólmódi és horvátsidányi fa-lumúzeum megalakítása mellett házatáján lévő „paj-

tájában” külön honismereti gyűjteményt alapított: melyben másfélezer régi fényképezőgép, imakönyvek, különböző dokumentumok, írógépek és töltőtollkészletek sokasága dicsérte szorgalmát. Ugyancsak megalapítója volt a horvátsidányi tamburazekarnak és énekkarnak, valamint rendezője a helyi horvát Színhátszó Körnek. Rajzai számos hazai horvát kiadványt, cikket gazdagítottak. Tanítványainak illusztrációival jelent meg például *Stopama djetinjstva* (Gyermekkorom nyomdokain) című gyermekverseket tartalmazó kötetem (1989), a *S bačvanske ravnice* (A bácskai rónaságról) című könyvem (1997) borítóját és belső képeit pedig ő maga készítette.

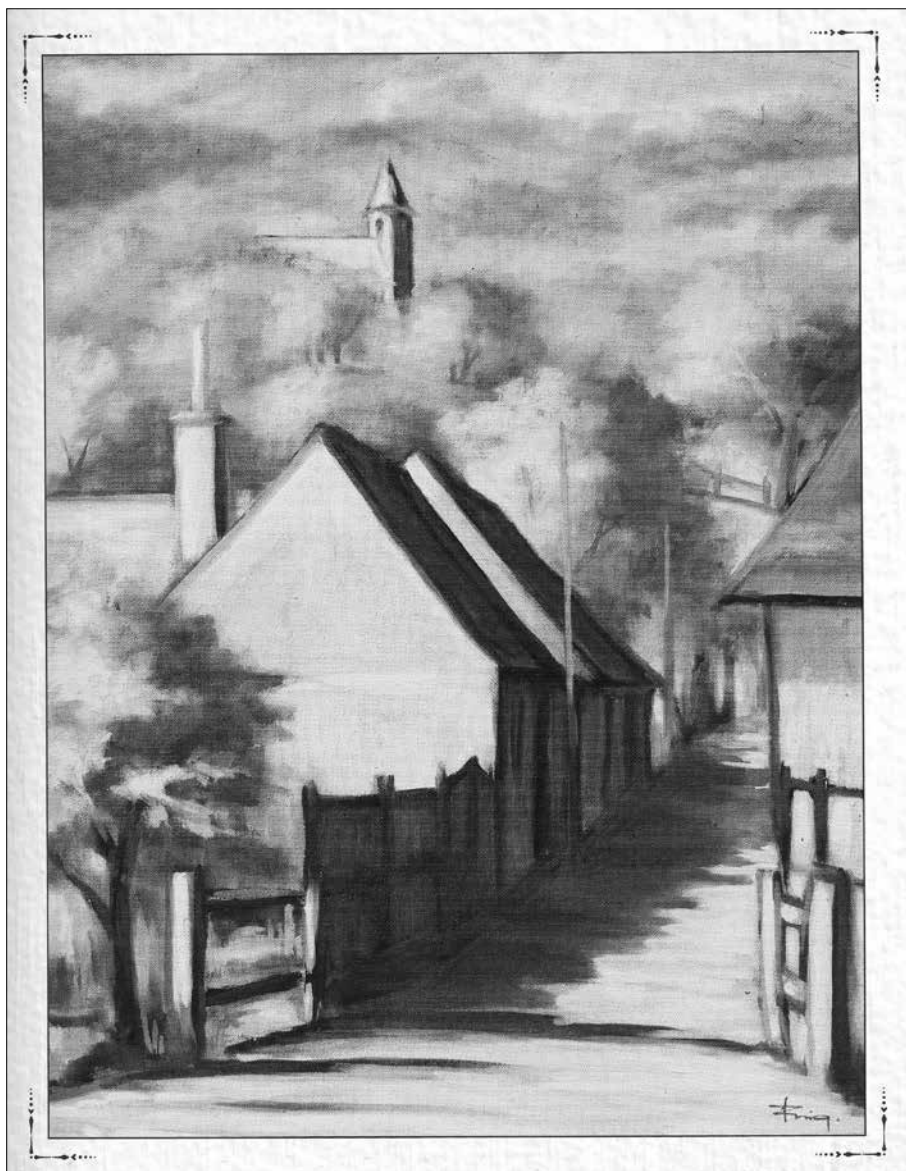
A Vas megyei Közgyűlés Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Bizottsága és a Vas Megyei Millecentenáriumi Szervező Bizottsága támogatásával, 2004-ben *Szülföld* címmel adták ki Brigovich Lajos válogatott grafikáit. Ugyancsak a Croatica Nonprofit Kft. gondozásában, jelent meg 2016-ban – Brigovich örökösei: felesége, Janka és leánygyermek, Anikó engedélyével, az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával – a *Tajne. Slike Lajoša Brigovića iz djel-*

aonice (Festmények Brigovich Lajos műterméből) album, amelybe a több mint négyszáz alkotásból álló életművéből százötven képét válogatták. *Művei egy részét szülfaluja, Peresznye művelődési házának ajándékozta, ahol azok állandó kiállításként megtekinthetők.*

Brigovich Lajos 76 éves korában, váratlanul hunyt el 2015-ben. A horvátsidányi temetőben helyezték örök nyugalomra. Személyében a hazai horvátság – elsősorban a gradistyei – olyan embert veszített el, aki egész életét a horvátság szolgálatába állította. Saját ars poeticáját így fogalmazta meg:

*„Szülföld csodálatos határ,
a hívó hangja,
földrögének súlya,
levegőjének illata, íze,
az ember és munkájának becsülete,
gyönyörű táj, megkapó,
marasztaló környék...
Fekete tus a fehér papíron...”*

Dékity Markó

Aurel Chiriac

Oroján István / Ștefan Oroian kiállításának megnyitója

A Gyulán élő és alkotó képzőművész festményeiből és kislasztkáiból nyílt kiállítás április 10-től a Budapesti Román Kulturális Intézetben (Budapest, VIII. Izsó u. 5.), melyet Prof. univ. dr. Aurel Chiriac nyitott meg. Az alábbiakban a professzor megnyitó szövegét közöljük.

Oroján István

Bajtai László felvételei

Örökségem, 2015

Ebben az évben Oroján István nem csupán szép életkorát (70 esztendő!), hanem fél évszázadon átívelő művészi pályáját is ünnepli. Voltak irányzatok a művészettörténetben, amelyek ennél kevesebb ideig tartottak, olyan kulturális trendek, amelyek ennél rövidebb idő alatt eltűntek.

Először 1992-ben találkoztunk, amikor a *Körösvidéki Múzeum* egy jelentős kiállításon mutatta be addigi munkásságát. A következetesség, az a „fegyelem”, ahogyan életét a közösségéért, valamint az eredetiség és a szépség szerelmeseinek áldozta, már a kezdetektől arra készítetett, hogy kettős szempontból figyeljek rá. Olyan emberről van ugyanis szó, aki mindig is a *tiszta emberi lelkiismeretet* és a *mélyleges művészi öntudatot* képviselte, s képviseli ma is.

Oroján István életműve úgy stílusát, mint üzenetét tekintve mindenki máséval összetéveszthetetlen, ám ami ennél is fontosabb: művészi részvétele egyenesen páratlan. Természetesen mivel mi, kritikusok folyamatosan „beskatulyázásra” kényszerülünk, az ő esetében talán egy *érzelmi konstruktivizmus*ról beszélhetünk. Noha alapos ismerője mindazon esztétikai elveknek, amelyeket a '20-as évek konstruktivista kiáltványai megfogalmaztak, továbbá olyan tanítvány volt, aki sosem tagadta meg mestereit (többek közt Joan Miró, Kassák Lajos, valamint egyetemi évei alatt Vinkler László volt az), neki sikerült – mondhatni akaratlanul – meghaladni az „iskolai szigort”. Ő ugyanis egy *részvételteljes* és *érzelmi konstruktivizmust* képvisel. Festésetem nem a Világ része, elhagyta a Földet, mint egy férgék által felemésztt

házat – mondta Kazimir Malevics, az irányzat egyik atyja. Az az érzelmi lüktetés, amely Oroján István munkáiból árad, pontosan ezt teszi – megszabadítja a művészetet minden földies vonástól, ám ezt nem csupán egy ideatikus demonstráció kedvéért teszi, nem azért, hogy az egyediség fényében tetszelegjen: a mértani formákat kifinomult és kiegyensúlyozott érzékiséggel telíti.

Azt is gyaníthatjuk, hogy az érzelmek és a plasztikus geometria sajátos ötvözése a művész egzisztenciális választásában is gyökerezik. Hátat fordított a nagy kulturális központok forgatagának, életét szülőfalujától, Battonyától nem messze, „elszigeteltségben” töltötte Gyulán. Olyan közegben alkotott, amely a történelmi idő korlátai között is képes volt megőrizni egy román dimenziót. Esetében kettős magányról beszélhetünk – egyrészt az alkotóműhely magányáról, másrészt az etnikai hovatartozásáról. Tehetségének hála, mindkét lehetséges hátrányt saját művészi életművének szilárd tartóoszlopaivá tudta átalakítani. Sőt, segítségükkel egy olyan mikrouniverzumot épített fel, melyben a művészi szigor fennköltisége találkozott az emberi lelket meghatározó alapvonalakkal.

Festményeire és grafikáira egyaránt jellemző a kétdimenziós kompozíciók iránti vonzalom. Plasztikus gondolkodásának meghatározó eleme a függőleges és vízszintes elrendezés, a román freskók és ikonok hagyományosan meghatározó kompozíciós vezérelve, Oroján István is szívesen alkalmazza ezt, ami ugyanis arra kényszeríti az alkotót, hogy sosem

Egyedül, 2015

Florin Trandafir Vasiloni, a gyulai román konzul gratulál a művésznak

céltalan kompozíciós elvek mentén építse fel műveit. Az összefüggések sugalmazásával ugyanis így létrejön a kommunikáció az alkotásait szemlélővel, s lehetővé teszi számára mindazon benső lelkiállapotok megtapasztalását, amelyek a művet ihlették. A színhasználat végső soron ugyanezt a művészi gondolkodásmódot követi – az uralkodó monokróm felületeket végtelenül finom tonális árnyalatok törik meg olyan ritmusban, amivel képesek *érzelmekkel feltölteni a fegyelmezett rendet.*

Oroján István szobrászatát is a mélységesen személyes regiszter jellemzi. A harmadik dimenzióhoz fordulás során, az anyagi perspektíva beemelésével, az ikonográfiai elveket és a *Brâncuși*-i eszméket ötvözi: csupán az alapvető formák maradnak, csak a meghatározó szimbólumok, kizárólag azok a dolgok, amelyek az emberi lény legmélyéig képesek elvezetni. Mégsem az ember primitív dimenziójáról

kell beszélünk, hiszen az idő által folyamatosan átforgalmazott emberi lény lényegre törő leírásáról van szó. Nem primitív, hanem esszenciális, nem mitologikus, hanem tünékeny-szakrális. Szobrai a még bennünk pislákoló emberi vonásoknak egy-egy kifejeződései.

Oroján István meghatározó alkotó, akinek életművét – meggyőződésem – még nem sikerült teljes mértékben megfejteni, ugyanakkor művei hiányában képtelenek lennének elképzelni az elmúlt ötven év szellemi életét ebben a multikulturális közegben. Oroján Istvánt leginkább saját művei alapján lehet meghatározni, jellemezni. Olyan életmű az övé, amelynek benső tartalmai túlmutatnak mindenféle besoroláson és kritikusi kategorizáláson. Olyan életmű, ami magáért beszél, sőt benső kiterjedése – Brâncuși szavaival szólva – *a Mindenségről beszél...*

Nagy Lajos fordítása

Az Abgedreht! idén is eseménydús volt

Amikor a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ és Könyvtár tizenegy évvel ezelőtt első alkalommal rendezte meg az Abgedreht!-et, a szervezők nem is sejtették, hogy a Magyarországi Német Ifjúsági Filmünnep ennyi éven át népszerű marad a fiatalok és a közönség körében. Hatszáznál is több az eddigi résztvevők száma, és ebben a filmek közreműködői még csak benne sincsenek. Az első évadok győztesei hamarosan már 30 évesek lesznek. Repül az idő, de az Abgedreht! mégsem válik unalmassá.

A német nemzetiségi, kéttannyelvű, nyelvoktató középiskolák csapatai évről évre jelentkeznek, hogy egy legfeljebb tíz perces német nyelvű filmet forgassanak a magyarországi németekről. A verseny csúcspontja kétségtelenül a vetítés napja, ami idén április 28-án volt a budapesti Művész moziban. A közönség összesen tizenkét filmet láthatott. A diákok a történelmi események mellett – mint például a be-, illetve kitelepítés – a haza és a kettős identitás időszzerű kérdését is feldolgozták. Bepillantást engedtek a mindennapjaikba, és megmutatták, milyennek látják a hazánkban élő német nemzetiséget.

A zsűribe mindig olyan szakemberek kapnak meghívást, akik járatosak a filmezés, a televíziózás, a német nyelv és népismeret területén. Idén Claudia Walpuski (a budapesti Német Nagykövetség sajtóreferense), dr. Gerner Zsuzsanna (a Pécsi Tudomány-

egyetem Germanisztikai Intézetének vezetője) és Hoffmann György (rendező) ítélték oda az díjakat. Mindhárman nagyon elismerően nyilatkoztak a látottakról. A legjobbnak a pécsi Koch Valéria Iskola-központ csapata által forgatott *Zaubergine* című alkotást ítélték. A diákok iskolájuk alsósainak egy napját mutatták be igen humorosan. A bajai Magyarországi Németek Általános Művelődési Központjának tanulói végeztek a második helyen. *Ungarndeutsche Ballade* című filmjük különleges irodalmi összeállítás. A harmadik díjnak a budapesti Tamási Áron Gimnázium csapata örülhetett. Ők a haza és az elűzetés értelmezéséről forgattak filmet *Generationen* címmel.

Természetesen senki sem távozott üres kézzel. A résztvevők idén is Abgedreht! pólót és értékes ajándékcsomagot kaptak.

A Zentrum ezúton mond köszönetet a rendezvény támogatóinak: a budapesti Német Nagykövetségnek, a Goethe Intézetnek, az Emberi Erőforrás Támogatáskezelőnek (NEMZ-KUL-EPER-17-0205 pályázat), a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának, a Magyarországi Német Fiatalok Közösségének, a Neue Zeitung szerkesztőségének, a Magyarországi Német Színháznak és az MTVA – Unser Bildschirm, valamint Treffpunkt am Vormitag műsora munkatársainak.

70 éve történt

1947 áprilisában indult meg a csehszlovák–magyar lakosságcsere

Hetven év telt el azóta, hogy Magyarország és Csehszlovákia megállapodást írt alá magyar, illetve szlovák nemzetiségű állampolgárai cseréjéről. Az ezt követő események a magyarországi közvélekedésben elsősorban a szlovákiai magyarok erőszakolt kitelepítéseként maradtak meg, ekként jelennek meg a visszaemlékezésekben. Nem csoda, hiszen amíg a Magyarországra áttelepített magyar családok szinte az ország minden térségében megjelentek, addig a Magyarországról távozott szlovákok hiányát legfeljebb korábbi településeik, rokonaik, családtagjaik és a hazánkban maradt szlovák közösség élte meg veszteséggént. Hét évtized elteltével kijelenthető, hogy az akkori események mindkét kisebbség életére alapvető befolyással voltak és nagymértékben meghatározták közösségeik fejlődését. Éppen ezért fontos, hogy a Barátság lapjain is megemlékezzünk a magyar–csehszlovák lakosságcsere eseményeiről.

Az 1946-48 között Közép-Európában zajló lakosságmozgások folyamata nem értelmezhető a történelmi előzmények rövid említése nélkül. Az első világháborút követően a Habsburg Birodalom szétesésével, az utódállamok kialakulásával, majd határaik rögzítésével korábban nem látott tömeges migráció indult el Közép-Európában. A létrejött új államok területén így is nagyszámú kisebbségi közösségek alakultak, amelyek nemzeti identitását az uralkodó politikai osztály – békésebb vagy erőszakosabb ráhatással – valamennyi utódállamban igyekezett megváltoztatni.

A kialakult határokkal való elégedetlenségnek köszönhetően erősödtek meg a revizionista mozgalmak – elsősorban Németországban, Olaszországban és a két háború közötti Magyarországon. Érvelésben mindhárom ország hangsúlyosan hivatkozott a Párizs környéki békek szabta határain kívül rekedt

nemzettestvéireire. A második világháborút megelőzően megvalósult határrevíziók sem oldották meg azonban a felmerült nemzetiségi feszültségeket, illetve nem bizonyultak tartósnak.

A szövetséges hatalmakhoz csatlakozott csehszlovák emigráns kormány a háború kezdetétől az országa területén élő németeket és magyarokat okolta a két háború közötti Csehszlovák Köztársaság széteséséért. A második világháború végéhez közeledve az Edvard Beneš vezette londoni kormány egyre hangosabban követelte, hogy a csehszlovákiai németekkel és magyarokkal szemben a kollektív bűnösség elve alapján bánjanak. A cél e két közösség tagjainak kitelepítése és a cseh-szlovák nemzetállam kialakítása volt. A szövetséges hatalmak elfogadták a németek kitelepítését a közép-európai térség országaiból, a csehszlovákiai magyarság erőszakos kitelepítésének kérdésében viszont kevésbé mutatkoztak nyitottnak.

A csehszlovák kormány 1945. április 5-én közzétett ún. kassai programja hirdette meg a kollektív bűnösség elvének alkalmazását: a németek és magyarok felelősségre vonását, csehszlovák állampolgárságuktól való megfosztását, valamint vagyonuk lefoglalását. Májusban már a szlovákiai magyarok kitelepítésének terve is napvilágra került. Három szakaszban szándékozták Magyarországra áttelepíteni őket. Első ütemben azoktól kívántak megszabadulni, akik az 1938-as határrevízió után költöztek a visszacsatolt területekre, majd azoktól, akik – úgymond – vétettek a köztársaság ellen, illetve akiket háborús bűnössé nyilvánítottak. Ezt követően tervezték a még Csehszlovákiában maradt magyar családok magyarországi szlovákokra cserélését.

Szlovákia hív Benneteket

A két háború közötti Magyar Királyság nem bánt kesztyűs kézzel az ország területén maradt kisebbségekkel. A Budapest környéki falvak elmagyarosítását külön kormánybiztos felügyelte, az alapfokú oktatás mindenütt a magyar nyelv elsajátítását szolgálta, miközben az erőszakos magyarosítás az élet minden területén zajlott. Ez utóbbira jó példa, hogy az állami állást betöltőkkel szemben általános elvárás volt, hogy a németesen, vagy szlávosan hangzó vezetéknevük magyarosításával is kinyilvánítsák hűségüket, megbízhatóságukat. Az erőszakolt asszimiláció jól nyomon követhető az időszak népszámlálási adataiban, valamint a még élő tanúk – elsősorban az iskolai retorziókról szóló – elbeszéléseiben.

A háború utolsó évében, rövidebbel a szovjet csapatok Magyarország területére érkezése után, 1945 februárjában *Battonyán* a délszláv közösségek – szerbek, horvátok és szlovének, valamint a szlovákok nemzetiségi érdekeinek képviselőire megalakult az *Antifasiszta Szlávok Frontja* (ASZF). Eredetileg a magyarországi nemzetiségek egyenjogúsítását tűzték ki célul, de rövid átmeneti időszakot követően a szervezet kettévált. Az ASZF szlovák csoportja egyértelműen elkötelezte magát a magyarországi szlovákság Csehszlovákiába településének gondolata mellett.

A csehszlovákiai magyar, illetve magyarországi szlovák nemzetiség lélekszáma úgy a hivatalos statisztikák, mint a becsült számadatok alapján nagyságrendi eltérést mutatott. Míg a csehszlovák népszámlálási adatok szerint a Dél-Szlovákiában élő magyarság létszáma 1930-ban 571 ezer fő volt, addig a magyarországi szlovákok ugyanazon évi statisztikai létszáma 104 ezres volt. A becsült adatok ennél magasabb lélekszámot mutattak, a két közösség létszáma közötti különbség aránya azonban azokban is hasonló volt. A népszámlálási adatok valós voltát a csehszlovák hatóságok nem fogadták el. Saját felmérésük alapján, a Magyarországon élő szlovákok (és csehek) létszámát 473 ezer főre becsülték. E számból kiindulva feltételezték, hogy az egyoldalú kitelepítések, majd a magyar–szlovák lakosságcsere eredményeképpen a magyar kisebbség eltűnhet Csehszlovákia (Szlovákia) területéről.

A magyar és a csehszlovák külügyminiszter a háború befejezését követően, 1945 decemberében kezdtek tárgyalásokat a lakosságcsere kérdéséről. Az erről szóló egyezményt végül 1946. február 27-én írták alá. A hitelesített okmányból látható a két tárgyaló fél eltérő helyzete. Míg a csehszlovák kormány szinte valamennyi elképzelését érvényesíteni tudta a tárgyalások során, a magyar külügynek csupán a kármentésre volt lehetősége. Az elfogadott egyezmény értelmében a Magyarországon élő szlovák és cseh nemzetiségű személyek önkéntes alapon kinyilváníthatják Csehszlovákiába települési szándékukat. A nyilatkozatok átvétele, valamint az áttelepülésük előkészítése céljából a csehszlovák kormánynak jogában állt egy bizottságot küldeni Magyarországra. A *Csehszlovák Áttelepítési Bizottság-*

nak (CsÁB) az egyezmény aláírását követően hat hétig állt jogában a magyarországi szlovákokat a sajtó és a rádió közvetítésével tájékoztatni az áttelepülés lehetőségéről. A testület tagjai szabadon mozgathattak Magyarországon területén, nagygyűléseken és nyomtatott propagandaanyagok osztogatásával informálhatták a Magyarországon élő szlovák (és cseh) nemzetiség tagjait. Ez alatt, illetve ezt követően az egyezmény aláírásától számított három hónapot biztosítottak az áttelepülésre jelentkező szlovákok (és csehek) regisztrációjára.

A másik oldalon az egyezmény felhatalmazta a csehszlovák kormányt, hogy a Magyarországról áttelepülésre jelentkezettek létszámával megegyező számban telepítsen ki magyar nemzetiségűeket Csehszlovákiából. Ezen felül további magyar nemzetiségű állampolgárok kitelepítésére volt lehetőség azok köréből, akiket háborús bűntettek elkövetésével vádoltak meg. Az egyezmény értelmében az áttelepülő, illetve kitelepített családok ingóságairól és ingatlanairól vagyonszezeirő jegyzőkönyv készült. Az ingóságokat az érintettek magukkal vihették, míg hátrahagyott ingatlanok értékében kaphattak ingatlanokat új hazájukban. Ezt az alapvetést azonban később – a kitelepülő magyarországi szlovákok, illetve a kitelepített szlovákiai magyarok eltérő vagyoni helyzete miatt – nem sikerült megvalósítani.

A CsÁB már néhány nappal az egyezmény aláírását követően, 1946. március 4-én megkezdte munkáját. Ezzel párhuzamosan felállt a Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság (MÁK), amely egyrészt a csehszlovák delegáció működését kísérte figyelemmel, másrészt a kitelepülésre jelentkezett magyarországi szlovákok vagyonának felmérésében segédkezett. Később – a telepítések tényleges megkezdése után – a MÁK biztosította a kitelepülők szállítását, a szerelvények és utaslisták összeállítását, a kivándorlók útnak indítását, illetve a beérkező családok fogadását, elhelyezését. A CsÁB tevékenységével igyekezett minél nagyobb mértékben lefedni az ország olyan területeit, ahol szlovák népesség élt, ezért tizenhat helyi irodát nyitottak Budapesten és az ország hét megyéjében. Ezzel egyidejűleg a magyar külügyminisztérium valamennyi irodához kirendelt egy magyar összekötőt, aki feladata szerint részt vett az iroda minden rendezvényén, figyelemmel követte annak munkáját és az esetlegesen felmerülő operatív megoldást igénylő ügyeket sürgősséggel egyeztetette a diplomáciai tárca vezetésével. A magyar összekötők heti jelentéseket küldtek az őket kirendelő minisztériumnak.

Az irodák megalakulása után a szlovákok által lakott települések utcáin szinte azonnal megjelentek az áttelepülésre buzdító plakátok, majd a nagygyűléseken és személyes látogatásokon osztogatott – a csehszlovákiai gazdasági, társadalmi, kulturális állapotokat ismertető – broszúrák, de az Antifasiszta Szlávok Frontja aktivistái is, akik a Bizottsággal együttműködve igyekeztek befolyásolni a hazai szlovák közvéleményt. Az evangélikus egyház szlo-

vák lelkészei, a szlovák nemzetiségi értelmiségiek – tanítók, költők, újságírók, szlovák származású budapesti ügyvédek, jogászok és állami alkalmazottak – lelkesen csatlakoztak az agitációhoz. Az Antifasiszta Szlávok Frontjának lapja – a *Sloboda* (Szabadság) – is erőteljesen segített az áttelepülés népszerűsítésében.

A megelőző évtizedek erőszakolt magyarosítása önmagában ugyan megfelelő hivatkozást teremtett a szlovák nemzetterületre történő áttelepülés melletti agitációhoz, a több nemzedék óta magyar közegben élő szlovákság nagyobb részét azonban csupán a nemzetiségi identitására hivatkozva nehéz volt meggyőzni az áttelepülés hasznosságáról. Éppen ezért – ahogyan erről a CsÁB helyi központjai mellé kirendelt magyar összekötők heti jelentései is tanúskodnak – a meggyőzésben egyre inkább előtérbe kerültek a gazdasági alapú érvek.

Az 1945. évi magyarországi földreform ugyan sok korábbi nincstelen családot juttatott minimális, legfeljebb öt hold földhöz, ám ez a terület Nógrád vagy Bács-Kiskun megyében aligha tarthatott el egy többgyermekes, háromgenerációs családot. A két háború közötti időszakban virágzó gazdaságú és a háborús pusztítással is kevésbé sújtott Csehszlovákia ugyanakkor gazdasági szempontból is vonzó cél lehetett a korábbi ipari munkásoknak, de akár az állami alkalmazottaknak is.

A CsÁB a rendelkezésére álló három hónapot igyekezett minél jobban kihasználni. Az első hat hét során sajtóanyagok és propagandanyomtatványok kiadása mellett arra törekedtek, hogy az egyezmény által engedélyezett két alkalommal személyesen is eljussanak minden szlovák lakta településre. Az ottani gyűlések előkészítésében az Antifasiszta Szlávok Frontjának szlovák aktivistái megbízható partnernek bizonyultak. Rendelkeztek helyismerettel, ismerték a feltehetően megnyerhető családokat, s azok gazdasági helyzetét, de szlovákság iránti elkötelezettségét is, így könnyebben győzték meg őket a nagygyűléseken való részvétel fontosságáról, majd a Csehszlovákiába költözés hasznáról.

Az áttelepülésre jelentkezők meggyőzése nem ment zökkenőmentesen. A CsÁB és – a melléjük kirendelt magyar összekötők jelentései alapján – a két külügyminisztérium rendszeresen és kölcsönösen vádolta egymást hatásköri túllépéssel, az egyezményben rögzített elvek be nem tartásával. Csehszlovák részről a helyi szervek együttműködésének hiányát és a helyszíneken megjelenő magyar ellenpropagandát nehezményezték, míg hazai részről a nem szlovák anyanyelvűek körében történő, valamint az egyre hangsúlyosabban gazdasági érvekkel történő győzködést vetették a CsÁB tagjainak szemére.

A jelentkezők névjegyzékét a CsÁB a három hónap letelte után összesítette, s adta át a Magyar Áttelepítési Kormánybizottságnak. A MÁK munkatársai áttekintették és észrevételezték a listát, illetve javaslatokat fogalmaztak meg a feliratkozottak névjegyzéke statisztikai és tudományos igényű feldol-

**Áttelepülsz ?
Visszamaradsz?**

**Szept. hó 8-án, vasárnap
d.e. 11 órakor a Városháza
előtt tájékoztató gyűlést
tartanak a politikai pártok
békéscsabai szervezetei**

**1. Nem veszik el a visszamaradók vagyonát!
2. Mit kapnak a Szlovákiába települők?**

Presídliš sa? Tu ostanješ?

**V nedeľu predpoludním o 11. hodine čabianské
politické strany usporiadajú informačné shromaždenie pred mestským domom.**

**1. Nevezmú majetok tým,
kteri tu ostanú!**

**2. Čo dostanú ti, kteri sa
presídliť do Slovenska?**

gozására. Észrevételeik között érdemes megemlíteni azt a megfigyelést, hogy az áttelepülésre jelentkeztek jegyzékére gyakori volt a szlovák jelentkező nem szlovák házastársa feliratkozása, s a szlovákul (vagy csehül) egyáltalán nem beszélők és a svábok nagyobb számban történő regisztrációja is. A végleges statisztikák szerint összesen 92 390 személy jelentkezett áttelepülésre, és közülük 74 935 beszélt szlovák nyelven. A jelentkezések jelentős hányada bizonyult érvénytelennek. Volt például, aki kétszer is feliratkozott, s akadt, aki időközben meghalt, vagy a lakóhelyeként megadott címen ismeretlen volt.

A tulajdonképpeni lakosságcsere folyamata 1947. április 12-én kezdődött el. A Magyarországról elsőként *Pitvaros*ról távozó szlovákok *Szeregyre* települtek át. A vasút teljesítőképességének szűkössége, az érkező családok elszállásolásával kapcsolatos gondok, a hátrahagyott ingatlanok értékének eltérő volta, illetve a helyi szervek nehézkessége lassították, majd néhány hónapra le is állították a ki- és betelepülést. Mind a tulajdonképpeni áttelepülést megelőző időszakban, mind pedig a folyamat megszakadásának idején mindkét oldalról folyamatos hangulatkeltéssel igyekeztek befolyásolni a már jelentkezett családokat. Ebben akár olyan rémhírek terjesztésétől sem riadtak vissza, hogy azokat a szlovákokat, akik most nem települnek át Csehszlovákiába, a folyamat végén húszkilós csomaggal, kényszertelepítések során teszik ki Magyarországról.

Mivel a csehszlovák propaganda az egyezmény által biztosított határidő elmúltával korlátozott volt,

a várakozásra kényszerült, áttelepülésre jelentkezett családok lelkesedését az Antifasiszta Szlovák Frontja igyekezett különféle rendezvények szervezésével fenntartani. A másik oldalról a magyar politika, a pártok próbálták rábírní az áttelepülésre már feliratkozottakat, hogy vonják vissza jelentkezésüket. A két, egymással ellentétes folyamat végül azt eredményezte, hogy több mint húszezer jelentkező végül hivatalosan is visszavonta bejelentett szándékát.

Az *utolsó Magyarországról kitelepülő szlovák családok 1949. január 1-jén távoztak*. A Szlovák Nemzeti Levéltár belügyminisztériumi adatai szerint végül mindösszesen 73 273 magyarországi szlovák érkezett Csehszlovákiába. Ehhez képest a lakosságcsere egyezmény V. cikkelye alapján, azaz az áttelepülésre jelentkező magyarországi szlovákok létszámának figyelembevételével 105 047, a VIII. cikkely alapján (háborús bűnösök, illetve az 1938 után áttelepültek) összesen 89 660 szlovákiai magyar kitelepítésére került sor (ezen adatok is a Szlovák Nemzeti Levéltárban található számsorokon alapulnak).

Összegezve elmondható, hogy mindkét kisebbséget jelentősen gyengítette a lakosságcsere. A már fentebb idézett 1930-as népszámlálási adatok szerint szlovákiai magyarságnak durván harmadát telepítették át Magyarországra, míg a magyarországi szlovákok közel háromnegyede távozott. A magyarországi szlovák közösség soha többé nem heverte ki az ekkor elszenvedett emberveszteséget. A művelettől a csehszlovák kormány azt várta, hogy a kitelepítéstől és egyéb büntető jellegű intézkedésekkel (reszlovakizációval, csehországi áttelepítésekkel, vagyonelkobzással) sújtott szlovákiai magyarság megszűnik Dél-Szlovákia meghatározó közössége lenni, miközben a magyarországi szlovákok otthonmaradó része rövid idő alatt teljesen asszimilálódik. Végül ugyan egyik várakozás sem teljesült maradéktalanul, az azonban elmondható, hogy az okozott károk máig tartó hatásai inkább érintik magyarországi szlovák közösséget, illetve máig befolyásolják a két ország kapcsolatát.

Paulik Antal

Búcsú Uwe Stiemke-től!

A düsseldorfi székhelyű közhasznú Hermann-Niermann-Alapítvány egész Európában támogat kisebbségi és nemzetiségi projekteket. Magyarország az egyik kiemelt partner: a hazai németeken túl a romákat (Gandhi Gimnázium, Budaörsi Tanoda) a rabbi képzőt, szlovák idősek otthonát támogatta többek között. Május 12-én Budaörsön az Ifjúsági Klubban gyülekeztek a támogatók, hogy köszönetet mondjanak a kuratóriumnak és annak elnökének, Uwe Stiemke-nek, aki harminc évig állt a kuratórium élén és most járt utoljára hivatalosan Magyarországon. A BĀRĀTSĀG is a támogatott kis projektek egyike: az Alapítvány segítségével jut el mintegy 500 nemzetiségi általános és középiskolába, főiskolai, egyetemi tan-székre, romológiai és pedagógusképző intézetbe a folyóirat. Az Alapítvány ha-zai képviselője Kóthyne Herceg Mária. Jó egészséget, sok örömet kívánunk Uwe Stiemke-nek az elkövetkezendő években!

Nagy örömünkre szolgál, hogy a Kuratórium arról biztosította a jelenlévőket – Soprontól, Budaörs, Budapest, Szekszárd, Baja, Geresdlakon át Gyuláig –, hogy folytatják a támogatást, elsősorban az oktatás területén (óvodák, iskolák), de kulturális és szociális területen is.

Bajtai László felvétele

Nyári ízek

Okroska (ukrán uborkaleves)

Hozzávalók: 8 dl joghurt (esetleg kefir), 4 közepes méretű burgonya, 3 tojás, 2-3 közepes uborka, 2-3 kisebb piros vajretek, 1 kisebb zöldhagyma szárával, 1 gerezd zúzott fokhagyma, 2 evőkanál olívaolaj, 1 teáskanálnyi felaprított kapor, 1 teáskanál felaprított petrezselyemzöld, só, bors.

A joghurtot egy lábasban az olívaolajjal, a zúzott fokhagymával, a kaporral és a petrezselyemzölddel simára keverjük. Felhasználásig hűtőben érleljük. A burgonyát héjában megfőzzük, majd megtisztítjuk. A keményre főzött tojást, a héjában megfőzött burgonyát és az uborkát apró kockákra, a hagymát (a szárát is) karikákra vágjuk, a retket lereszelve. Mindezeket belekeverjük a joghurtos alapba, majd ízlés szerint sózzuk, borsozzuk. Hidegen tálaljuk.

Grúz nyári leves (szaphulisz cveni)

Hozzávalók: 50 dkg bányahús vagy ürühús, 30 dkg zöldbab, 4 paradicsom, 3 vöröshagyma, 2 savanykás alma, 1 padlizsán, 1 kisebb erőspaprika, 1 csokor petrezselyemzöld, 3 babérlevél, só.

A húst feldaraboljuk, az enyhén sós vízben a babérlevéllel felforraljuk, lefedjük, és 60 percen keresztül közepes lángon főzzük. Ezután kivesszük a húsdarabokat, a levest kissé hűlni hagyjuk. A felszínéről lement zsírban megpirítjuk a vékonyra vágott hagymát. Felöntjük a levessel, felforraljuk, beletesszük a húst, a felszeletelt almát meg a feldarabolt zöldbabot, a kockákra vágott paradicsomot és padlizsánt, beletesszük az erőspaprikát. Fél órán keresztül közepes és kis lángon főzzük. Tálaláskor megszórjuk a finomra vágott petrezselyemzölddel.

Szecsuanai sertés

Hozzávalók: 50 dkg sertés szűzpecsenye, 2 póréhagyma, 1 piros kaliforniai paprika, 1 cukkini, 1 sárgarépa, 5 evőkanálnyi szójaszósz, 4 ek. mogyoróolaj, 2 ek. kukoricakeményítő, 1 ek. fehér borecet, 1 csipetnyi csilipehely vagy csilipor, só (ízlés szerint).

Miután a húst felkockáztuk összekeverjük két evőkanálnyi szójaszósszal és a csilivel, fél órára hűtőbe tesszük. A cukkinit, a sárgarépát és a kaliforniai paprikát vékony csíkokra, a póréhagymát vékony karikákra vágjuk. A fehér borecetet összekeverjük 3 dl vízzel, három evőkanál szójaszósszal és a keményítővel. Ezt is állni hagyjuk. Wokban vagy egy nagyobb serpenyőben két evőkanál

mogyoróolajat felhevítünk. Beletesszük a húst és keverve, rázva (kb. tíz perc alatt) megsütjük, majd kiszedjük a húst és félretesszük. Ismét olajat hevítünk, belerakjuk a póréhagymát és a kaliforniai paprikát. Két-három percig rázogatva sütjük. Beletesszük a cukkinit, a sárgarépát, a sót és további két percig sütjük. Hozzáadjuk a húst és a keményítő sós lét. Addig főzzük, amíg a mártás besűrűsödik. Rizzsel azonnal tálaljuk.

Belgrádi paradicsomos hagyma

Hozzávalók: 75 dkg apró vöröshagyma, 5 dkg vaj, 3 evőkanálnyi sűrített paradicsom, 3 ek. étolaj, só, bors, cukor.

A hagymákat megtisztítjuk, fél-háromnegyed órára hideg vízbe tesszük. Ezt követően lecsöpögtetjük, és olvasztott vajban megforgatjuk, megsózzuk, megborsozzuk, egy kevés cukorral is meghintjük. Néhány percig állni hagyjuk, majd a vízzel felhígított paradicsompürében megpároljuk. A paradicsomszósszal együtt tálaljuk.

Bolgár gyuvecs

Hozzávalók: 50 dkg sertéslapocka, 5 dl húsleves, 3 kaliforniai paprika, 1 padlizsán, 1 cukkini, 1 paradicsom, 3 burgonya, 1 brokkoli, 1 vöröshagyma, 2 sárgarépa, 2 gerezd fokhagyma, olívaolaj, só, bors, friss zöldfűszer

Egy vastagfalú, öntöttvas lábost elkezdünk melegíteni. Közben a vöröshagymát nagyobb darabokra felvágjuk és olívaolajon megdinszteljük az öntöttvas lábóban. Majd hozzáadjuk a felkockázott húst és magas hőmérsékleten körbepirítjuk. Beletesszük a nagyobb darabokra vágott sárgarépát, a hámozás nélkül felkarikázott krumplit és a nagyobb darabokra vágott paprikát, valamint a megroppantott fokhagyma gerezdeket is. Sózzuk és borsozzuk. Jól elkeverjük, majd beletesszük a cikkekre vágott paradicsomot. Lefedjük és hagyjuk, hogy a zöldségek és a hús saját gőzükben puhuljanak meg. Amikor már majdnem megpuhultak, beletesszük a rózsáira szedett brokkolit, a feldarabolt cukkinit és padlizsánt is. Friss zöldfűszerrel megszórva tálaljuk.

Escalivada (katalán lecsó)

Hozzávalók: 4 paradicsom, 3 kaliforniai paprika, 2 fej hagyma, 1 padlizsán, 3 gerezd fokhagyma, 2 evőkanálnyi borecet, fél citrom leve, só, bors, olívaolaj.

A megmosott és hámozatlan, aprítatlan zöldségeket, hagymát, fokhagymát egy tepsiben a 170 fok-

ra előmelegített vagy grillfokozatra kapcsolt sütőbe tesszük. Többször átfogatva süssük negyven percig (amíg a héj megráncosodik, és kissé feketedni kezd). Vegyük ki tepsit, és tegyük hóálló tálba a tartalmát. Pihentessük fedő alatt egy negyed órát, azután húzzuk le a padlizsán héját, s vágjuk a belsejét csíkokra. Távolítsuk el a paprikák héját is, és kicsumázzuk után szintén csíkozzuk fel. Tegyük ugyanígy a paradicsommal, hagymával és fokhagymával is. Az összes csíkokra vágott zöldséget keverjük össze nagy salátás tálban, facsarjuk rá a fél citrom levét, öntsük hozzá a borecetet, olívaolajat, hintsük be sóval és melegítés nélkül tálaljuk.

Spárga lengyelesen

Hozzávalók: 40 dkg vastagszárú spárga, 5 dkg zsemlemorzsza, 2 dl tejföl, 3 dkg vaj, 3 kockacukor, só.

A spárgákat megtisztítjuk, majd gyengén sózott vízben – miután a beleadott kockacukrok megolvadtak – puhára főzzük. Közben a vajban sárgára pirítjuk a zsemlemorzsát. Ha a spárgák megfőttek, hosszukás tálra tesszük, a tejjel bevonjuk, majd meglocsoljuk a vajos morzsával. Ezután néhány percig sütőbe tesszük, s amíg a tejföl barnulni kezd, sütjük. Melegen tálaljuk.

Ruszin krumpli

Hozzávalók: 50 dkg nagyon apró újburgonya, 5 dkg vaj, 2-3 evőkanál tejföl, kevés kapor, só.

A burgonyát besózzuk, s kicsit állni hagyjuk, mert így könnyen lejön a héja. Kevés vizet teszünk rá, s ledörzsöljük. Ha már tiszta, enyhén sós vízben félig megfőzzük. A vajat felforrósítjuk (vigyázzunk, hogy ne égjen meg), hozzáadjuk a burgonyát, kicsit hagyjuk sülni, majd rászórjuk az összevágott kaprot, összekeverjük, végül rátesszük a pár kanál tejfölt, és ízlés szerint sózzuk, átfogatjuk. Bármely húsfételhez kellemes köret.

Szerb sült paprikasaláta

Hozzávalók: 1 kg tölteni való paprika, 3 evőkanálnyi ecet (10%-os), 2 ek. étolaj, 3 gerezd fokhagyma, fél csokor petrezselyem, 2-3 csipetnyi só.

A paprikákat a sütőben hólyagos-feketésre sütjük, majd hideg vízbe merítjük, lehámozzuk. Szárastól tesszük tálba, és rögtön leöntjük az olajból, ecetből, zúzott fokhagymából, sóból és vágott petrezselyemzöldből álló salátaöntettel. Azon melegében tálalhatjuk, de hidegen is élvezetes.

Belgrádi almás habos

Hozzávalók: 1 kg savanykás alma, 2 dkg liszt, 7 dl tej, 3 dl félédes fehér bor, 10 dkg kristálycukor, 8 dkg porcukor, 5 dkg dió, 6 tojás, 1 citrom reszelt héja.

A meghámozott és kimagozott almát vékony szeletkékre gyaluljuk-vágjuk. A bort 4 dkg cukorral és

a citromhéjjal alaposan elkeverjük, majd az almára öntjük. Negyedórán át sütőben pároljuk, s azt követően hagyjuk kihűlni. A hat tojás sárgájából és 6 dkg cukorból habot verünk, majd a lisztet is közé keverjük. Folyamatos kevergetés mellett hozzáöntjük a felmelegített (nem forró!) tejet. Gőz felett sűrű krémmé keverjük, majd lehűtjük, s a párolt almát is belekeverjük. Hat tojás fehérjéjéből kemény habot verünk. Ovatosan belekeverjük a porcukrot, utána a habot rárakjuk a tűzálló tálba terített almáskrémmel, megszórjuk a késsel apróra vágott dióval. 200 fokra előmelegített sütőben néhány percen át addig sütjük, amíg a teteje megpirul. Lehűtjük, s legkevesebb egy órára hűtőszekrénybe tesszük.

Eperbefőtt angolosan

Hozzávalók: 1 kg földieper, 75 dkg porcukor.

Az epret olyan tálba helyezzük, hogy a cukor teljesen ellepje. Hűvös helyen 24 óráig állni hagyunk. Másnap leöntjük az eper levét, amelyet addig eresztett, és tíz percig főzzük, miközben a habot gondosan leszedjük róla és a cukros főzetet visszaöntjük az eperre. Ezt három nap egymás után megismételjük. Harmadik napon az epret is együtt főzzük a cukros lével tizenöt percig, majd üvegbe tesszük, lekötözzük és a szokásos módon „dunsztoljuk”.

Dinnyehéj dulcsáca (román befőtt)

Hozzávalók: 1 kg főtt dinnyehéj, 1 kg cukor, 1 rúd vanília, 1 citrom leve és héja, 5 dl víz, 2 dl 9%-os fehérborecet, fél tasak „Dzsemfix 3:1”.

Egy 8-10 kilós görögdinnye héját megszabadítjuk a zöld külső rétegétől, hogy csak a vékony fehér csík maradjon. Azt felkockázzuk, és főni tesszük 3 liter vízzel, amibe 2 dl 9%-os ecetet öntünk. Több mint két órát főzzük, majd leszűrjük, átmoszuk és kinyomkodjuk. 1 kg főtt dinnyehéjhoz 1 kg cukrot kell számítsunk. A cukrot sziruppá főzzük a vízzel, beleöntjük a dinnyehéjakat, hozzáadjuk a citrom héját és levét, valamint egy kettéhasított vaníliarudat. Egy órán át főzzük, néha-néha megkevergetve. Utána kissé kihűtjük, hozzáadunk fél csomag 3:1-ben zselésítő port, majd újra forraljuk még 5 percig.

Joghurtos csirkemell

Hozzávalók (4 adag): 1 kg burgonya, 1 dl natúr joghurt, 2 dl tejföl, só, 3 gerezd fokhagyma, 1 kg csirkemell, 5 dkg sajt (trappista), sült csirke fűszerkeverék.

A csirkemellet megtisztítjuk, mossuk, leitatjuk róla a nedvességet. Ezután felszeleteljük, és befűszerezzük a fűszerkeverékkel. A fokhagymát összezúzzuk, majd összekeverjük a joghurttal, és ezt a fűszeres csirkemellre öntjük. Néhány órára a hűtőbe tesszük.

A burgonyát alaposan megmossuk, és héjastól sós vízben megfőzzük. Amikor már puha (kicsit hűlni hagyjuk), negyedekbe vágjuk, és tűzálló tálba rakos-

gatjuk. A tálat nem kell kikenni. A tejfölt megsózzuk, jól kikeverjük, ráöntjük a burgonyára, megsózzuk a reszelt sajttal, és forró sütőben megpirítjuk kicsit. A bepácolt csirkehúst grillen vagy teflonserpenyőben pirosva sütjük. A sült burgonyával tálaljuk. Friss salátát készítsünk mellé.

Tejfölös zöldbabfőzelék

Hozzávalók (4 adag): 1 kg zöldbab, 450 g tejföl, 1 csokor petrezselyem, 2 evőkanál finomliszt, só ízlés szerint.

Az apróra vágott zöldbabot annyi sós vízbe tesszük fel főni, amennyi éppen ellepi. A tejfölt csomómentesre kikeverjük a liszttel, a petrezselymet apróra vágjuk. Amikor megfőtt a bab, behabarjuk, beletesszük a petrezselymet is, utána sózunk. Még pár rotyantás, és készen vagyunk. Hidegen és melegen is nagyon finom.

Rebarbarás eperleves

Hozzávalók: 8-10 szál rebarbara, 8 dl víz, kávékanál só, 2 evőkanál cukor, 1-1 csipet őrölt szegfűszeg, fahéj, 1 vanília rúd kettévágva, 1 tojás sárgája, 1 dl tejszín, néhány szem eper.

A rebarbara külső héját leszedjük, 2-3 cm-es darabokra vágjuk, és a fűszerekkel, cukorral, sóval néhány percre feltesszük főni (6-8 perc). Kivesszük a vanília rudat, a tejszínhez hozzákeverjük a tojássárgáját, majd hozzámerünk 1 merőkanálnyit a léből. Jól összekeverjük, a leveshez öntjük, majd forralunk rajta egyet. Levéve a tűzről a rebarbara 1/3-át botmixerrel turmixoljuk, hogy sűrűbb és krémesebb legyen. Felszeletelt friss eperszemekkel tálaljuk. Langyosan és hidegen is finom.

Vargabéles torta

Hozzávalók: 24 cm-es kapcsos tortaformához, 80 dkg friss házi túró, 15 dkg házi cérnámetélt, 15 dkg cukor, 4 db tojás, 2 evőkanál tejföl, 2 csapott evőkanál búzadara, 1 csapott evőkanál kukorica keményítő, 1,5-2 dl tej, 5 dkg vaj, 1 teáskanál vanília kivonat, 1 db kezeletlen citrom reszelt héja, 5 dkg mazsola. A házi réteshez: 25 dkg liszt, fele sima, fele rétes, 1 db felvert tojás fele, 5 dkg libazsír, 1/2 teáskanál só, 1/2 teáskanál ecet 10%-os, 1 dl meleg víz, zsemlemorzsa

A rétestésztához a lisztet átszitáljuk, a zsírral elmorzsoljuk, hozzáadjuk a tojást, a vízben feloldjuk a sót és belekeverjük az ecetet, ezt is hozzáadjuk, összegyúrjuk, (ha szükséges, adunk még hozzá lisztet) jól kidolgozzuk, ruganyos, fényes, hólyagos tésztává, majd beolajozzuk a felületét és fél órát, langyos helyen pihentetjük.

A túróöltelékhez készítünk egy sűrű vaníliapudingot, ehhez a tojásokat kettéválasztjuk, a sárgáját egy közepes lábosba tesszük, hozzáadjuk a cukor háromnegyedét, a vaníliát, a keményítőt és habverővel, jó alaposan kikeverjük fehéredésig. Hozzáadjuk a tejet és folyamatosan kevergetve addig főzzük, amíg besűrűsödik, ekkor elkeverjük benne a vajat, majd levesszük a tűzről és hagyjuk hűlni.

Közben, egy másik edényben, kevés sóval vizet forralunk a tésztának. Mikor lobogva forr, kifőzzük benne a cérnámetélt, majd leszűrjük és lecsepegtetjük. Egy nagy tálba tesszük a túrot, hozzákeverjük a langyosra hűtött vaníliapudingot, a tejfölt, a reszelt citromhéjat, a búzadarát és jól összedolgozzuk. A lecsepegtetett tésztát is és az előzőleg leforrázott, és lecsepegtetett mazsolát is hozzákeverjük óvatosan.

A rétestésztát lisztezett ruhán elkezdjük kihúzni, szép vékonyra, a széleiről a vastagabb részeket lecsipegetjük. Miután kissé megszikkadt, a kapcsos tortaforma aljának segítségével alulra és felülre is 5-5 db kerek lapot szabunk ki a tésztából. (A maradék tésztát, újra összegyúrva, pihentetve és kihúzva megtölthetjük bármilyen töltelékkel és kisebb rúd rétest süthetünk belőle.) A kapcsos formát vékonyan kikenjük zsírral, pici zsemlemorzst szórunk rá, majd behelyezzük a rétestészta lapokat, mindegyik közé kevés zsírt kenve és pici zsemlemorzst szórva.

A tojások fehérjét kemény habbá verjük a maradék cukorral és egy csipet sóval. Hozzákeverjük óvatosan a túróhoz és az egész masszát belesimítjuk a kapcsos formába az előkészített tésztára. Majd a maradék tésztalapokat, szintén rárétegezzük a túros töltelékre, a lapok közé kevés zsiradékot kenünk és zsemlemorzst szórunk.

A tetejét lekenjük a maradék felvert tojás másik felével, majd előmelegített sütőbe tesszük és 190 fokon, 45-50 perc alatt megsütjük, míg a teteje szépen megpirul. Hagyjuk kicsit hűlni, majd felszeletelve a tetejére porcukrot hintve tálaljuk.

Gazpacho sárgadinnyéből

Hozzávalók: 40 dkg dinnye, 1 szelet fehérkenyér, 1 gerezd fokhagyma, 10 dkg őrölt mandula, 2 dl olívaolaj, 6 dl száraz fehérbor, csipet só, jégkocka.

A dinnyebelit apró kockákra vágjuk, egyharmadát félretesszük. A többit összeturmixoljuk a fehérborral, az olajjal, a fokhagymával, a kenyérrel, és a mandulával, sóval ízesítjük.

A kész anyagot legalább három órára tegyük hűtőbe. Tálaláskor a tányérokba tegyünk 2-3 jégkockát, merjük rá a gazpachot, és szórjuk meg a félretett dinnyével.

Inhalt „Barátság”/„Freundschaft”

Jahrgang 24. Heft 3.

Es bietet sich selten dazu Gelegenheit die für die ungarländischen Nationalitäten geleisteten vielfältigen Tätigkeiten – Bestandserweiterung, die Organisation von kulturellen, wissenschaftlichen und ortshistorischen Programmen, das Sammeln von Dokumenten und Publikationen, Herausgabe von Publikationen, unterrichtsfördernde Programme gehören u.a. dazu –, der Komitatsbibliotheken vorzustellen. Die Konferenz Nationalitätenforschung und Ortsgeschichte in der Nationalen Fremdsprachenbibliothek in Budapest schafft hierfür nun Raum und Gelegenheit diese facettenreichen Tätigkeiten in einer Beilage unseren Lesern vorzustellen. Einen an Ereignissen und Programmen reichen Monat lassen wir hinter uns, umso ist unsere Freude größer diese auch auf unserer Webseite festzuhalten. In unserer aktuellen Printausgabe erinnern wir uns an den vor siebzig Jahren erfolgten tschechoslowakisch-ungarischen Bevölkerungsaustausch, wir stellen den neuen Direktor des Ungarischen Kulturinstituts in Stuttgart, Dezső B. Szabó, vor, wir gedenken den Pädagogen Aladár Králik und Lajos Brigovich, wir berichten über die Budapester Ausstellung des in Jula/Gyula lebenden bildenden Künstlers István Oroján, – seine Werke schmücken auch unser Titelblatt –, und wir veröffentlichen eine Fotozusammenstellung über die Abiturienten der Nationalitätengymnasien beim Abschiedsfest, die in Zukunft als Studierende von Hochschulen und Universitäten ihren Weg bestreiten werden. Mit dem Geschmack des Sommers, mit leichten Rezepten, schließen wir unsere Juninummer.

Contents “Barátság”/“Friendship”

Vol. 24. No. 3.

It is a rare occasion for us to introduce the many activities – acquisitions, organisation of cultural, scientific and local history programmes, collection of documents and publications and promotion of education – that the county libraries undertake in favour of the nationalities in Hungary. A conference titled Nationality Research and Local History organised by the National Library of Foreign Languages provided the opportunity for us to introduce all of this in a supplement to our readers. We have a month behind us rich in events and programmes and it is a pleasure for us to present them all on our website. In this issue we commemorate the forced Czechoslovakian-Hungarian population exchange that took place 70 years ago and we introduce Dezső B. Szabó, the new director of the Hungarian Institute in Stuttgart, we remember Aladár Králik and Lajos Brigovich educators and report on the Budapest exhibition of István Oroján, the artist living in Gyula – his works are presented on our cover – and we publish a photo selection of the graduation ceremonies of the students of nationality secondary schools who continue their education on universities and high schools. We close our June issue with flavours and recipes of the Summer.

Lapzártá: 2017. május 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2017. szeptember 15-én jelenik meg.

2017. március 22.

A BARÁTSÁG
melléklete

Nemzetiségkutatás és helytörténet

Konferencia az Országos Idegennyelvű Könyvtárban

Szerkesztők: **Mayer Éva és Hegedűs Sándor**

Művészeti szerkesztő: **Szélpál Éva**

Köszöntők

Dr. Papp Anna Mária
főigazgató,
Országos Idegennyelvű Könyvtár

**Tisztelt Konferencia!
Tisztelt Jelenlévők!**

Szeretettel köszöntöm Önöket! Nagy öröm számunkra, hogy ilyen nagy érdeklődés kíséri a mai tanácskozást!

Igyekszünk helyzetképet adni a hazai nemzetiségi kultúra jelenéről, az Országos Idegennyelvű Könyvtár és a megyei könyvtárak nemzetiségi gyűjteményeiről, a nemzetiségek számára nyújtott szolgáltatásairól. Ennek kapcsán hangsúlyozni szeretném, hogy az Országos Idegennyelvű Könyvtárnak jelentős szerepe van a hazai nemzetiségek kulturális életében, okkal kerül sor tehát éppen itt erre a konferenciára, hiszen világirodalmi, nemzetiségi és zenei szakkönyvtár vagyunk. Ki szeretném emelni az Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségi feladatkörét. Gyűjtjük és szolgáltatjuk a tizenhárom hazai nemzetiség szépirodalmát, szakirodalmát, zenéjét és folyóiratait. Ez egy olyan gyűjtemény, amely mindig az anyanyelvű művelődés szolgálatában áll. Fontos tudni azt is, hogy könyvtárközi kölcsönzéssel mindenki számára hozzáférhető.

A könyvtár a nemzetiségi szervezetekkel együttműködve irodalmi és zenei, képzőművészeti programok szervezésével és befogadásával is támogatja a nemzetiségek kulturális életét. A nemzetiségi programokat mindig nagy érdeklődés és médiafigyelem kíséri. *(Több zenés, irodalmi BARÁTSÁG-estnek is az OIK rendezvényterme adott helyt – a szerk.)*

A konferencia kiemelt támogatója a *Nemzeti Kulturális Alap*, de nagyon sokat jelentett a *Könyv(tár) Támasz Egyesület* és a *„Hogy az idegen nyelv ne legyen idegen” Alapítvány* támogatása is. Médiatámogatónk a *BARÁTSÁG szerkesztősége*.

Szalóki Gabriella
könyvtári referens, EMMI Közgyűjteményi Főosztály

Az országos könyvtári fejlesztések bemutatása

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Szeretettel köszöntöm Önöket a Nemzetiségkutatás és helytörténet konferencia alkalmából. Örömünkre szolgál, hogy az Országos Idegennyelvű Könyvtár ilyen gazdag programot állított össze a nemzetiségeknek nyújtott szolgáltatásokról. Az OIK vezető szerepet tölt be a nemzetiségi dokumentumok gyűjtésében és szolgáltatásában. Hazánkban a nemzetiségek különböző összetételben élnek az egyes régiókban, és területenként más-más igényekkel jelentkeznek. A megyei könyvtárak éves beszámolóit alapján elmondható, hogy a nemzetiségeknek nyújtott szolgáltatások egymástól jelentősen eltérnek. A konferencián lehetőségük lesz a hazai jó gyakorlatok megismerésére és a tapasztalatcserére. Fontosnak tartjuk, hogy a konferencia előadásai megmaradjanak, és ezek nyomán párbeszéd kezdődjön a meglévő szolgáltatások továbbfejlesztése érdekében. Az OIK összefogja és segíti a különböző kezdeményezéseket, reméljük, a konferenciának lesz folytatása.

A könyvtári fejlesztések irányai a könyvtárak fő funkcióiból indulnak ki, és az intézményrendszer fennmaradását szolgálják. Erre az európai uniós források adnak lehetőséget. A könyvtár tudásközpont és közösségi színtér, amely rendeltetésnek új tartalommal való megtöltésére van szükség.

Az információtechnológia fejlődésének köszönhetően a könyvtárak hihetetlenül nehéz helyzetbe kerültek. A számítástechnikai eszközök innovációja még az informatikus szakemberek számára is kiszámíthatatlanná vált. Ki hitte volna tíz éve, hogy érintőképernyős mobiltelefonjaink lesznek? Az elterjedéssel egyre gyorsabbá váló fejlődés miatt az újonnan még drága eszközök hihetetlenül rövid idő alatt elavulnak. Könyveléstechnikai szempontból az eszközök értéke három év alatt teljesen leíródik, de a gyakorlat azt mutatja, hogy a könyvtári számítógépek akár tíz évig is üzemelnek, ha arra van szükség.

A könyvtári szakma több mint húszéves tapasztalatot szerzett a digitalizálás terén. Számptalan teljes szövegű irodalmi mű, szakkönyv, adatbázis érhető el online, de a szerzői jogi szabályozás miatt vannak művek, amelyek az interneten a közvélekedés ellenére sem hozzáférhetőek. A tudományos kutatáshoz és az oktatáshoz éppen a legfrissebb cikkek, tanulmányokra lenne szükség, amelyek fizetős szolgáltatásokon, adatbázisokon keresztül érhetőek el. A várva várt információs szabadság számtalan veszélyforrást rejt magában. A könyvtárak ezért továbbra sem kerülhetőek el, hiszen rendszerezett, megbízható és visszakereshető információkra van szükség. Az interneten terjedő félrevezető hírekkel és áltudományossággal szemben még mindig a könyvtárak jelentik a hiteles források hozzáférhető gyűjtőhelyét. Másfelől viszont a világhálón áradó nagy mennyiségű, könnyen elérhető információ azt a képzetet kelti, hogy a tanulásra, a megszerzett tudásra nincs szükség. A megállíthatatlan adatáradat hatására azonban felértékelődik a szelektálás képessége, ami pedig csakis biztos tudásra épülhet.

A technológiai fejlesztés lehetővé teszi, hogy a könyvtár korunk elvárásának megfelelően láthassa el legfontosabb feladatait, hogy kulturális és közösségi színtér, valamint információs központ lehessen, vagyis magas színvonalon közvetítse a művelődési és tudományos értékeket.

A közgyűjtemények a Digitális Oktatási Stratégiához kapcsolódva digitális tartalmakat szolgáltatnak az oktatás különböző szintjeinek. A könyvtár – dokumentumállománya, infrastruktúrája és rendezvényei segítségével – valós alternatívát jelent a szabadidő hasznos eltöltésére is. A köznevelés támogatása az iskolákkal és óvodákkal való szoros együttműködésben, a helyi igényekre építve oldható meg. Az olvasáskultúra népszerűsítése és a szövegértés kompetencia fejlesztése a tanulás kulcsfontosságú elemei, melyeknek sikerei végső fokon a gazdaság teljesítőképességében mérhetőek. Ezért fontos, hogy már kora gyermekkorban megszeressük az olvasást, s a gyerekek minél több hasznos, tanórán kívüli programot kapjanak a könyvtárakban. A szövegértés mellett a természettudományos kompetenciák megszerzésére is lehetőséget kell biztosítani, amely jövőnk záloga.

Ugyanilyen kulcsfontosságú a csoportmunka, az együttműködésen alapuló problémamegoldás fejlesztése is, ami a munka világára és a társadalmi életre készíti fel a gyermekeket. A könyvtárban az élményszerű oktatásnak és a tehetséggondozásnak is helye van, mint például az író-olvasó találkozónak, szakköröknek, vetélkedőknek, amelyek játszva fejlesztik a képességeket.

A gyerekeknek nyújtandó programokra az EFOP-3.3.2 *Kulturális intézmények a köznevelés eredményességéért* programban lehetett pályázni.

Hasonló célokat szolgál az EFOP-3.3.4 *A népmese anyanyelvi kompetenciafejlesztő szerepének erősítése az informális és non-formális tanulásban* felhívás, amelynek célja a hagyományos magyar népmese, a népmesemondás, a mesei gondolkodás és nevelés népszerűsítése, beépítésének elősegítése a kulturális intézmények informális és nem formális szolgáltatási kínálatába MesePontok létrehozásával.

A könyvtár nemcsak az oktatás legfőbb támogató intézménye, hanem az egész életen át tartó tanulás központja is. Korunkban felértékelődik az önképzés, az ismeretek minél szélesebb körű, folyamatos megújítása, amely számtalan új lehetőséget nyithat meg az egyén számára. A tanulás mellett a kikapcsolódás és az önművelés is fontos feladat. A könyvtárban lehetőség van az ismeretterjesztő előadásokra, beszélgetésekre, klubok működésére, a kulturális programokra, a hagyományok ápolására és helytörténeti ismeretek révén a szabadidő hasznos eltöltésére. A modern számítógépek és a szélessávú internet szolgáltatás biztosításával esélyteremtő módon lehetőséget nyújthat a munka világába való visszajutáshoz is. A felnőtteknek nyújtandó könyvtári programokra az EFOP-3.7.3 *Az egész életen át tartó tanúláshoz hozzáférés biztosítása* felhívás keretében lehet pályázni.

Az oktatási tevékenységhez kapcsolódóan az EFOP-4.8.1 *A könyvtári intézményrendszer tanulást segítő infrastrukturális fejlesztései* című, infrastrukturális fejlesztéssel kapcsolatos kiírás révén lehet kreatív oktatóterek létrehozására, informatikai eszközökre, könyvtári bútorokra pályázni. A megyei könyvtárak ezen felül digitalizáló műhelyekre (elsősorban a helytörténeti anyagok digitalizálása céljából), valamint a modern kistéleplési ellátást szolgáló könyvtárbuszokra nyújthatnak be támogatási kérelmet.

A könyvtári szakmában számtalan jó kezdeményezés indult el és működik. Ezeknek széleskörű módszertani megismertetése, elterjesztése és alkalmazása kiemelt jelentőségű az intézményrendszer jövője szempontjából. Ehhez jó segítséget kínál két kiemelt, országos hatókörű könyvtári projekt az EFOP-3.3.3-VEKOP/16 *Országos múzeumi és könyvtári központi fejlesztés* és az EFOP-1.3.1-15 *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás*. Mindkét projektől a könyvtári szakma módszertani és szakmai megújulását várjuk, amelyekben szakmai továbbképzések, módszertani kiadványok és mintaprojektek várhatók. Kérjük, figyeljék ezek eredményeit.

Kívánom, hogy a könyvtári tereket töltsék meg számos hasznos programmal, előadással és foglalkozással, az új eszközöket használják hatékony ismeretszerzésre és aktív kikapcsolódásra, a lakosság minden tagjának örömeire!

Bajtai László
felvételei

A nemzetiségi kultúra jelene

Tircsi Richárd

főosztályvezető (EMMI), Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság

„[...]hogy a nemzetiség kérdése nem egy vagy más külön nemzetiségnek, hanem e hon minden polgárának, az egész nemzetnek közös ügye, s ezért nem, ha a magyar, szerb, román vagy sláv nemzetiség külön kívánatait támogatjuk, - hanem csak úgy intéztethetik el véglegesen, ha a hon közös érdekeit tartjuk szemünk előtt.”

(Báró Eötvös József)

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves megjelentek. Engedjék meg, hogy az Emberi Erőforrások Minisztériuma Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága, Nemzetiségi Főosztálya képviselőjében báró Eötvös József szavaival köszöntsem Önöket. Megkülönböztetett tisztelettel köszöntöm Főigazgató Asszonyt, Elnök Asszonyt, Szószóló Asszonyt, Szószóló Urat és a szakma képviselőit!

Nagy örömmre szolgál, hogy jelen lehetek ezen a rangos szakmai eseményen, mely nem kevésbé fontos téma köré szerveződik, mint a hazai nemzetiségek kultúrája, és amely e hon minden polgárának, az egész nemzetnek valóban gazdagító és előre mutató közös ügye.

A nemzetiségi kultúra szakpolitikai területei

A kormányzati struktúrában a nemzetiségi kulturális területet kulturális szakmai szempontból az EMMI Kultúráért Felelős Államtitkársága, nemzetiségpolitikai szempontból pedig ugyanezen tárca Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága kezeli. A tárca kétoldalú nemzetközi kulturális megállapodásait, munkatervét egyezteteti a stratégiai partnereivel, így az adott nemzetiségek országos önkormányzataival, esetenként országos hatáskörű kulturális szervezeteivel. A hazai nemzetiségek anyaországaival létesített kisebbségi vegyes bizottságok (magyar–horvát, magyar–román, magyar–szerb, magyar–szlovák, magyar–szlovén és magyar–ukrán relációban) ajánlásai teljesülésének a rendszeres áttekintésekor, és az új ajánlások megfogalmazásakor a tárca egyeztet a nemzetiségi közösség képviselőivel.

Bátran kijelenthetjük, hogy a nemzetiségek életében a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény hatályba lépésével új időszámítás kezdődött. Ahogy az új Alaptörvényünk is kimondja, a „velünk élő nemzetiségek a magyar politikai közösség részei és államalkotó tényezők. Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát, a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját, a Kárpát-medencei teremtés adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megővjük.”

Nemcsak a törvény betűje szerint, hanem a hétköznapi cselekvésekben is megmutatkozik az az elszántság, ami a társadalmi egység megvalósítását célozza meg a befogadó magyar többség és a vele élő nemzetiségi közösségek szoros és gyümölcsöző együttműködése érdekében. Az állam ehhez a szavakon túl egyre növekvő anyagi források bevonásával igyekszik hozzájárulni.

Források, közvetlen és közvetett finanszírozás

A nemzetiségek kulturális programjainak megvalósulásához az EMMI Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága az Emberi Erőforrások Támogatáskezelő által külön pályázati keretet biztosít. A költségvetés nemzetiségi kulturális célú támogatásai az EMMI kezelésében vannak. A nemzetiségi célú nevesített források mellett a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) és a Nemzeti Együttműködési Alap (NEA) pályázatai is nyújtanak támogatásokat a nemzetiségek részére. A megyei és települési önkormányzatok saját forrásaikból szintén támogatják a nemzetiségek kulturális programjait. E források révén a nemzetiségek jelentős mértékben vehetnek részt a régiók külföldi, anyaországi és szomszédos országokkal kiépített kapcsolatainak ápolásában is.

A nemzetiségi célú előirányzat keretein belül a működési és média támogatások és az önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása, a feladatalapú támogatások, a – 2015-ben bevezetett – beruházási támogatásokkal együtt közel két és fél-szeresére növekedtek 2010 óta. Az akkori közel 3,6 Mrd forintról 2017-re közel 8,7 Mrd forintra.

A hazai nemzetiségekhez kapcsolódó kultúra legfontosabb területei

1. Közgyűjteményi szakterület

Nemzetiségi könyvtári ellátás

A nemzetiségi kulturális hagyományok megőrzése, méltó folytatása, a közösségi és egyéni művelődés személyi, szellemi, gazdasági feltételeinek javí-

tása, a polgárok életminőségét javító, értékhordozó tevékenységek, valamint az ezek megvalósulására létrejött intézmények és szervezetek működésének elősegítése a társadalom közös érdeke. A Kultv. az alapelvek körében kimondja, hogy mindenkinek joga, hogy megismerhesse a kulturális javakat és ezek jelentőségét a történelem alakulásában, a nemzeti, *nemzetiségi önismeret formálásában*, valamint az ezek védelmével kapcsolatos ismereteket a muzeális intézmények tevékenysége, a könyvtári szolgáltatások, az oktatás, a közművelődés, az ismeretterjesztés, a sajtó és a tömegtájékoztatás útján.

A települési nyilvános könyvtár fenntartása helyett az önkormányzat a megyei könyvtárral megállapodást köthet és a tőle igénybe vett könyvtári szolgáltatások fogadására alkalmas könyvtári, információs és közösségi helyet működtethet. Ezeket a helyeken nemzetiségi könyvtári dokumentumok (könyv, újság, folyóirat, CD, DVD, idegen nyelvű dokumentumok és egyéb könyvtári dokumentumok) helyben történő használatát, kölcsönzését és beszerzését is lehetővé teszik. Ezt a szolgáltatást a nemzetiségi könyvtárat fenntartó nemzetiségi önkormányzat is igénybe veheti a megyei könyvtárral kötött megállapodás alapján, annak érdekében, hogy megfelelő kínálatú és minőségű könyvtári szolgáltatásokat biztosíthasson a nemzetiségi lakosság számára.

Az Njtv. 41. § (1) – (2) bekezdései szerint a nemzetiségek anyanyelvű könyvtári ellátását az Országos Idegennyelvű Könyvtár (OIK) koordinálja, a szolgáltatásokat az OIK, a megyei könyvtárak és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyilvános könyvtári rendszeren keresztül biztosítja. Azokon a településeken, ahol nincs települési önkormányzat által fenntartott települési könyvtár, ott is biztosítani kell a nemzetiségi lakosság részére az anyanyelvű könyvtári ellátást.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár tevékenységét a konferencia további előadásai érintik, emiatt nem térnek ki rá részletesebben.

Levéltári terület

Az országos nemzetiségi önkormányzat, mint egyéb közfeladatot ellátó szerv, az általa keletkeztetett 15 évnél régebbi köziratai megőrzésére közlevéltár létesítésére jogosult, a levéltár működését meghatározó feltételek teljesülése esetén (1 felsőfokú végzettségű, levéltárosi ismeretekkel rendelkező munkatárs; az iratok megfelelő őrzését és kutathatóságát biztosító feltételek). Erre irányuló kérelem az emberi erőforrások miniszteréhez még nem érkezett. Az önkormányzatok által keletkeztetett 15 évnél régebbi, maradandó értékű iratok mennyisége jelenleg alig haladja meg a pár iratfolyómétert, amelyre levéltárat alapítani nem lenne indokolt.

A Magyar Nemzeti Levéltár illetékességébe tartozik a nemzetiségi önkormányzatok testülete, hivatala és intézménye levéltári anyagának szakszerű kezelése, tárolása. A nemzetiségek országos önkormányzataihoz kapcsolódik a Bolgár Kulturális, Információs és Dokumentációs Központ, a Ma-

gyarországi Lengyel Múzeuma és Levéltára, az Ormény Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ, az Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtár, a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata által fenntartott Dokumentációs és Információs Központ, a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ, az Országos Szlovák Önkormányzat Dokumentációs Központja, és a Magyarországi Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központ.

Múzeumi terület

A magyarországi nemzetiségek tárgyi emlékeinek gyűjtésével a Néprajzi Múzeum, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, számos egyházi gyűjtemény, valamint a megyei hatókörű városi múzeumok és a települési múzeumok foglalkoznak. A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum különböző tájegységeiben a német, horvát, szlovák, cigány/roma, ruszin, görög épületek, tárgyak, dokumentumok is megtalálhatók, és évente többször nemzetiségi folklór programokra is sor kerül. Más skanzenek az országban további nemzetiségek tárgyi kultúrájára is kiterjesztik a gyűjtőkörüket. Gazdag szakrális anyaggal rendelkezik a miskolci Magyar Ortodox Egyházi Múzeum, a szentendrei Szerb Ortodox Egyházművészeti Gyűjtemény és a kecskeméti Görög Ortodox Egyházművészeti Gyűjtemény, vagy a gyulai Római Ortodox Gyűjtemény.

Nemzetiségi bázisintézmények – új jogszabályi kategória a működés megkönnyítésére

A Kultv. 39. § (4) bekezdésének 2013. január 1-jével hatályba lépett módosítása a jogalkalmazás elősegítése és megkönnyítése érdekében régebben is használt, jogilag megelőzőleg nem definiált új fogalmat, a *nemzetiségi bázisintézmény* fogalmát iktatta be. A definíció szerint a nemzetiségi bázisintézmény olyan muzeális intézmény, amelynek alapfeladatai körében szerepel a nemzetiségi feladatellátás, vagy amelynek állományában nemzetiségi nyelvű vagy nemzetiségre vonatkozó kulturális javak huszonöt százalékot elérő arányban találhatóak. Fontos hangsúlyozni, hogy a módosítás nem a nemzetiségi bázismúzeum fogalmát vezette be, hanem tekintettel van a közérdekű muzeális kiállítóhelyekre és gyűjteményekre is (Szentgotthárd). A kultúráért felelős miniszter a működési engedély kiadására irányuló eljárás során – erre irányuló külön kérelem esetén – minősítheti nemzetiségi bázisintézménynek a muzeális intézményt.

Muzeális gyűjtemények és kiállítóhelyek

Magyarországon a múzeumi kisgyűjtemények – vagyis a tájházak, helytörténeti, egyház- és intézménytörténeti gyűjtemények – a lokális területi-települési kulturális élet fontos alapelemei, a népi-közösségi kultúra megtartó erejét, a lokális közösségi élethez való ragaszkodást jelenítik meg. Az intézmény a kollektív emlékezet objektív formája, egy te-

lepülés/tájegység múltjának megőrzött népi kultúráját, tárgyi örökségét tárja elénk, a hagyományőrzés egyik súlyponti színtere. Az épület, a berendezés az egykori életformákat mutatja be, segít megérteni a közösség történelmét, életvitelét, az azonosságtudat kognitív elemeit. Természetes tehát, hogy a tájház gyűjtőnévként említhető kiállítóhelyek a hazai nemzetiségek identitás-megőrző és átörökítő intézményei sorában kiemelkedő szerepet játszanak. Ezek jelentős támogatásban részesülnek a nemzetiségi célú előirányzatokból.

2. Közművelődési szakterület

A Hagyományok Háza

A népzene és a néptánc értékeinek gyűjtése, dokumentálása több államilag támogatott intézmény keretében, így a Hagyományok Házában is zajlik. A magyarországi gyakorlat azt mutatja, hogy világszponylatban is példaértékű az a figyelem, amellyel intézményeink a nemzetiségi kultúra megőrzése, illetve átörökítése felé fordulnak.

Az elmúlt években az intézmény jó néhány programja keretében ismerkedhettek meg tévénezők és az élő műsoros felvételeken résztvevők a hazai nemzetiségi népzenei és néptáncos élet kiválóságaival.

Művészeti szakterület

A nemzetiségi szakpolitikai munkát segítő vegyes bizottsági döntések is jelentős mértékben alakítják a nemzetiségi kultúra intézményeit, eseményeit. A művészeti területet érintő különböző kisebbségi vegyes bizottságok tevékenysége nyomán az EMMI Nemzetiségi előirányzatából egyedi támogatáshoz jutottak az utóbbi években a következő projektek (a teljesség igénye nélkül):

- A Ludové Noviny internetes (www. luno.hu) változatának támogatása (2,5 M Ft),
- a horvát-magyar szótár projekt munkálatok befejezésének finanszírozása,
- a Pécsi Horvát Színház (új épülete megvalósításához - 554,5 + 100 M Ft),
- a Zlatko & Vesna Prica Művésztelep Kh. Alapítvány (6 M Ft),
- Magyarországi Románok Kutatóintézete (működési tám. – 35 M Ft).

3. Nemzetiségi színházak

A Kultúráért Felelős Államtitkárság a magyarországi nemzetiségi színházakat – az előadó-művészeti területen belül elfoglalt speciális helyzetükre figyelemmel – az előadó-művészeti szervezetekre vonatkozó működési célú pályázati konstrukcióban önálló, zárt pályázói csoportként határozza meg és különíti el, pontosan annak érdekében, hogy társadalmi szerepvállalásuk, és kifejezetten – ne a többi színházzal versenyhelyzetbe kényszerítve – szakmai teljesítményük alapján kelljen a pályázat bírálóinak és a döntéshozónak ítélnie. Ennek a pozitív

diszkriminációnak köszönhető, hogy e nemzetiségi színházakat – ugyanazon speciális (köz)feladatot ellátó szervezetekként – egymással állítja rangsorba a pályázat, és nem színházszakmai szempontok alapján.

Támogatásuk

Újdonság, hogy 2016 és 2017-ben az Egyházi, Nemzetiségi, Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság a nemzetiségi előirányzat terhére 100 M Ft-tal finanszírozza a nemzetiségi színházakat. Említésre méltó siker, hogy a szekszárdi Német Nemzetiségi Színház a tavalyi évben vehette birtokba felújított épületét, melyhez a támogatás oroszlanrészét az EMMI biztosította (200 M Ft).

Könyvkiadás

A nemzetiségi nyelven megjelent könyvek és füzetek adatairól nincs pontos számadatunk. Az anyanyelvű vagy kétnyelvű kiadói tevékenység egyfelől nemzetiségi szervezetek, másfelől a nemzetiségi vagy az anyaországaikból érkező olvasókat megcélzó kiadóházak vállalása. Számos országos, regionális, helyi, egyházi, civil szervezeti vagy magán kiadású kiadványról tudunk, amelyek a legkülönbözőbb támogató háttérrel rendelkeznek. Számos országos nemzetiségi önkormányzat ad ki az adott nemzetiségre vonatkozó könyveket, melyek finanszírozásához egyedi támogatási keretből a szaktárca is hozzájárul.

4. A nemzetiségi népélettel, kultúrával nyelvészettel kapcsolatos kutatások

A Magyar Néprajzi Társaság negyedik évtizede adja ki „A magyarországi nemzetiségek néprajza” című tanulmánykötet-sorozatát a nemzetiségek anyanyelvében és/vagy magyarul. Az ország egyik legtekintélyesebb tudományos civil szervezete már az 1889. évi alapításakor leszögezte, hogy célja „a magyar állam és a történelmi Magyarország mai és egykori népeinek tanulmányozása, valamint kölcsönös megismerkedés útján a hazában élő népek közt testvéries egyetértésnek és együvé tartozás érzetének ápolása”. A könyvsorozat támogatója évtizedekig a mindenkori kulturális tárca volt, ám újabban a nemzetiségpolitikáért felelős tárca biztosít forrást a megjelenésre (emellett esetenként az országos nemzetiségi önkormányzatok, illetve nemzetiségi egyetemi tanszékek is nyújtanak résztámogatást).

Nemzetiségi kutatóintézetek országos nemzetiségi önkormányzatok és nemzetiségi társadalmi szervezetek fenntartásában is működnek. Országos önkormányzati fenntartású a Bolgár Kutatóintézet, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, a Magyarországi Görögök Kutatóintézete, a Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete és a Szerb Intézet. Egyesületi formában működik a Magyarországi Románok Kutatóintézete, egyetemi keretbe épült az ELTE Magyarországi Németek Kutatói és

Tanárképzési Központja, illetve a Gál Ferenc Főiskola Szarvasi Pedagógiai Karán a Szlávisztikai Kutató Intézetben belül, 2014. február 1-től a Ruszin Kutatóintézet. A nemzetiségekért felelős tárca pályázat útján rendszeresen támogatja a nemzetiségi önismeretet, a nevelést, oktatást segítő kutatások megvalósítását.

5. Ünnepek, nemzetiségi elismerések

A Kormány 1995-ben december 18-át, az ENSZ Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbségekhez tartozó Személyek Jogairól szóló Nyilatkozata elfogadásának napját, a Kisebbségek Napjává (2012-től új elnevezése szerint: Nemzetiségek Napja) nyilvánította. A nemzetiségek nyelvi-kulturális értékeinek megőrzésében aktív személyek és közösségek elismerésének céljából 1995-ben a miniszterelnök Kisebbségekért Díjat (később Nemzetiségekért Díj) alapított. A Díjat minden évben december 18-ához kapcsolódva, ünnepélyes keretek között adják át a nemzetiségi közösségek érdekében, a közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban és a gazdasági önszerveződés területén kiemelkedő tevékenységet végző személyek és szervezetek részére. A díjat – a Hazai Nemzetiségi Bizottság javaslata alapján a nemzetiségpolitikáért felelős miniszter előterjesztésére – a miniszterelnök adományozza.

A Nemzeti Művelődési Intézet fenntartóváltásával az EMMI szakmai elismerései közé került a hasonló területet felölelő, országos hatókörű „Pro Cultura Minoritatum Hungariae” Díj. Az elismerést olyan Magyarországon élő nemzetiséghez tartozó személyek, szervezetek kapják, amelyek kiemelkedő tevékenységet végeznek a Magyarországon élő nemzetiségek körében az anyanyelvű kulturális örökség megtartásáért, fejlesztéséért, s tevékenységükkel hozzájárulnak a Kárpát-medence népeinek együttéléséhez. A Nemzetiségi Gála ünnepi programjának kiemelt jelentőségét bizonyítja, hogy ez az egyetlen olyan össznemzetiségi ünnepi rendezvény, ahol mind a 13 Magyarországon élő nemzetiség egy időben egy térben van jelen és közös együttműkö-

désben, egymás identitástudatát erősítve saját anyanyelvén prezentálja, népszerűsíti sokszínű, gazdag hagyományait egy-egy színpadi produkció által is. A Nemzetiségi Gálát az átszervezések következményeként, illetve a Nemzetiségekért Díj-jal történő egybeesése miatt a 2017-es évtől új időpontban, az UNESCO által alapított kulturális sokszínűség, párbeszéd és fejlődés világnapjához (május 21.) kötődően fogjuk átadni az elismerés és a díj eredeti célkitűzéseit, mondanivalóját és presztízsét megőrizve.

Összegzés

A nemzetiségi kultúra szerteágazó tevékenységei a nemzetiségi közösségek életének minden területén jelen vannak. Ehhez hasonlóan a vele foglalkozó nemzetiségi szakpolitikai munka is hatalmas területet ölel fel, de eredménye kétségkívül látványos. Se szeri, se száma azoknak intézményeknek, amelyek létehez, tevékenységéhez, megvalósított programjaihoz az állam célzott támogatást nyújtott és nyújt. Az egyedi jubileumi kiadványok, a nemzetiségi szótárak, folyóiratok mellett képzőművészeti műhelyek és képzések, szépművészeti alkotások, kiállítások, hagyományörző találkozók, búcsúk, vagy éppen a földhözragadt mindennapokra reflektáló kulturális intézmény-felújítások, kápolna állagának megóvása valósulhat meg azért, mert az állam elhivatott a nemzetiségi kultúra mind nagyobb támogatásában. De a támogatások mellett, azok hatásait felerősítve az elvárások is jelen vannak. A nemzetiségek feladata az, hogy felismerjék saját értékeiket, megőrizzék identitásukat és anyanyelvüket és ezzel gazdagítsák Magyarország kultúráját. Feladatuk továbbá az is, hogy ápolják hagyományaikat, aktív tagjai legyenek közösségüknek, kormányozzák saját magukat, iskolát tartsanak fenn, tudatosan éljék meg mindennapjaikat, és tekintsenek bizakodva a jövőbe. Ha mindezek sikerrel járnak, akkor egy egészséges társadalom részesei lehetnek, egy ország támaszkodhat ezután is rájuk, és mondhatjuk báró Eötvös József szavaival, hogy „... a hon közös érdekeit tartjuk szem előtt.”.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Fuzik János
szlovák parlamenti szószóló, bizottsági elnök

A magyarországi nemzetiségek kormányzati támogatásokkal kapcsolatos érdekérvényesítési lehetőségei

Tisztelt Hallgatóság!

Az előadásom címében jelzett kormányzati szintű támogatáson feltehetően valamennyien elsősorban anyagi jellegű támogatást értünk. Joggal, hiszen mindennek, ami működik, vagy aminek működni kellene – jelen esetben a magyarországi nemzetiségek érdekében – annak végső soron anyagi vonzata is van. A megfelelő anyagi háttér megteremtése pedig nem egyszerű dolog. Még akkor sem, ha társadalmunk alapvető és támogatandó értéknek tekinti a hazai nemzetiségi közösségek létét és kultúráját. Ahogyan ezt az előző előadótól, *Tircsi Richárd* főosztályvezető úrtól is hallhattuk az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásából idézve.

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló „nemzetiségi alaptörvényünk” 1993-ban – mindmáig hatályosan – a nemzetiségi közösség meghatározásának egyik fontos elemeként jelölte meg azt az összetartozás-tudatot, amely érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul. Úgy vélem, éppen ez a törvény volt az első jogszabály, amely a hazai nemzetiségek érdekérvényesítésének addig példátlan eszköztárát megteremtette. Magának a törvénynek a megszületésén és a kulturális autonómiához való jogunk kinyilvánításán túlmenően ilyen új lehetőséget jelentett a nemzetiségi önkormányzatok rendszere, a nemzetiségi ombudsman intézménye, a nemzetiségi kormányhivatal és nem utolsósorban a nemzetiségi törekvésekhez fedezetet biztosító közalapítvány létrehozása.

Az azóta eltelt jó két évtized során a nemzetiségi politika számos eleme változott, ám a nemzetiségi önkormányzati rendszer lényege nem. Helyi, területi és országos szinten továbbra is nemzetiségi közösségek érdekeinek megfogalmazói és képviselői, sőt, időközben intézmények alapítói és fenntartói lettek. Előadásom egyik vezérfonala, a kormányzati támogatások kapcsán fontos eredményként könyvelhetjük el, hogy az országos nemzetiségi önkormányzatok a nemzetiségeket érintő kérdésekben a mindenkori kormányzatok első számú tárgyalopartnereivé váltak. A nemzetiségek érdekérvényesítése szempontjából ezt döntő körülménynek tekinthetjük. Számos területen annak is bizonyult. Egyes költségvetési támogatási pályázatok elbírálásában, ahogyan korábban, úgy ma is részt vesznek az országos nemzetiségi önkormányzatok delegáltjai. A nemzetiségi intézmények felújítási, beruházási költségvetési támogatásának igényfelmérése és elosztása esetében a szaktárca illetékesei ugyancsak kon-

zultálnak az országos önkormányzatok elnökeivel. A jó példákat még sorolhatnám, de Önök joggal vehetik fel a kérdést, miért beszél itt mindezekről az Országgyűlés szlovák nemzetiségi szószólója, egy parlamenti bizottság, a Magyarországi nemzetiségek bizottsága elnöke?

Való igaz, előadásom címében a kormányzati támogatásokkal kapcsolatos nemzetiségi érdekérvényesítés szerepel. Én pedig nem a kormányt, hanem egy másik hatalmi ágat, a törvényhozást képviselem. Pontosabban, országgyűlési nemzetiségi szószólótársaimat. Hogy aztán nekünk mi közünk a nemzetiségi kormányzati támogatásokhoz? Nos, kicsit fellengzősen vagy pökhendinek tűnőn – ami igazán távol áll tőlünk – talán odavethetnénk, hogy a kormány is csak azt oszthatja el, amit az Országgyűlés a költségvetési törvényben jóváhagy számára. Ez lényegében igaz is, de nekünk, nemzetiségi szószólóknak országgyűlési szavazati jog híján a költségvetés elfogadásához nem sok közünk lehet. Ám a költségvetési törvényjavaslat formálásához és tárgyalásához már annál több! Ahhoz, hogy ezt világosabbá tehessem, engedjenek meg egy kis kitérőt az országgyűlési szószólók és bizottságuk munkája felé. Bár ez nem is igazi kitérő, hiszen szervesen kapcsolódik a nemzetiségek előadásom címében jelzett érdekérvényesítéséhez.

A magyarországi nemzetiségek jogát az országgyűlési képviselőkhöz 1993-ban egyértelműen garantálta a korábban említett nemzetiségi törvény. A megvalósításra két évtizedet kellett várni. Amikor azonban a jogi megoldás formálódni kezdett, a 2011-ben elfogadott Alaptörvény már csak a Magyarországon élő nemzetiségek részvételét biztosította az Országgyűlés munkájában.

A 2014. évi országgyűlési képviselői választások során a magyarországi nemzetiségek is bejuttathatták képviselőiket a parlamentbe. Ennek jogi megoldása mindmáig szakmai viták és törvénymódosító javaslatok tárgya, mindenesetre tény, hogy egyik nemzetiségi közösségünknek sem sikerült elérnie a kedvezményes kvótaként megkövetelt 22 022 szavazatot. A 199 képviselőt számláló Országgyűlésben így további 13 nemzetiségi szószóló kapott helyet. A jogállásuk alapvetően megegyezik, lényeges eltérést jelent azonban, hogy a nemzetiségi szószólóknak az Országgyűlés plenáris ülésén, a döntéshozatalban nincs szavazati joguk.

Nagyon fontos jogosultságot jelent viszont számunkra az a lehetőség, hogy a tizenhárom nem-

zetiségi szószóló alkotja az országgyűlés tizenhat bizottságának egyikét, a Magyarországi nemzetiségek bizottságát. Az Alaptörvény kimondja, hogy törvényt csupán a köztársasági elnök, a kormány, országgyűlési bizottság és országgyűlési képviselő kezdeményezhet. Így tehát a nemzetiségi szószólók – egyúttal a magyarországi nemzetiségek – rendelkeznek olyan parlamenti bizottsággal, amely a törvény betűje szerint „a nemzetiségek érdekeit, jogait érintően az Országgyűlés kezdeményező, javaslattevő, véleményező és a kormányzati munka ellenőrzésében közreműködő szerve”.

A Magyarországi nemzetiségek bizottsága az elnevezését és ügyrendjét maga határozta meg. Elnökét és alelnökét a nemzetiségi szószólók javaslatát figyelembe véve, a házelnök felterjesztésére, az Országgyűlés választotta. Bizottságunk három albizottságot hozott létre: az ellenőrzési, továbbá az önkormányzati, költségvetési és külügyi, valamint a köznevelési és kulturális területek figyelemmel kísérésére. A kormányzati munka ellenőrzése jegyében például törvényi kötelezettségünk a nemzetiségi ügyekért felelős szakminiszter évenkénti meghallgatása. Szoros munkakapcsolatban vagyunk a tárca Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságával. Nagyon tartalmas, munkatervi szintű együttműködést alakítottunk ki az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalával és az ombudsman nemzetiségi jogokat védő helyettesével. Rendszeresen meghallgatjuk a közmédiát, a köznevelés és kulturális terület képviselőit. Legutóbbi bizottsági ülésünkön éppen mai tanácskozásunk háziasszonya, *dr. Papp Anna* Mária főigazgató számolt be az Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségek érdekében végzett tevékenységéről.

Bizottságunk és szószólóink fontos partnerei az országos nemzetiségi önkormányzatok elnökei, akiknek parlamenti belépőt biztosítottunk és tanácskozási joggal vehetnek részt üléseinken. Érdekképviseleti egyesületünkkel, az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetségével folyamatos munkakapcsolatban állunk. Jelenleg a nemzetiségi törvény módosításán dolgozunk, de minden fontos kérdéstről vagy testületileg, vagy egyéneként konzultálunk.

Törvényalkotási munkánk, mint említettem, a nemzetiségek érdekeit és jogait érintő ügyekre korlátozódik. Ezek meghatározására az Országgyűlés Házbizottsága hivatott, amelyben csak a parlamenti frakciók egy-egy képviselője szavaz. A nemzetiségi előterjesztések okán a Házbizottság ülésén a tizenhat parlamenti bizottságnak csak egyetlen elnöke, a Magyarországi nemzetiségek bizottságáé vehet részt. Bizottságunk az Országgyűlés tavaszi, vagy őszi ülésszakában általában nyolc-tíz nemzetiségi napirendi pontra tett javaslatot, amelyeket a Házbizottság szinte kivétel nélkül jóváhagyott. Így módosítottuk például a köznevelésről szóló törvényt annak érdekében, hogy egyértelművé váljék a nemzetiségi önkormányzatok delegálási joga az iskolai intézményi tanácsokba.

A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló törvényben a nemzeti érték meghatározását kiegészítettük a „magyarországi államalkotó nemzetiségek” kulturális értékeivel, a különböző szintű értéktárak összeállításába beemeltük a települési, megyei és országos nemzetiségi önkormányzatokat, továbbá a legfelső értékelő testületbe, a Hungarikum Bizottságba országgyűlési bizottságunk is delegál tagot.

Bizottsági önálló indítvánnyal módosítottuk a nemzetiségi és választójogi törvényt. Egyrészt a korábbi nemzetiségi önkormányzati választások javítása érdekében, másrészt azért, hogy 2018-ban már minden nemzetiségi választópolgár ugyanabban a szavazókörben adhassa le voksát a helyi, megyei és országos nemzetiségi önkormányzatára, ahol a polgármestert és települési testületet választja.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok kérésére olyan törvénymódosító indítványt nyújtottunk be az államháztartásról szóló törvényhez, amely parlamenti elfogadása után már egyértelműen lehetővé teszi, hogy nemzetiségi önkormányzatok is lehessenek állami vagyon kezelői.

A munkánkból ízelítőként felidézett néhány példa után meg kell jegyezni, hogy vannak olyan országgyűlési napirendi pontok, amelyekhez kérelem és jóváhagyás nélkül, az országgyűlésről szóló törvény alapján bizottságunk automatikusan csatlakozik. Ilyen a kormány két évente benyújtott beszámolója a magyarországi nemzetiségek helyzetéről, vagy az ombudsman és helyetteseinek éves beszámolója. Ugyanebbe a kategóriába tartozik a következő év központi költségvetéséről, valamint annak megalapozásáról szóló törvényjavaslat is! És ezzel ismét visszakanyarodtunk eredeti témánkhoz, a kormányzati támogatások kérdéséhez.

Amikor 2014 őszén a kormány benyújtotta a 2015. évi központi költségvetésről szóló törvényjavaslatát az Országgyűlésnek, abban a nemzetiségi tételek változatlanok maradtak. Nemcsak a megelőző esztendőhöz viszonyítva. Az országos nemzetiségi önkormányzatok és médiájuk, valamint intézményeik támogatása akkor már hat éve gyakorlatilag nem emelkedett! Ugyancsak hihetetlenül régen, tizennégy éve befagyott az úgynevezett nemzetiségi támogatások fejezete is. Ebbe a csoportba a civil szervezetek, kulturális kezdeményezések, iskolai anyanyelvi táborok és a pedagógusok továbbképzésének pályázati támogatása tartozik. Az önkormányzati és a pályázati tételek együttesen négy milliárd forintot tettek ki. A növelésük érdekében módszeresen feltérképeztük az országos önkormányzatok és intézményeik jogos igényeit, egyeztettünk a különböző szaktárcákkal, lobbiztunk a parlamenti pártoknál és országgyűlési felszólalásainkban is rámutattunk ezekre az áldatlan állapotokra.

A kormány és a parlamenti frakciók támogatásával a nemzetiségi költségvetésnek az említett részét végül 50%-kal, hat milliárd forintra sikerült növelnünk. Elsősorban az országos nemzetiségi

önkormányzatok és intézményeik, valamint a helyi nemzetiségi önkormányzatok működési és feladatalapú támogatása emelkedett. A nemzetiségi önkormányzati intézmények beruházási, felújítási támogatására és pályázati önrészére új költségvetési rovatot sikerült létrehozunk 441 millió forintos kerettel.

A következő, 2016. évre újabb átgondolt fejlesztési koncepcióval és többirányú politikai hátszéllel további két milliárd forinttal emelkedett a nemzetiségi költségvetési támogatások összege. Ezúttal a pályázati keretek kaptak hangsúlyt: a nemzetiségi civil szervezetek és kulturális kezdeményezések támogatására emberemlékezet óta rendelkezésre álló, egyenként 110 millió forintos keretek a háromszorosukra nőttek. A helyi nemzetiségi önkormányzatok működési támogatását sikerült megduplázni és ugyanilyen mértékben 880 millió forintra módosult az intézményi beruházási keret.

Az idei esztendőben kicsit szerényebb mértékben, további 800 millió forinttal növekedett a nemzetiségi költségvetési támogatás, amely az elmúlt három évben összességében 4-ről 8,8 milliárd forintra duz-

zadt. Az Országgyűlés által jóváhagyott költségvetési támogatások folyósítása és elosztása kormányzati feladat, melynél ugyancsak érvényesül a nemzetiségek érdekérvényesítő képessége. A pályázati támogatások megítélésének folyamatába a szak tárca támogatáskezelő intézménye a nemzetiségeket is bevonja. A támogatásokat előkészítő albizottságba minden országos önkormányzat delegál tagot. A kilencfős döntéshozó Támogatási Tanács munkájában azonos arányban vesz részt az Emberi Erőforrások Minisztériuma, az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége és az Országgyűlés Magyarország nemzetiségek bizottsága.

Parlamenti bizottsági munkánk során – ahogyan a jelenlegi időszakban is – nemcsak a következő évre vonatkozó költségvetési törvény országgyűlési tárgyalására és nemzetiségeink számára minél kedvezőbb kimenetelére igyekszünk felkészülni, hanem figyelemmel kísérjük a költségvetési támogatások felhasználását és hasznosulását is. A hatékony érdekképviselőnek és érdekérvényesítésnek ez is elválaszthatatlan részét képezi.

Köszönöm a figyelmüket!

Ntamtsiou-Agárdi Elektra

kiemelt szerkesztő, MTVA Nemzetiségi, Külhoni és Kiemelt Projektek Főszerkesztősége

Nemzetiségi média az elmúlt tíz évben

Magyarországon több évtizedes múltja van a nemzetiségi médiának. Hatvan éve indult a német nemzetiségi rádiózás és 2018-ban lesz negyven éve annak, hogy Pécsen megkezdődött az anyanyelvű tévéműsorok sugárzása. Ez volt a Pécsi Körzeti Stúdió német-délszláv nyelvű közös műsora. Az anyanyelven vagy két nyelven megjelentetett kiadványokat, újságokat, folyóiratokat is több évtizede vehetjük kézbe. Más-más történetről beszélhetünk tehát az írott sajtó, a televízió, a rádió – és most már az online-médiák – tekintetében, de tény, hogy hosszú utat jártunk be a kezdetektől napjainkig.

Anyanyelv – munkatársak

A nemzetiségi közösségek, és így műsoraink is *nagy hangsúlyt fektetnek az anyanyelv ápolására*, ez tükröződik a műsorokban, ahol a televízióban az anyanyelvi riportokat magyar nyelvű feliratozással, a magyar nyelvű riportokat pedig anyanyelvi feliratozással készítjük. Ettől valójában csak a *Rondó nemzetiségi magazin* tér el sajátos helyzeténél fogva, hiszen hat nemzetiségi (a bolgár, görög, lengyel, ukrán, ruszin

és örmény) hatféle írásmódját kellene összehangolnia. Ennek megoldása még hátravan.

Ha adott esetben nem magyarul vagy a nemzetiség nyelvén készül riport, nemzetiségi szinkronnal (magyar felirattal), vagy magyar hangalámondással oldjuk meg. A rádióban a magyar nyelvű riportokat anyanyelvi hangalámondással szinkronizáljuk.

A magyar nyelvű riportok az ide vonatkozó törvényi előírásoknak megfelelően a Teletext-oldalon szintén magyar feliratozással tekinthetők meg. Amennyiben az adás tartalmaz magyar nyelvű megszólalást, a szöveget elküldjük a Teletext-feliratozó munkatársaknak legkésőbb az adás előtti napon.

Munkatársaink nemzetiségi kötődéssel és nyelvismerettel rendelkeznek, ami elengedhetetlen a közösségekkel való kommunikációhoz és a műsorkészítéshez. Egyes műsoroknál, ilyen például a *Rondó nemzetiségi magazin*, amely – mint már említettem – több nemzetiséget ölel fel, nem rendelkezünk minden területen anyanyelvi munkatárssal, ezért a munkába a nemzetiségi önkormányzatokkal és közösségekkel együttműködve, külső munkatársat vonunk be. A Nemzetiségi Rádió esetében a kis létszámú (bol-

gár, görög, lengyel, örmény, ruszin, szlovén, ukrán) nemzetiségek műsorait ugyanígy külsős anyanyelvi szerkesztők készítik.

Sajnos, azonban, meg kell jegyeznünk, hogy a nemzetiségi közösségekben – tisztelet a kivételnek – kevés, vagy nincs az anyanyelvét és a magyart is egyaránt jól beszélő olyan fiatal, aki kedvet érez az újságíráshoz, netán kommunikációs szakon is végzett, birtokában van a modern technológiáknak, és mint ilyen, adott esetben szóba jöhet utánpótlásként. Ez gondot jelent, hiszen ez különleges területe a médiának. El kell tehát gondolkodni azon, miként lehetne nevelésükkel biztosítani az utánpótlást. Ebben fontos szerepük van maguknak a nemzetiségeknek is, mivel nem elég csupán a nyelvtudás, fontos az is, hogy ismerjék a közösség mindennapjait, nemcsak anyaországuk történelmét, kultúráját, hanem magyarországi nemzetiségük történelmét, hagyományait is... Napi kapcsolatban kell, hogy álljanak a közösségükkel, azaz a fiatal újságíróknak is ebből a körből kell kikerülniük.

2011-ben a közmédiaok összevonása (MTV, Duna Televízió, Magyar Rádió), a szerkesztőség munkatársait újabb kihívások elé állította. Az addig két külön szakmai terület, a televízió és a rádió nemzetiségi rovatai egy szerkesztőségé váltak.

Az összevonás egyik célja volt, hogy a munkatársak mindkét területen (tévé-rádió) dolgozzanak. Ez azonban nem minden esetben ment zökkenőmentesen, hiszen mindkét terület más-más alapokra helyezi a hangsúlyt, ami az anyagok, műsorok készítését illeti, nem beszélve egyes technikai ismeretek hiányáról, ami a rádió és televízió jellegéből adódik. Mára azonban ez némiképpen megoldódni látszik: a rádiós szerkesztők is készítenek tévés anyagokat, és a televíziósok is megtanulták a rádióműsor készítését. Ezen kívül, vannak átfedések is az egyes témakon belül, amikor ugyanazon eseményről televíziós és rádiós anyag is készül más-más hosszban, másféle szerkesztésben.

Tartalom – műsorstruktúra – időtartam

Rengeteg a hír, az esemény a nemzetiségek háza táján, így hát nem is csoda, hogy a televízióban a kezdetekkor még havonta egyszer jelentkező műsorok mára már hetente várják nézőiket a képernyő elé. A

műsorok az adott nemzetiség mindennapjaiba nyújtanak betekintést, bemutatva sokszínű kultúrájukat, történelmüket, híreiket, időszzerű eseményeiket heti egy alkalommal (és egy ismétléssel) 26 percben, az alábbi műsorrend szerint:

Az adások magazinjelleggel készülnek, alkalmanként azonban egy-egy hosszabb lélegzetvételű, jelentősebb produkció, portré-, dokumentumfilm is képernyőre kerül.

Korábban ezek a 26 perces filmek többnyire a 2011-ben megszűnt *Együtt* című műsorban kaptak helyet. Most ilyen jellegű külön műsora egyedül a roma közösségnek van, a *P'amende*, amely 2011-2012-ben minden pénteken 26 percben várta a nézőket, akkortól pedig kéthetente váltja a szintén roma kultúrát bemutató *Életkerék* című (külső gyártásban készülő) műsorunkat.

2010-2011-ben a nemzetiségi főszerkesztőség lehetőséget kapott plusz műsorok elkészítésére. Az egyik egy közéleti-kulturális magazin volt, a címe *Pillér*. Minden vasárnap délután 16 és 17 órai kezdettel jelentkezett. Stúdióbeszélgetés keretében olyan témákat taglalt, amely minden nemzetiséget érintett (oktatás, nyelv, népszámlálás, ünnepek stb.), ugyanakkor a többségi nézők számára is hasznosak és érdekesek lehettek.

Könnyedebb hangvételű, és hiánypótló volt az *Összhang* című zenei műsor, amely a Kárpát-medence zenei kultúrája bemutatására vállalkozott kezdetben napi 25, majd heti 50 percben. A műsor népszerű volt nemcsak a fiatalok, de a művészek és zenekarok körében is. 2011-ben, sajnos, ismeretlen oknál fogva mindkét műsor lekerült a képernyőről, megszűnt. A *Duna World* csatorna az elmúlt két évben vasárnapként a déli órákban az *Összhang* több epizódját is sorozatban ismételte. A *P'amende* adásait is több alkalommal ismétlik jelenleg is.

Ami a rádiót illeti a tartalmat tekintve hasonlóak a prioritások, mint a televízióban. Úgy a naponta, mint a hetente sugárzott adásokban fontos szerepet játszanak a közösség friss hírei, eseményei, szerepelnek tematikus műsorok, illetve műsorsorozatok, műsorblokkok, amelyek az adott nemzetiség kiemelkedő alkotóival, alkotásaikkal, mesevilágával, népköltészetével, népzenejével foglalkoznak, és kiemelt jelentősége van az anyaország híreinek, kulturális eseményeinek is. Ezt segíti az anyaországi médiumokkal való jó szakmai együttműködés is.

A tartalmakat illetően fontos megjegyezni, hogy a közmédiában végbement változásokkal, a tematikus csatornák létrejöttével a nemzetiségi tartalmak is tágabb teret nyertek, hiszen az alkalmi és híresemények s mindazon történések, amelyek adott esetben nem férnek bele, vagy csak nagy késéssel a mi műsorainkba, most már helyet kapnak más csatornákon is (M1, M5, Rádió stb.).

Hétfő	Kedd	Szerda
Roma magazin Domovina (szlovák)	Sprski Ekran (szerb) Unser Bildschirm (német)	Hrvatska kronika (horvát) Ecranul Nostru (román)
Csütörtök (kétheti váltásban)		
Rondó ('52) – (bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, ukrán) Slovenski Utriniki (szlovén) + Kwartett (a V4 közszolgálati televízióinak magazin-műsora) Rondó ('26) + Alpok-Adria (bajor, horvát, szlovén, olasz és a magyar televízió műsora) Slovenski Utriniki + Kwartett Rondó ('52)		
Péntek (kétheti váltásban)		
P'amende / Életkerék		

Sok minden változott, a megfelelő és időben történő tájékoztatás azonban változatlan fontosságú a nemzetiségek számára.

Adásidőpont – promo – marketing

Mindez szép és jó, de mikor és hol láthatjuk, hallhatjuk a nemzetiségi műsorokat:

A TELEVÍZIOBAN a nemzetiségi adásokat korábban a déli műsorsávban sugározta az MTV 1-es csatornája, az ismétléseket pedig az MTV 2 adta a kora reggeli órákban. Az MTVA létrejöttével, azaz a közmédiaok összevonásakor, az ismétlések átkerültek a Duna Televízióra, ahol 2011-ben az adást követő napon egy kedvezőbb időpontban, délelőtt 11 órakor kerültek adásba, 2012-től viszont átkerültek kora reggeli, 06.30-as kezdésre.

Jelenleg az adások a reggeli műsorsávban, 7-8 óra közötti kezdéssel kapnak helyet a Duna TV-n. Az ismétléseket a Duna World csatornán tekinthetik meg a nézők a kora délutáni órákban (15-16 óra között).

A RÁDIÓBAN a horvát, német, román, szerb és szlovák nemzetiségeknek napi 2 órás élő, a bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, szlovén és ukrán nemzetiségek részére heti 30 perces rögzített anyanyelvű műsor készül.

A roma nemzetiség számára heti 5 alkalommal, hétfőtől-péntekig 60 perces műsort sugárzunk *Három szólamra* címmel. A 2008-as év egyik legkedvezőbb fejleménye, hogy napi fél órától egy órára bővült a roma műsorok adási ideje, és ezen belül heti két-két alkalommal félórás lovári, illetve beás, vagyis cigány anyanyelvű műsorral jelentkezik a magyar nyelvű roma műsorok mellett. A lovári és beás nyelvű műsorok egyik kinyilvánított célja a nyelvvesztés megállítása, az anyanyelv és az ahhoz fűződő különleges kultúra megmentése, az önazonosság megtartásának elősegítése.

A roma nemzetiség további két műsora:

– *Jelenlét – roma közéleti magazin* (Kossuth Rádió) minden szombaton 24 percben

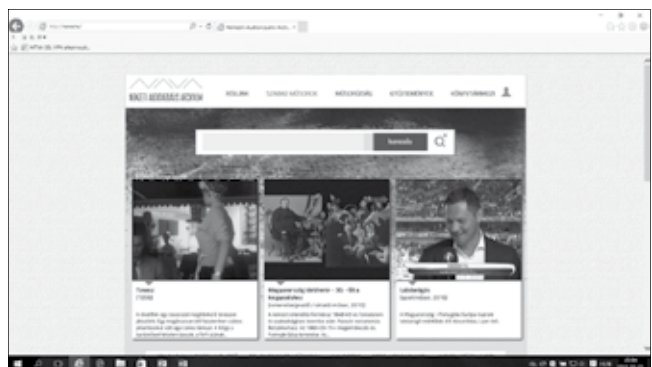
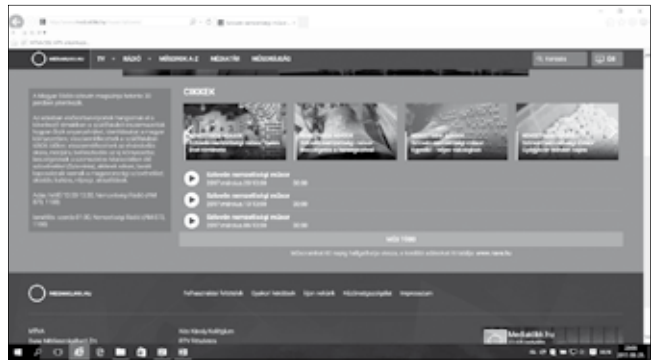
– *Jelenlét – roma kulturális magazin* (Kossuth Rádió) minden vasárnap 24 percben

Heti rendszerességgel, vasárnap jelentkezik 55 perces magyar nyelvű műsormagazinunk, az *Egy hazában* (Nemzetiségi Rádió + Kossuth Rádió), a szintén vasárnap hallható *Gyöngyszemek* című műsor heti 5 percben pedig a nemzetiségek irodalmából válogat. A *Nemzetiségek ünnepei* a jeles évfordulók függvényében jelentkezik pénteki adásnapokon, a *Nemzetiségeink zenéje* pedig naponta más-más nemzetiség zenei kultúráját mutatja be.

A modern technikának köszönhetően minden műsor visszanezhető és visszahallgatható 60 napig a www.mediaklikk.hu weboldalon, azt követően pedig a Nemzeti Audiovizuális Archívum honlapján, közismertebb nevén a Nava weboldalán (www.nava.hu).

Amit fontos kiemelni: rádióműsoraink élőben is hallgathatók a neten.

A www.mediaklikk.hu internetes oldalon minden műsorunknak saját oldala van, amelyen a munka-

társak által megküldött tájékoztatók olvashatók, láthatók. Itt olvasható az egyes adások rövid tartalma, valamint 60 napos időhatárig az adások videófelvevétele is. A közösségi oldalak elterjedésével, mint pl. a facebook, mi is úgy láttuk jónak, ha nem hagyjuk ki ezt a lehetőséget. Két évvel ezelőtt, amikor a Közmédia csatornáin első alkalommal került adásrendbe a Nemzetiségi Kultúrák Napja című huszonnégyórás műsorfolyam, akkor indítottuk el *Színes Magyarország facebook-oldalunkat* (facebook.com/Szines-Magyarorszag-1391780581146600/?ref=aymt_homepage_panel). Ezen tesszük közzé műsorajánló videóinkat, beharangozó cikkeinket, de a nemzetiségek eseményei, hírei is helyet kapnak.

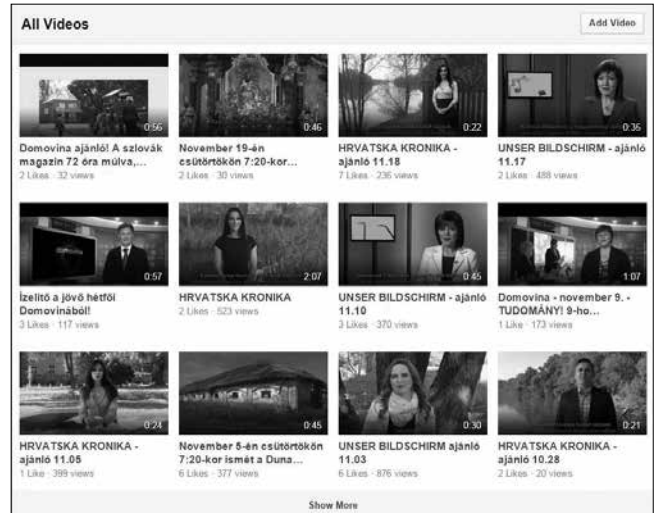
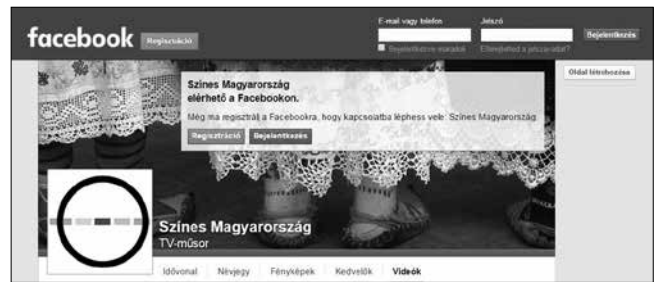
Mint minden területen, a mi esetünkben is fontos szerepe van annak, hogy a régi elvek mentén miként tud megújulni egy-egy műsor. A nemzetiségi műsorok esetében a régi egyedi főcímek helyett kaptunk egy közös, úgymond egységes arculatot, amely képi világában csekély eltérést mutat, a főcímműzene pedig minden nemzetiségnek saját választása, esetenként kimondottan erre a célra íródott.

A külsőn túl azonban műsoraink tartalmilag is megújultak. Ma már szinten minden adásban van *headline*, ami a műsor elején felvezeti, mit is láthatnak a következő félórában a nézők. Olyan témák is bekerülnek a műsorokba, amelyek más nemzetiséget, és a magyarokat is érdekelheti, hiszen az olyan események mellett, amelyek majdhogynem kizárólag csak az adott nemzetiség számára érdekesek, azok a témák, portrék és tudósítások is fontosak, amelyek révén a magyarok valóban megismerhetik az adott népcsoport színes kultúráját, történelmét.

Ha megkérdezzük azokat a magyarokat, akik nézik műsorainkat, miért teszik, a válasz: „sok érdekeséget tudok meg belőle, amiről eddig fogalmam sem volt”. Ugyanígy vannak ezzel a nem nemzetiségi munkatársaink is, akik közül többen szinte már nemzetiségivé váltak a hosszú évek munkája során.

A nemzetiségi média sokszínű, részleteiben is kerek világ, ahol a fontos dolgok a részletekben rejlenek, amelyek egyenként is képesek az önálló életre. Tizenhárom különböző, de ugyanakkor sokban hasonló közösség életét, kultúráját igyekszünk megismertetni a nézőkkel.

A *Különbőség és hasonlóság* – ismét részletek, amelyek azonban nagyon fontosak ahhoz, hogy túllépünk az egyes nemzetiségekről alkotott képeken. Ebben nagy szerepük van a nemzetiségi munkatársaknak is, hiszen ők közelről ismerik azt a közösséget, amelynek mindennapjait szeretnénk nézőkhöz és

hallgatókhoz közelebb hozni. Mi, akik kettős kultúrában nőttünk fel, sok mindent látunk másképp, de pont ez az, ami színesebbé teszi a munkánkat.

Beszélgetések a szünetben

Szellemi, kulturális kincsek a könyvtári dokumentumok és szolgáltatások tükrében

Pancsosz Alexandra
OIK Gyűjteményi és Nemzetiségi Főosztály, főosztályvezető

A nemzetiségi dokumentumellátás

Történeti áttekintés

A jogi háttér

Magyarország nemzetiségpolitikájának alapvetései szorosan kapcsolódnak nemzetközi, elsősorban az Európa Tanács által kidolgozott kisebbségvédelmi eszközökhöz. Szeretnék néhány ajánlást kiemelni, melyek kötelezettséget rónak Magyarországra is.

1. A *Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája* (más néven Nyelvi Karta), ami 1992-ben jelent meg, s melyhez Magyarország az elsők között csatlakozott. A karta feladatként jelöli meg a regionális vagy kisebbségi nyelvek támogatását, és 12. cikkelyében a kulturális tevékenységről azt írja, hogy bátorítani kell az önkifejezést. Itt van szó egyébként a könyvtárakról is. Minden olyan intézményt támogatni kell tehát, amely a kisebbségek anyanyelvi dokumentumait gyűjti és a nagyközönség számára hozzáférhetővé teszi. Háromévenként egy bizottság vizsgálja, hogyan teszünk eleget a vállalásoknak.

2. A másik fontos jogi háttér az *Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezménye*. Ezt 1995-ben fogadták el, s esetében ötéves a végrehajtás-ellenőrzési szakasz.

3. Az IFLA (Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetsége – a szerk.) kiadott egy dokumentumot „*Multikulturális közösségek: irányelvek a könyvtári szolgáltatásokhoz*” címmel, melyben arra figyelmeztetett, hogy a nemzetiségeknek nyújtott könyvtári szolgáltatásokra alapszolgáltatásként kell tekinteni.

A magyar jogi háttér

A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló *1997. évi CXL. törvény* több helyen is említi a nemzetiségeket. Eszerint a nemzetiségi kulturális hagyományok megőrzése a társadalom közös érdeke. A nyilvános könyvtárak feladataikat a nemzetiségi lakosság javára is végzik. Könyvtári ellátásukról a megyei könyv-

tárak és Budapest területén a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) gondoskodik. A törvény 3. sz. mellékletében az Országos Idegennyelvű Könyvtár (OIK), mint országos szakkönyvtár van nevesítve. Az OIK többek között a nemzetiségi kérdéskör országos szakkönyvtára. Feladatunk a nemzetiségi dokumentumellátás összehangolása.

Fontos megemlíteni egy másik jogszabályt, a *2011. évi CLXXIX. törvényt* is, mely a nemzetiségek jogairól szól. A jogszabályba belekerült a nemzetiségek könyvtári ellátása is. A törvény 41.§-a rögzíti, hogy e feladatot mely intézmények végzik (megyei könyvtárak, a FSZEK és az OIK).

A hazai nemzetiségek

A 2011. évi népszámlálás során a hazai nemzetiségekről rögzített adatokat a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Nemzetiségi adatok című kiadványa tartalmazza, ami 2014 elejétől a KSH honlapján is elérhető. Eszerint Magyarország lakosságának 6%-a vallotta magát valamelyik nemzetiséghez tartozónak.

Nemzetiségi könyvtárak

Néhány szót szeretnék szólni az egyes nemzetiségeknél működő könyvtárakról. Munkatársaimmal igyekeztünk feltérképezni a jelenlegi helyzetet, hogy hol, s milyen módon működnek nemzetiségi könyvtárak. Ezek kapcsán elsősorban az a gond, hogy többségük nem felel meg a nyilvános könyvtár kritériumainak.

Bolgárok

A *Bolgár Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ* anyanyelvi könyvtárat működtet. Intézményvezető *Ivanova Teodóra*. A Bolgár Központ 2011-ben kezdte meg tevékenységét, jelenleg az összegyűjtött anyagok feldolgozása és rendszerezése folyik. A könyvtár iránt úgy a magyarországi bolgárok, mint a bolgár nyelvet tanulók érdeklődnek.

Görögök

A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata könyvtára éppen most van megújulóban. Néhány ezernyi kötete van. Az utóbbi években a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata, a Fővárosi Görög Önkormányzat és a Magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete nagyszabású digitalizálást folytatnak, melyben az OIK az egyik fő partnerük.

Horvátok

Az Országos Horvát Önkormányzat könyvtára mellett a Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnáziumban is működik könyvtár.

Lengyelek

Az Országos Lengyel Önkormányzat nem tart fenn könyvtárat.

A Lengyel Intézet könyvtára hetente egyszer tart nyitva, állományának jelentős része, kb. 5500 kötet az internetes katalógusban is kereshető. Rendszeresen van lehetőség új könyvek beszerzésére, főleg ezek iránt nagy az érdeklődés. Könyvtárosuk egyben az OIK munkatársa, *Békey Mária*.

A Lengyel Nagykövetség mellett működő iskola könyvtára kb. 8000 kötetből áll és az iskola tanulói, tanárai, illetve a szülők használhatják.

Németek

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata létrehozta a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központot. A Magyarországi Németek Könyvtára ennek keretein belül működik. A könyvtár 2001 áprilisa óta várja olvasóit a Magyarországi Németek Házában, s 2005. január 1. óta tartozik a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ és Könyvtárhoz. Állományát tekintve, a maga közel 8000-es nagyságrendű gyűjteményével az egyik legnagyobb nemzetiségi könyvtár. Elsősorban kutatók, családfakutatók, diákok használják a szolgáltatásaikat. A könyvtár vezetője *Ambach Mónika*.

Örmények

Információink szerint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és az Országos Örmény Önkormányzat egyaránt rendelkezik könyvtárral, amelyek azonban nem nyilvánosak.

Romák

Az Országos Cigány Önkormányzat 2005-ben hozta létre az Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtárat. Feladatuknak tekintik, hogy a cigányságot érintő nyomtatott és digitális formában megjelenő dokumentumokat összegyűjtsék.

Románok

A Magyarországi Románok Országos Önkormányzata Dokumentációs és Információs Központját 2004-ben a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata alapította. Székhelye Gyulán található, ahol a magyarországi románság országos intézményei is működnek. Igazgatója *Vetróné Negreu Mariana*.

A Budapesti Román Önkormányzat saját könyvtárának beindítása folyamatban van.

Ruszinok

Az Országos Ruszin Önkormányzat a Magyarországi Ruszinok Könyvtára fenntartója. A könyvtár vezetője: *Polánszkiné Nádas Ildikó*.

Elektronikus katalógusuk van, a KözTéka. Adatbázisukban jelenleg állományuk közel fele megtalálható, a feldolgozás folyamatos. A könyvtárat a ruszin közösség tagjai és más érdeklődők is használják.

Szerbek

A Szerb Országos Önkormányzat Könyvtárát a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ működteti. Közel 6000 kötetnyi állománnyal rendelkeznek. Könyvtárosuk, egyben kolléganőnk is, *Gálity Tijána*.

A Budai Szerb Ortodox Egyházmegye szentendrei gyűjteménye igazán értékes, kb. 35 ezer kötetet tartalmaz, közte püspökök és kolostorok állományát is.

A Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium szintén rendelkezik könyvtárral, gyűjteményük 2-3000 kötetes.

Szlovákok

A Szlovák Dokumentációs Központ az Országos Szlovák Önkormányzat (OSZÖ) intézménye. Igazgatója *Szabados Anna*.

Honlapjuk, elérhetőségük, elektronikus katalógusuk is van, TextLib integrált könyvtári rendszert használnak. Állományuk nagysága közel 5000 könyvtári egység. A társintézményekkel együttműködve kezelik az OSZÖ által kiadott dokumentumokat. Szervezik a magyarországi szlovákok audiovizuális anyagainak digitalizálását. Hivatalosan hetente egyszer tartanak nyitva, de telefonos egyeztetés után szolgáltatásaikat más időpontban is igénybe vehetik. A közmunka programnak köszönhetően minden nap van dolgozó a központban, s igyekeznek a használók igényeihez igazodni.

Szlovének

Az Országos Szlovén Önkormányzat nem tart fenn könyvtárat. Iskolai szinten vannak könyvtáraik. Pl. a felsőszölnöki *Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola könyvtára*, az *Apátistvánfalvi Kéttannyelvű*

Általános Iskola és Óvoda könyvtára, a szentgotthárdi Móra Ferenc Városi Könyvtár és Múzeum könyvtára. Érdemes megemlíteni, mint jó gyakorlatot, a határmenti mozgókönyvtárak rendszerét is.

Ukránok

Az Ukrán Országos Önkormányzat és a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület közös szervezésének eredményeként az Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központban működik a *Markian Saskevics Könyvtár*. A könyvtár vezetője: Ljudmila Burij. A könyvtárat sokan látogatják, mind az ukrán közösség tagjai, mind egyéb ukrán nyelv és kultúra iránt érdeklődők. Az állomány mintegy 4600 kötetből áll.

Elég vegyes képet mutatnak tehát az egyes nemzetiségek. Van, ahol a könyvtár aktív tevékenységet folytat, s van, ahol a tényleges működés kevésbé jellemző. A nemzetiségi könyvtárak használata az egyik módja annak, hogy a hazai nemzetiségek dokumentumokhoz jussanak, a másik az állami ellátórendszeren keresztül valósul meg, melynek történetét szeretném most bemutatni.

A nemzetiségi dokumentumellátás

Könyvtárunkban, az Országos Idegennyelvű Könyvtárban szakreferensi rendszer működik, úgy a világnyelveknek, mint a nemzetiségi nyelveknek külön szakreferensük van. Ők azok, akik az adott gyűjteményrészt gondozzák, szervezik a beszerzést, figyelik a könyvpiacot és az irodalommal kapcsolatos eseményeket.

A nemzetiségekhez fűződő könyvtári munkát végző szakreferensek nagy része az adott nemzetiségi közösség tagja, de mindenképpen jól ismeri az általa képviselt nemzetiség nyelvét és kultúráját.

A kezdetek

A magyarországi nemzetiségek állami szintű könyvtári ellátása az 1970-es években kezdődött. Az MSZMP Központi Bizottsága Társadalomtudományi Intézete a 60-as évek második felében vitát indított a magyarországi nemzetiségekről, s azok szerepéről. 1968-ban megszületett a párthatározat, mely alapján 1969-1970-ben az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központja felmérést végzett a hazai nemzetiségek helyzetéről. Ez alapján került sor 1972-ben a Művelődési Minisztérium által megfogalmazott *„Írányelvek a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának továbbfejlesztésére”* című dokumentum kiadására.

A minisztérium 1973 januárjában határozatot hozott a nemzetiségi közművelődés továbbfejlesztésének feladatairól. Előírták, hogy a megyei, illetve esetenként városi könyvtárak keretében olyan hálózati bázisok épüljenek ki, amelyek egy-egy megyében felelősek a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásá-

nak megszervezéséért. Így épült ki a 16 báziskönyvtárból és 450 könyvtári egységből álló hálózat.

Az Állami Gorkij Könyvtár szerepe az 1970-es években

Az Állami Gorkij Könyvtár (ÁGK) már az 1970-es évek elején gyűjtötte a szomszéd országok irodalmi anyagát, mellyel alapot teremtett a későbbi nemzetiségi gyűjteménynek. 1973-ban a könyvtár tevékenységi köre új feladatokkal bővült: egyrészt az állománygyarapítást illetően állandó módszertani segítségnyújtást kellett biztosítania a magyarországi nemzetiségek báziskönyvtárainak, másrészt meg kellett teremtenie a nemzetiségek írásbeli dokumentumainak központi katalogizálását.

1978-ban az Állami Gorkij Könyvtár a nemzetiségi alapkönyvtárak szakmai segítésére vonatkozóan hivatalosan megkapta a koordinációs központ szerepkört is. A nemzetiségi dokumentumok beszerzése kapcsán előzetesen tájékozódni kellett a megjelenésekről, ami az akkori internet nélküli világban nagy szervezést igényelt. A koordinációs központként kijelölt ÁGK megpróbált feladatának megfelelni és előzetes piackutatást végezni a nemzetiségek anyaországaiban fellelhető irodalom beszerzése érdekében. A kiadói könyvjegyzékek sokszor esetlegesen, illetve késve érkeztek, ezért a könyvtár vezetése engedélyezte a nemzetiségi referensek számára, hogy tájékozódás és kapcsolattartás céljából bizonyos időközönként kiutazzanak az adott országba.

A nemzetiségi báziskönyvtárak részére történő könyvbeszerzés a Könyvellátó Vállalat közreműködésével történt. Az ÁGK címjegyzékeket állított össze a nemzetiségi nyelvekből. Ebben az időben természetesen csak a „makronemzetiségek” és azok nyelvei jöttek számba, azaz csak a német, a szlovák, a román, és a délszláv nyelvek.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) által 1975-ben elindított „Új Könyvek – Nemzetiségek Anyanyelvi Irodalma” című állománygyarapítási tanácsadó kiadvány szerkesztése 1979-től került hivatalosan az Állami Gorkij Könyvtár kezébe. Ettől az évtől új címmel, Nemzetiségi Új könyvek (NÚK) néven jelent meg a kiadvány. A NÚK kiadásával kapcsolatban kétoldalú megállapodás született a Könyvértékesítő Vállalat és az ÁGK közt. Ennek alapján kimondták, hogy az ÁGK támogatást nyújt a Könyvértékesítő Vállalatnak a nemzetiségi területek anyanyelvű irodalmának kiválasztásához a szomszédos „szocialista” országok könyvterméseiből, cím szerinti jegyzéket ad a Könyvtárellátónak a behozatalra ajánlott könyvekről és javasolt példányszámokról.

Az ÁGK a beszerzendő művekkel kapcsolatban beszerzési tervet készített elő, melyet véleményezésre megküldtek a nemzetiségi alapkönyvtárak vezetőinek. A NÚK – nyelvek szerint – négy sorozatban, évi 16 számban jelent meg. A NÚK közölte az ismertetett kiadványok Magyar Nemzeti Bibliográfi-

ával egyező címléírását, egyetemes tizedes osztályozó (ETO) számait, a tárgyszavakat, a mű szöveges ismertetését és a könyvtári beszerzésre vonatkozó minősítő jeleket az ajánlást illetően. Az egy-egy lap-számba felvehető művek száma a külföldről beérkezett nemzetiségi könyvanyagtól függött.

Az 1980-as évek

A NÚK füzetei mellett megjelentek a nemzetiségi kiadványokat népszerűsítő plakátok, szóróanyagok. A nemzetiségi könyvellátás rendszerét az egyszerűség, célszerűség és a könnyen kivitelezhető megoldások jellemezték. Nem volt széles látókörű, és nagyvonalú szerzeményezési politikát sem tett lehetővé, de arra föltétlenül alkalmas volt, hogy keretében viszonylag olcsón és országosan egységes elvek szerint, elfogadható mennyiségű könyvállományt alakíthassanak ki.

A könyvellátás nehézkes voltára többször panaszkodtak az érintett báziskönyvtárak, főként a megyei könyvtárak. Szerettek volna a NÚK-ban ajánlott műveken kívül más, illetve más információhordozón megjelent dokumentumot is vásárolni, akár folyóiratot is, amire a központi, állami keretből nem volt lehetőség. Az ÁGK elismerte, hogy jogos a panasz, hiszen egyrészt a központi keret kizárólag a Népköztársaság úti, nemzetiségi könyvek forgalmazását felvállaló könyvesboltban volt felhasználható, másrészt a NÚK-ban ismertetett könyvek csak korlátozott példányszámban voltak kaphatók. Előzetesen igen magas példányszámban rendeltek, a könyvek azonban gyakran jóval kisebb példányszámban érkeztek be. A rendelések a kiadók igen sematikus ismertetése alapján történtek, amik sok esetben nem adtak elég tájékoztatást. Az igényléstől a tényleges behozatalig nagyon hosszú idő telt el, aminek következtében tervezhető könyvellátásról nem beszélhetünk. Ezt próbálta áthidalni a kiküldött munkatársal való vásároltatás, ami 1981-ig működött. A KÉV Bulcsú utcai könyvesboltja csak az összes könyvtár megrendelése után kezdte meg a szállítást, ami szintén probléma volt.

A Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat 1983-ban a nemzetiségi könyvek tekintetében bizományosi rendszer kiépítésével próbálkozott. A bizományosokat a nemzetiségi szövetségek ajánlásai alapján jelölték ki. A rendszer a németeknél jól, a délszlávoknál közepesen, a szlovák és román nemzetiség esetén gyengén működött. 1984-ben *Fekete Olga*, a Művelődési Minisztérium Nemzetiségi Önálló Osztályának munkatársa készített egy anyagot az akkori nemzetiségi könyvellátás helyzetéről. Tanulmányában kiemelte, hogy a központi támogatás önmagában nem elégséges az alapkönyvtárak tervezhető ellátására. Eredetileg, kb. 1971-ig, a központi keretösszeg elég volt a feladatra, de utána a helyi tanácsok többségében nem építették be költségvetésükbe a nemzetiségi könyvtári támogatást. Ezért a kettős támogatás bevezetését javasolta.

A rendszer legnagyobb hiányossága az volt, hogy megmaradt az ajánlás szintjén, a finanszírozást illetően nem történt törvényi szabályozás, a csökkenő központi források pedig nem tették lehetővé az elégséges ellátást.

Az 1990-es évek

1990-ben az Állami Gorkij Könyvtár jogutódja az Országos Idegennyelvű Könyvtár lett. A nemzetiségek anyanyelvű irodalommal való ellátását az 1991. évi, a helyi önkormányzatok egyes feladatait és hatásköreit szabályozó törvény fogalmazta meg először. Mind a hazai, mind a külföldi könyvtárak jelentős emelkedést mutattak ebben az időben, ami egyre kisebb példányszámú beszerzést tett csak lehetővé. Az internet térhódításával és az OIK nemzetiségi adatbázisának, valamint a NELLA (Nemzetiségi Könyvellátó) moduljának megjelenésével az ajánlófüzetek megjelentetését megszüntették.

A rendszerváltás és a 2000-es évek

A nemzetiségi könyvellátást érintő szándékolt változásokról az érintett felek 1999. december 18-án egyeztetést tartottak az Országos Idegennyelvű Könyvtárban. Az országos kisebbségi önkormányzatok képviselői, a megyei könyvtárak vezetői, a FSZEK főigazgatója és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának (NKÖM) munkatársai vettek ezen részt. Az egyeztetés kapcsán egy munkacsoportot bíztak meg, hogy adjon megoldási javaslatokat a nemzetiségi könyvellátás megreformálására. A tervezet gyorsan, 2000. január 6-ára elkészült, s benyújtották a NKÖM Könyvtári Osztályának. A tervezet kiemelte a központi finanszírozás hiányát, mint alapvető tényezőt és összesen 30 millió forintban határozza meg a szükséges forrást. Ezt több szervezet bevonásával javasolta előteremteni: a NKÖM Közgyűjteményi Főosztálya, a Nemzeti és Etnikai Ügyek Főosztálya, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (NEKH), az országos kisebbségi önkormányzatok, az érintett alapítványok együttes részvételét szorgalmazta a költségek viselésében.

A kisebbségi önkormányzatokkal 2000. július 12-én, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalban került sor megbeszélésre, melyen mind a tizenhárom kisebbség országos önkormányzata elnökei, al-elnökei részt vettek, és kifejtették a véleményüket. Az önkormányzatok pár nappal ezt megelőzően egyeztettek egymással és azt a közös álláspontot képviselték a NEKH-el szemben, hogy saját, önálló könyvtárakat szeretnének. Némelyek hajlottak a kettős rendszer felállítására (saját könyvtár és az állami rendszer) – például a románok, ukránok –, a szerbek a választás lehetőségét szerették volna, a görögök, horvátok, bolgárok a „csak saját könyvtár” elve mellett álltak ki.

A minisztérium 2000-re 5 millió forintot különített el a kisebbségek könyvtári dokumentumel-

látásának központi támogatására, ami azóta sem változott lényegesen, pedig ez az összeg már akkor sem volt elegendő a feladat elfogadható szintű megoldására.

A cigány dokumentumok vásárlására fordítható keretösszeg sem nőtt, maradt az évi 10 ezer forint/könyvtárnyi összeg. A megyei könyvtáraknak saját kereteiken belül természetesen tízezer forintot felül is van lehetőségük roma könyvek vásárlására.

A nemzetiségi könyvellátásra 2006-tól több alkalommal sem kaptak az érintett könyvtárak központi keretet: ilyen volt a 2006. és a 2007., valamint a 2010., s részben a 2011. év. A 2012-ben újraindult a központi dokumentumellátás.

Jelenleg a tizenkilenc megyei könyvtár és a FSZEK részére mind a tizenhárom nemzetiségi nyelvterületről készül ajánlójegyzék. Most hatmillió forint a keretösszeg, ami nagyságrendileg a

2000-es évek elejétől fogva változatlan és erre az országos körű szakfeladatra igen kevés.

Összegzés

A nemzetiségi könyvtári dokumentumellátás többször módosított koncepciók, törvények, rendeletek mentén alig negyvenéves múltra tekinthet vissza. Az évek során törvények, intézkedések, javaslatok, ajánlások sora született annak érdekében, hogy a nemzetiségi könyvellátás rendszere kiépüljön és működjön. A könyvtári rendszer érintett területein – a megyei könyvtárakban, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban és az Országos Idegennyelvű Könyvtárban – számos szakember dolgozott és dolgozik ma is azon, hogy a folyamatos fejlesztést igénylő nemzetiségi dokumentumellátás működőképes és hatékony legyen.

Misler Tamás

igazgató, Csongrád-Csanád Megyei Könyvtár, Pécs

Németek Baranyában – német dokumentumok a könyvtárban

Baranyába, az úgynevezett *Schwäbische Türkei* területe a törökök kiűzése után érkeztek jelentős számban német betelepülők. Elsősorban *Hessen* és *Fulda* környékéről jöttek, így az itt élők valójában nem is „svábok”. A *Schwäbische Türkei* területe a mai *Baranya*, *Tolna* és részben *Somogy* megye keleti felét jelentik. Baranya központjában, Pécsen a németek jelenléte a középkorra vezethető vissza. A város német lakosságának története eltér a megye falvaiban élőkétől, Pécs ugyanis püspökségi székhely lévén már a korai időkben is gazdasági központ volt. 1330-tól vannak források módos német polgárok betelepüléséről, Béccsel való kereskedelmi kapcsolatokról. 1686. október 21-én *Badeni* Lajos örgróf és *Scheffenberg* tábornok foglalta vissza a várost a törököktől, s ettől kezdve kis csoportokban, illetve családotul érkeztek a németek. Földműveléssel, szőlőműveléssel foglalkoztak, de sok volt köztük a kézműves, iparos is. A török uralom alatti Pécs német lakosságáról nincsenek adataink. 1746-ban az udvari kamara által irányított helyőrségi városban 663 család élt. A magyar, horvát és szerb famíliák mellett 86 német családot is összeírtak. 1788-ban, amikor *II. József* felmérte a városi tisztségviselők nyelvtudását,

26 főből 14 beszélt németül, s a többség a városban honos mind a négy nyelvet beszélte. A XIX. század második felében, miután az Első Dunai Gőzhajózási Társaság megnyitotta a szénbányáit, újabb német betelepülési hullám indult meg. A szakmunkások Cseh- és Morvaországból, valamint Ausztriából jöttek. A bányatelepek iskoláiban német könyvekből oktattak. Pécs mai belvárosának kialakulásában a német polgárság és iparosok – mint például *Piacsek* József és *Schlauch* Imre építésmesterek – jelentős szerepet játszottak. Baranya megyében 1920-ban a német nemzetiségű lakosság 84%-a a 113 német többségű faluban élt.

A II. világháború utáni kitelepítés során a nagyjából 470 ezer főnyire becsült magyarországi német lakosságból mintegy 210-220 ezer főt űztek el (*Vertreibung*) a hazájukból. Ha ezekből az arányokból indulunk ki és szemügyre vesszük az 1949-es év baranyai adatait, akkor látszik, hogy a helyi németek közül sokan már nem vállalták a származásukat. Nemzetiségüket még kevesebben merték bediktálni, mint az anyanyelvüket. Tolnában a nemzetiségi lakosság az anyanyelvükhöz kötődőknek hivatalosan csak 10,4%-át érte el, Baranyában pedig az 5,7%-os

A konferencia előadás elkészítésében és a cikk megírásában jelentősen közreműködött Lászlóné Bauer Nóra kolléganőm, akinek ezúton is köszönet jár.

	A megye teljes lakossága (fő)	Németek anyanyelv alapján (fő)	Németek nemzetiség alapján (fő)
1941	350 252	97 545	69 287
1949	354 897	5 446	312
1960	392 666	17 271	1 621
1970	417 044	14 386	-
1980	428 789	11 756	3 367
1990	411 518	14 055	10 524

Németek Baranya megyében

Forrás: sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/nemetek/honfoglalas_kiuzetes_megmaradas

arány még ennél is kisebb volt. Az önbevalláson alapuló censzusok természetesen sohasem objektívek (a nemzetiséget ért trauma közvetlen közelségében pedig különösen nem lehetett annak tekinteni). A későbbi évtizedek adataiból jól kitűnik, hogy egyre többen vállalták nemzetiségüket és anyanyelvüket, a helyzet javuló tendenciát mutat.

A rendszerváltás után alakultak először nemzetiségi önkormányzatok. A *Baranyai Német Önkormányzatok Szövetsége* (a BNÖSZ) 1995-ben jött létre a Magyarországi Németek Szövetsége Baranyai Szervezetének utódjaként. A települési önkormányzatok alapították és alkotják. Jelenleg minden német lakosságú megyében működik hasonló szervezet, de a kezdeményezés alapvetően innen indult. Az ernyőszervezetnek Baranya és Somogy megyéből jelenleg 108 német önkormányzat a tagja. A Szövetség a magyarországi németiség teljes körű érdekképviseletét látja el Délnyugat-Magyarországon, s feladatának tekinti nagyobb kulturális rendezvények szervezését és támogatását is.

	Baranyában	Ebből Pécsen
Óvoda	60	2
Általános iskola	60	4
Középiskola	6	3

Német nemzetiségi köznevelési intézmények

Baranya megyében jelenleg összesen hatvan nemzetiségi óvoda, hatvan nemzetiségi általános iskola és hat középiskola működik (az utóbbiak Bólyon, Komlón, Mohácson és Pécsen). A megyeszékhely adott otthont az első nemzetiségi felsőoktatási programnak is a Pécsi Tanárképző Főiskolán, a Janus Pannonius Tudományegyetemen, majd a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Dr. Vargha Károly nevéhez fűződik a felső tagozatosok nemzetiségi német oktatásának kidolgozása a Pécsi Tanárképző Főiskolán. A német nemzetiségi felsőoktatás jelentős alakjai a Pécsi Tudományegyetemen Wild Katalin professor emerita, valamint Gerner Zsuzsa, a Germanisztikai Intézet jelenlegi vezetője, aki jelenleg egyben a Németországi Szövetség

Köztársaság pécsi konzulja is. A Pécsi Tudományegyetem 3800 külföldi diákja közül ez idő szerint több mint 900 német anyanyelvű, főleg az Általános Orvostudományi Kar hallgatója.

A megyében jelentős a német hagyományörzés, a közösségi élet. A háború után Kelet-Európában először, 1985-ben, Pécsen alakult nemzetiségi civil szervezet: a *Nikolaus Lenau Közművelődési Egyesület*, amelyet csak 1989-ben lehetett hivatalosan bejegyezni. A Lenau-házként ismert intézményben a német nemzetiségi kultúrához kötődő jelentős rendezvényeket szerveznek. Viszonylag számottevő, 6000 kötetes könyvtára a magyarországi német kultúra témakörében gyűjti az irodalmat.

Összesen 167, németiséggel foglalkozó civil szervezet működik a megyében, nagyrészt kulturális területen (hagyományörző, ének- és táncsoportok, iskolai alapítványok). Országosan ismert a *geresdla-ki gözgombóc (Hévenknédli) fesztivál*. Jelentős esemény a *bólyi* – alapvetően a katolikus németek körében ismert – *Emmausz járás*. Húsvéthétfő délelőttjén jó idő esetén a bólyi pincefaluba mellett elterülő Kálvária-dombon szabadtéri szentmisével kezdődik a rendezvény. Az ünnepelés a kora délutáni órákban a pincesoron folytatódik, amikor az évszázados hagyomány szerint a családok rokonaikkal és vendégeikkel a települést övező pincefaluba vonulnak. A helyi és környékbeli pincegazdák nyitott ajtókkal és a táj jellegzetes boraival várják rokonaikat, ismerőseiket. A családi prészházak mellett vendéglátóegységként működő pincészetek is fogadják a Bólyhoz rokoni, illetve baráti szálakkal nem kötődő érdeklődőket. 2017-ben *Fekeden* nyolcadik alkalommal hirdették meg a *Stifolder fesztivált*, ami a Fulda környékéről származó németek paprikás szalámijának hagyományát eleveníti fel.

A könyvtárellátás

Baranyában – mint más megyékben is – a Művelődési Minisztérium által 1972-ben kiadott „Irányelvek a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának továbbfejlesztésére” című dokumentuma alapján jöttek létre a nemzetiségi báziskönyvtárak (a német Pécsen, a délszláv Mohácson). A rendszer a „kettős ellátás” elvén alapult – helyi és megyei forrásból kellett volna

megoldani. A Baranya Megyei Könyvtár leltárkönyve alapján az első e célt szolgáló könyveket 1973-ben vásárolták. (Akadt köztük angol is!)

A letéti könyvtárak helyét nem a valós igények, hanem tanácsi felmérésre alapozva, a német nemzetiségi lakosság becsült létszáma szerint alakították ki. A választék az akkor elérhető német könyvekből tevődött össze – klasszikus német irodalom, NDK-beli írók, gyerekkönyvek –, miközben sokan kértek volna „öregbetűs” Bibliát. Kezdetben jelentős keretet biztosítottak a német könyvállomány fejlesztésére: a minisztérium évi 80 ezer forintot szánt erre a célra, és a megyei tanács is hasonló összeget adott. A németoktatás erősödésével és a községi-iskolai könyvtárak összevonásával megnőtt az igény a német nyelvű és a német nemzetiségi irodalom iránt. Az 1990-es évek elején megkezdődött a letéthyelyek valós igény szerinti átszervezése. A Csorba Győző Megyei Könyvtár állományadatai szerint 38 823 német dokumentum szolgált a 87 letéthyelyet – ebből a 20 kettős funkciójú könyvtárt és a 25 oktatási intézményt. (A német bázis-könyvtárosok időrendben Pálinkás György, Hajdú Zsuzsánna, dr. Hajnádi Zoltánné, Stölkler Nándorné, Bauer Nóra, Vértes Viktória voltak.)

A megyei könyvtárak feladatainak, szerepkörének a rendszerváltás utáni bizonytalanságát és finanszírozásának beszűkülését a nemzetiségi ellátás is megsínylette: nagyrészt csak pályázatok révén, illetve ajándékból lehetett az állományt gyarapítani. Így például az Institut für Auslandsbeziehungen (ifa) segítségével 1992-ben indult a német nyelvű, elsősorban oktatási célokat szolgáló videó gyűjtemény építése (400 cím), 1997-től pedig a kötelező olvasmányoknak az osztálylétszámoknak megfelelő példányszámban való gyűjtése. Alapítványi támogatással – az audiovizuális segédanyagok beszerzésével és a sikeres vizsgázók nyelvvizsga-díjának megtérítésével – segítettük a községi könyvtárosok nyelvtanulását. Három év alatt hárman éltek ezzel a lehetőséggel.

2010-ben kapott új lendületet Baranyában a német nemzetiségi ellátás, az Európai Kulturális Fővárosa projekt keretében új helyét elfoglaló Csorba Győző Könyvtár a Tudásközpont épületében. Hatalmas munka volt a megyei nemzetiségi hálózat újbóli feltér-

képezése, a katalógusok, leltárkönyvek áttekintése, a megyei és városi könyvtárban meglévő állomány összevonása, valamint a településeken, iskolákban még fellelhető állományegységek revíziója, a szükséges selejtezés, majd a Corvina rendszerbe történő feldolgozás. Ebből a munkából Hajdú Zsuzsánna vállalt oroszlánrészt.

A Nemzetiségi Ellátó Központ állományában jelenleg 4377 német nyelvű dokumentum található, melyből 41 letéti helynek 2011 dokumentumot szolgáltatunk. A Csorba Győző Könyvtár nagyon különleges, egyedülálló helyzetben van: olvasói számára ugyanis hozzáférhetővé tudja tenni a Tudásközpont teljes állományát (51 344 német dokumentum), továbbá a Pécsi Tudományegyetem könyvtárának és kari könyvtárainak német nyelvű dokumentumait is (ez összesen 124 647 német nyelvű dokumentum!). Különösen értékes ebből a PTE Germanisztikai Tanszékének 21 967 kötete. Minden fiókkönyvtárban elérhető német nyelvkönyv, szótár, útikönyv.

A megyei könyvtárnak fontos szerep jutott, amikor a *bári KISZ-táborban* 1975-ben megszervezték az első nemzetiségi olvasótábort (akkor még közös *német-szerbhorvát tábor* volt).

1976-tól 1991-ig szervezte a megyei könyvtár a német nemzetiségi olvasótábort csakúgy, mint az évente 80-100 résztvevőt mozgósító, felső tagozatosoknak rendezett megyei német nemzetiségi szavalóversenyt. A rendszerváltás előtt a Baranya Megyei Tanács Művelődési Osztálya, a Hazafias Népfront, illetve a Magyarországi Németek Szövetsége biztosította a rendezvények anyagi feltételeit. Egyebek mellett ezek megszűnése miatt hozta létre a Megyei Könyvtár 1991-ben a *Könyvvel Anyanyelvünkért Alapítványt*, amely pályázati forrásokból 2013-ig szervezte évenként a Német Olvasótábort, Bárban, majd Bólyban, Óbányán, illetve – 160-200 résztvevővel – megrendezi a Német Nemzetiségi Vers- és Prózamondó Verseny megyei fordulóját. (A harmincöt továbbjutó képviseli Baranyát az országos döntőn.)

A megyében jelenleg 103 településen, azaz minden harmadikban van német önkormányzat. A könyvtár két modern könyvtárbusza nyolc olyan településre jár, ahol működik kisebbségi önkormányzat, és jelenleg a megyében – mint már említettem – összesen negyvenegy letétet tartunk nyilván.

Ramháb Mária

megyei könyvtárigazgató, főtanácsos, az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöke

A Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár nemzetiségi könyvtári szolgáltatásai

(összefoglaló)

Előadásom elsősorban arra fókuszál, hogy milyen szolgáltatásokat nyújt a megyei könyvtár a nemzetiségi lakosságnak és milyen kapcsolatot épít a közösségekkel.

A könyvtári törvény mellett a legfontosabb törvényi hivatkozás a 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól, amelyben rögzítették, hogy a nemzetiségek anyanyelvű könyvtári ellátását az Országos Idegennyelvű Könyvtár koordinálja, a szolgáltatásokat az OIK, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a megyei könyvtárak a nyilvános könyvtári rendszeren keresztül biztosítják. Azokon a településeken, ahol nincs települési önkormányzat által fenntartott települési könyvtár, a nemzetiségi lakosság részére az anyanyelvű könyvtári ellátást az ágazati törvényben meghatározottak szerint kell biztosítani.

Minden olyan jog megilleti a nemzetiségi lakosságot, amely a többséget, ezért a nyilvános könyvtári ellátás lehetőségét közösségeik számára is lehetővé kell tenni.

A könyvtáraknak azok a kapcsolatok, amelyek különböző legmagasabb szintektől a nemzetiségi önkormányzatok felé haladva, lehetőséget adnak az együttműködésre, konzultációra, közös programokra, rendkívül fontosak. Könyvtári szempontból a legmagasabb együttműködési pont az Országos Idegennyelvű Könyvtár, amelynek elsődleges feladatai közé tartozik a nemzetiségi gyűjtemények szakszerű gyarapítása és az országos szintű dokumentumellátás szervezése.

Bács-Kiskun megye a nemzetiségek szempontjából is sajátos: tizenhét településén német nemzetiségi, tizenkettőn horvát, négyen szerb, három pedig szlovák nyelvű ellátás zajlik. Több helyen, főleg a kis településeken már a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) működik, amely egyre fejlettebb ellátási formát biztosít a vidék Magyarországon. A megye déli részén jelentős a *több-nemzetiségű települések* száma, amelyek közel esnek egymáshoz, s ez könnyebbé teszi az ellátást. Van köztük olyan is, amelyben többnyelvű szolgáltatás működik.

A nyelv változásait is figyelembe kell venni (német/sváb, bunyevác/rác, szlovák/tót). Az élő beszéd jelentős mértékben eltér az anyaországban használt nyelvtől, ezért megnehezíti a dokumentumbeszerzést, de egyúttal nehezebbé teszi az érdeklődés felkeltését is.

Nagyban befolyásolja a nemzetiségekkel való kapcsolatot az a tény, hogy van-e az adott település-

sen nemzetiségi nyelvű oktatás. Ez kulcsfontosságú a helyi könyvtári szolgáltatásainak megszervezésében. Azokon a településeken ugyanis, ahol van nemzetiségi oktatás, ott sokkal könnyebb az együttműködés. Ahol az oktatás megszűnik, ott jelentősen megnehezedik a kapcsolat fenntartása. Ezekon a településeken nagyon fontos megtalálni az együttműködés lehetőségeit a nemzetiségi önkormányzatokkal.

A régi, báziskönyvtári rendszer idején a lakosság ellátása a pécsi báziskönyvtárból történt, amely sok előnye mellett sokféle gonddal járt. A változásokkal, amelyek eredménye lett, hogy a nyilvános könyvtári ellátás keretei között kerül sor a nemzetiségi ellátásra is, lehetőséget adott az állományi tisztításra a rendszerben. A gyűjtemények szinte teljes mértékben megújultak a megyében, a KSZR-településeken ma egységesen gépesített rendszerben működik a teljes körű szolgáltatás, így értelemszerűen a nemzetiségi ellátás is.

A magyar állomány elhelyezéséhez hasonlóan megkülönböztetett polca van a nemzetiségi állománynak is, természetesen a magyarral megegyező tagolással.

Nagy gondot fordítanak arra a megyében, hogy a többnyelvű könyvtár jelenlétét már az utcai járókelő is felfedezhesse. Az egységes, többnyelvű feliratok alkalmazásával teljesen nyilvánvaló a nemzetiség jelenléte, nemcsak a könyvtáron belül, hanem azon kívül is.

A szolgáltatás magas színvonalú megteremtésének nagyon fontos feltétele a humán erőforrás. A megyei könyvtár nemzetiségi szakreferense egyben a KSZR munkatársa is. A könyvtár szinte minden részlege feladatainak megfelelően részt vesz a nemzetiségi szolgáltatásban (Gyűjteményszervezés, Helyismereti Gyűjtemény, Europe Direct). Természetesen a maguk, helyi kapcsolati hálójával a településeken dolgozó kollégák a legfontosabb láncszemei ennek a rendszernek.

A nemzetiségi szolgáltatás Bács-Kiskun megyében nagyon sokrétű. A dokumentumellátás egyik fontos szereplője az OIK, elsősorban a nem német gyűjtemény gyarapítására. A központi forrás nem nagy, de létezik. Saját forrás hozzárendelésével használják fel, s ha lehetőség van rá, pályázati források bevonásával.

Folyamatos a könyv- és folyóirat-állomány gyarapítása, melyek megosztása követi a nemzetiség megyei létszámárányát.

A dokumentumellátás mellett az információszo-
lgáltatás a másik nagyon fontos feladat. Ennek ré-
szei:

- a helyi adatok összegyűjtése feldolgozása és szolgáltatása;
- a nemzetiségi önkormányzatok jegyzőkönyveinek gyűjtése és feltárása;
- a megye nemzetiségeire vonatkozó adatok gyűjtése és feltárása (Helyismereti Gyűjtemény);
- a nemzetiségekre vonatkozó monográfiák, kiadványok gyűjtése, feltárása, a helyi, nemzetiségi személyek munkásságának nyomon követése;
- a nemzetiségi ellátást bemutató kiadvány készítése;
- nemzetiségi honlap üzemeltetése. (bacstudastar.hu/nemzetisegi)

A megújított könyvtárak számítástechnikai ellátottsága is korszerű, magas színvonalú lett a felújítások során, ezért az információszo-
lgáltatás része elektronikus úton történik, az összes kis településen hozzá lehet jutni mindazon korszerű szolgáltatásokhoz, amelyeket a megyei könyvtár biztosítani tud.

A nemzetiségi szolgáltatások harmadik pillére a nemzetiségi rendezvények, programok szervezése, amely alapvetően az alábbi tevékenységekből tevődik össze:

- a megye nemzetiségét kutatók eredményeinek, monográfiáinak bemutatása;
- gyermekprogramok szervezése;
- a nemzetiségi identitás erősítése;
- a dokumentumszolgáltatás népszerűsítése;
- nemzetiségi könyv és könyvtárhasználati játékok horvát, német és szlovák nyelven (*Zlatni vez, Spielblätter, Hádaj, hádaj*)
- meghívott nemzetiségi előadóművészek (a szekszárdi *Deutsche Bühne Ungarn*, a Pécsi Horvát Színház, az *Álomzug Társulat* német nyelvű gyermekprogramjai)
- helyi programok: a nemzetiségi települések könyvtárainak sokszínű, a helyi sajátosságokra, kapcsolatokra építő programjai (pl. Hajós, Katymár, Hercegszántó, Dunaegyháza)

A megyei könyvtár nagy hangsúlyt helyez arra, hogy ne csak dokumentumokkal, információszo-
lgáltatással lássa el a kistépüléseken élőket, hanem foglalkozásokkal, programokkal is segítsék a nemzetiségi közösségek összetartozásának erősítését.

Különös figyelmet szentel a könyvtár a nemzetiségi kutatók munkásságának bemutatására az adott közösségekben, a nemzetiség nyelvén megjelent dokumentumok népszerűsítésre. Jelentős munkát fektet abba is az intézmény, hogy megfelelő anyanyelvi művészeti programokat biztosítson a közösségeknek, az élő, nyelvi kapcsolat, a nemzetiség nyelvén szerzett élmény megteremtésével.

Kiemelt szerepe van a gyermekprogramoknak. A kisebb településeken döntő többségben a játékos gyerekfoglalkozások a megszokottak. Az interaktív játékok segítségével a megyei könyvtár is teremt lehetőségeket az élő nyelvi környezet megismeréséhez, a könyvek, az olvasás megszerettetéséhez. Azokon a településeken ahol nemzetiségi oktatás folyik, a pedagógusokkal együttműködve zajlanak ezek a programok (Nemzetiségi könyv- és könyvtárhasználati játékok).

A roma irodalom népszerűsítése a célja a könyvtár és egy civil szervezet összefogásával létrejövő „*Várikáná csiriklyá számász*” (Valaha madarak voltak) című, már több éve folyamatosan megrendezett roma vers- és prózamondó versenynek.

A megyei könyvtár programjai, rendezvényei szervezése során, ahol mód és lehetőség van rá, a felnőttekre is nagy figyelmet fordít. Megemlíthető a könyvtárszakmai továbbképzés, a nemzetiségi szolgáltatások mind magasabb színvonalú biztosítása érdekében (2016. október 17. Kiskőrös, Petőfi Sándor Városi Könyvtár Nemzetiségi lakosság könyvtári ellátása – szakmai fórum, Szervező: MKE Bács-Kiskun Megyei Szervezete), valamint a könyvbemutatók, melyeket a nemzetiségeket érintő kiadványok bemutatására szerveztünk. Ezek a nemzetiségeket érintő ünnepek, évfordulók méltó megünnepléséhez kapcsolódtak, így a felnőtt lakosságnak a könyvtár hatókörébe vonását célozták. A szolgáltatások szervezése során a cigányságra külön figyelmet fordítanak. Ennek legújabb lépését a *KönyvtárMozi program* és a hozzá kapcsolódó foglalkozások jelentik. A Cigánymesék című animációs filmsorozat vetítéseivel kapcsolódóan a könyvtár egy foglalkoztató füzetet készített. Ennek segítségével próbálják a közösség identitását erősíteni, közelebb hozni a könyvtárhoz.

Minden olyan program, amely hozzásegít ahhoz, hogy a közösségekben kommunikáció, kreativitás, alkotás legyen, lehetőség arra, hogy úgy tegyünk a dolgunkat, ahogy a könyvtár tenni tudja.

Dr. Horváth Sándor Domonkos
könyvtárigazgató, szabályozási szakjogász, NLP Master, igazságügyi közvetítő, mediátor

A győri Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér nemzetiségi szolgáltatásai és kapcsolatai

A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény 41. § (1) bekezdése szerint a nemzetiség anyanyelvű könyvtári ellátását az Országos Idegennyelvű Könyvtár, a megyei könyvtárak és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyilvános könyvtári rendszeren keresztül biztosítja. Ugyanezen törvény 43. §-a úgy rendelkezik, hogy a magyarországi kulturális örökség digitalizálása és archiválása során biztosítani kell a nemzetiségekkel kapcsolatos kulturális értékek digitalizálását és archiválását is.

A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény preambuluma kimondja, hogy „A nemzeti, nemzetiségi kulturális hagyományok megőrzése, méltó folytatása, a közösségi és egyéni művelődés személyi, szellemi, gazdasági feltételeinek javítása, a polgárok életminőségét javító, értékhorozó tevékenységek, valamint az ezek megvalósulására létrejött intézmények és szervezetek működésének elősegítése a társadalom közös érdeke.”

A törvény 4. § a) pontja az alapelvek között nyilvánítja ki, hogy Mindenkinek joga, hogy „a) megismerhesse a kulturális javakat és ezek jelentőségét a történelem alakulásában, a nemzeti, nemzetiségi önismeret formálásában, valamint az ezek védelmével kapcsolatos ismereteket a muzeális intézmények tevékenysége, a könyvtári szolgáltatások, az oktatás, a közművelődés, az ismeretterjesztés, a sajtó és a tömegtájékoztató útján”.

A törvény 60. § (1) bekezdés e) pontja a nyilvános könyvtári ellátás rendszerének működését és fejlesztését segítő szolgáltatások közé helyezi el „a nemzetiségek könyvtári ellátásának segítését”. A 66. § c) pontja pedig kimondja, hogy a megyei könyvtár állami feladatként végzi és szervezi a megye területére vonatkozóan a megye nemzetiséghez tartozó lakosainak könyvtári ellátását.

Amint a fentiekből kitűnik, a jogalkotó könyvtári ellátásról beszél, azonban a múzeum, valamint az országos szakkönyvtár és megyei könyvtár éves munkatervéhez szükséges szakmai mutatókról szóló 51/2014. (XII. 10.) EMMI rendelet előírásából pontosítható, hogy ténylegesen milyen tevékenységet ért az állam nemzetiségi könyvtári szolgáltatásokon.

Ilyenek a szolgáltatási feladatok (I.) között:

- a rendezvények (16.6.) a nemzetiségi közösségi identitást erősítő programok száma és azokon résztvevők száma.
- a megyei könyvtár által biztosított nemzetiségi dokumentumok száma (27.)

A gyűjteményfejlesztési feladatok között (II):

- a nemzetiségi gyűjteménybe bekerült dokumentumok száma (6)

A tudományos kutatás terén (IV):

- a nemzetiségi nyelvű kiadványok, publikációk száma

A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer működését szabályozó 39/2013. (V. 31.) EMMI rendelet az e szolgáltatást igénybe vevő települési önkormányzat szolgáltatásai között, a könyvtári dokumentumok kölcsönzésén és helyben használatán belül nevesíti a nemzetiségi dokumentumok szolgáltatását is.

Ugyanezen rendszerben a megyei könyvtár szolgáltatásai között szerepel a könyvtári szolgáltatásokról szóló információk nyújtása, s ezek között külön megemlíti a nemzetiséghez tartozókat érintő információkat. Megjegyzem, hogy a szabályozási környezet ugyan nem tér ki rá, de a valós életben igen fontos tényező a nemzetiségek (önkormányzatok, egyesületek) és a megyei könyvtár kapcsolatrendszere, napi együttműködése.

A győri megyei könyvtár jellegzetessége, hogy nagyarányú közművelődési feladatot is ellát, ennek megfelelő színterekkel rendelkezik (klubok, színháztermek), így – különösen Győr térségében – nemcsak nemzetiségi rendezvényeket szervez, hanem állandó otthont biztosít több nemzetiségi művészeti egyesületnek, együttesnek.

Számos olyan fejlesztés létezik, amely több célt szolgál, ilyen például egy nemzetiségek által nagy számban lakott község könyvtárának korszerűsítése, melynek eredményeit egyaránt élvezhetik a nemzetiségek és a magyar lakosság is. Példaként a kimlei könyvtár modernizációját emelném ki, amelyet egyaránt örömmel használ a német és horvát nemzetiség is. A kutatás területén pedig jelen van az adott nemzetiséggel foglalkozó, de nem a nemzetiség nyelvén megjelentetett kiadványok kiadása is, így a győri német nemzetiség történetéről 2014-ben megjelentetett kiadványunk is. A községmonográfiák nemzetiségi témájához helyismereti részlegünk kutatás-módszertani és dokumentációs segítséget nyújt.

A megyében német és horvát nyelvterületen, kilenc településen gyarapítjuk a KSZR-könyvtárak állományát. Az ellátott könyvtárak közül horvát nemzetiségű *Bezenye*, *Kópháza* és *Und*, német nemzetiségű *Ágfalva*, *Fertőrákos*, *Hegyeshalom*, *Jánossomorja*, valamint *Rajka*. *Kimlén* horvát és német nemzetiségi ellátást is biztosítunk. Együttműködünk Győr Me-

gyei Jogú Város Roma Nemzetiségi Önkormányzatának könyvtárával is. A nemzetiségeket közvetlenül ellátó könyvtárak gyűjteményi szempontból a községi könyvtárakba telepített letétek, szervezeteileg egységet képeznek a lakóhelyi könyvtárral. A nemzetiségi könyvtári ellátása a községekben közvetlenül hozzáférhető könyveken kívül a megyei könyvtár teljes gyűjteményével, szolgáltatásaival együtt válik teljessé.

A dokumentumok beszerzése 2016-ban is az Országos Idegennyelvű Könyvtárral való együttműködés keretében valósult meg, melyeket a NanLib könyvtári szoftver segítségével dolgoztunk fel. A gyűjteményt ezáltal honlapunkon mindenki számára hozzáférhetővé tettük. Bár alap profilunk a nemzetiségi, anyanyelvi könyvellátás, megállapítható, hogy inkább a rendezvények és a hagyományörzés támogató segítő szolgáltatásaink örvendenek népszerűségnek. Intézményünk nemzetiségi kultúrát szolgáló tevékenysége elismeréseként 2014-ben megkapta a Győri Német Nemzetiségi Kultúráért Díjat.

A következőkben kiemelnek néhány sikeres rendezvényt, bepillantást nyújtva a nemzetiségi együttessel kapcsolatos együttműködés formáiba is.

2016. április 8-án az *Ágfalvi Váci Mihály Általános Iskola* projektnapot tartott az ágfalvi németek kitelepítésének 70. évfordulójára. Ezen a témakutató rendezvényen az iskola összes tanulója részt vett. A korosztályok saját képességi szintjüknek megfelelő feladatot kaptak a tragikus eseménnyel kapcsolatban. Filmet néztek a kitelepítésről, könyvtárunk

helytörténeti gyűjteményében csoportonként magyar és német nyelvű kutatási feladatokat kaptak, megtekintették a kitelepítettek emlékművét, és kuttattak az Ágfalvi Tájházban is.

2016. szeptember 10-én, 19 órai kezdettel Kópházán a Petőfi téren felállított rendezvénysátorban került sor a *Kópházi Horvát Egyesület* műsorának bemutatására. Elsőként a „*Starci*” *tamburazenekar* játszott horvát és gradistyei dallamokat. Ezt követően a „*Czenki*” *Hársfa Néptánc Egyesület* Szatmár vidéke, Dél-Alföldi és rábaközi táncokat adott elő. Ezután a *Kövirózsa Kulturális Egyesület* citerazenekara szórazottatta bukovinai, moldvai, dél-alföldi, kalotaszegi, bácskai, rábaközi és galgamenti nótákkal az összegyűlteket.

A megyei könyvtár helyet biztosít az *Akkordeon Harmonika Zenekarnak*, előadásaik mellett hetente két alkalommal tartanak próbát a könyvtár művelődési házában. A német *Rozmaring kórus* mágnesként vonzza a közönséget, nemegyszer házigazdái más településről érkező nemzetiségi kórusoknak. Természetesen kimondottan nemzetiségi rendezvényeink is vannak, ilyen például a *Tavaszi Harmonikaszó*, az *Akkordeon Harmonika Zenekar* és meghívott vendégeinek műsora. „*Dalolj, táncolj velünk!*” – *Német Nemzetiségi Ifjúsági Találkozó* (Marcalváros). A Győri Német Önkormányzat és meghívott vendégei műsora, intézményünk szervezési együttműködésében. „*Septemberfest*” – *Német Nemzetiségi Kulturális Fesztivál*, a Győri Német Önkormányzat és meghívott vendégei műsora Marcalvárosban.

A publikációnak nem csak gyarapítója, hanem kiadója is lehet a könyvtár...

Ferenczi Tamás a győri német önkormányzat élénke, képviselője. Emellett a világ szertejár, tanulmányok. Egy ideje elmélyülten foglalkozik a győri németek nana, történelmével. E kötetben kiemelkedő érzékenységgel válogatta össze egy adott korszak győri sajtójában megjelent, a német nyelvű írások közül azokat, amelyek alkalmasak arra, hogy az olvasó megismerje belülről azt a történelmi helyzetet, amelyben éltek. A kötetben olvasható írások tehát egyszerre szubjektív és objektív (mivel részrehajlás nélkül válogatták össze őket).

Közelről illelt a szerző a mű létrehozásáért, és azért a nagy munkáért, amelyet a hatalmas mennyiségű sajtóanyag szisztematikus és feldolgozása során végzett, ezért is a most már sokszor tapasztalhattuk Náná, nem másért vállalt az erőfeszítéseket, mert kíváncsi a győri és a győri németek életről.

(Dr. Horváth Zoltán Domonkos)

FERENCZI TAMÁS *Tollovonások a győri németiség életéből*

FERENCZI TAMÁS

Tollovonások a győri németiség életéből

Dr. Voit Pál

igazgató, József Attila Megyei és Városi Könyvtár, Tataháza, Komárom-Esztergom Megyei Könyvtár

A nemzetiségi, helytörténeti értékközvetítés új lehetőségei Komárom-Esztergom megyében

(összefoglaló)

Komárom-Esztergom megye lakossága megközelítően háromszázezer fő. Közülük anyanyelv és használt nyelv alapján 20 600 a nemzetiségi lakos, akik a lakosság 7,5 százalékát jelentik. A statisztikai adatok szerint a németek 11 ezren, a szlovákok 3500-an vannak, 6100 fő pedig a roma, román, lengyel, bolgár, ukrán, horvát, szerb, görög, örmény, ruszin és a szlovén közösség tagja. A települések száma a megyében 76, ebből 39-ben, tehát több mint a települések felében (51%-ában) működik nemzetiségi önkormányzat. Fontos elmondani, hogy nem minden nemzetiségi önkormányzattal rendelkező településen van nemzetiségi könyvtár és nem minden nemzetiségi gyűjteménnyel rendelkező kistélepülésen van nemzetiségi önkormányzat. A megye két legnagyobb lélekszámú nemzetiségének adatait említem: 24 településen választottak német nemzetiségi önkormányzatot. Ezekből 17 a kistélepülés, ahol van nemzetiségi önkormányzat, a 2013-as adatokat tekintve viszont már csak 15 az ilyen kistélepülés. Tehát változó az ellátandó nemzetiségi települések száma választásról-választásra.

Tíz településen működik szlovák nemzetiségi önkormányzat, ebből öt a nemzetiségi önkormányzattal rendelkező kistélepülés, és ugyancsak a 2013-as adatok szerint, már kilencre emelkedett ezek száma. Egy településen mindkét nemzetiségnek van önkormányzata és gyűjteménnyel is rendelkezik.

Nemzetiségkutatás

A rendszerváltás után három különböző időpontban – 1995-ben, 2009-ben és 2013-ban – készült a megyében felmérés a nemzetiségek helyzetéről. E három vizsgálat megállapításai a következők voltak.

A nemzetiségi oktatás helyzete nagyon jó. A közösségi színterek, a hagyományápoló kulturális programok a nemzetiségi identitástudatot erősítik. A nemzetiségi gyökerű könyvtárhasználók aránya a regisztrált olvasók arányával a lakossági megoszlást követi, de a nemzetiségi nyelven olvasók száma településenként a 3890 regisztrált olvasóból csak átlagosan 14 fő. Ennél az adatnál fel kell tenni a kérdést: *A nemzetiségi állományt nemzetiségi nyelven gyarapítjuk ugyan, de mennyien használják ezt?*

Az alacsony használati arány magyarázataként azt szokták felhozni, hogy egy nemzedék már kihalt, aki a nyelvet tovább adhatta volna, de tudomásul kell vennünk, hogy a maiak sem németül olvasnak, ha svábul beszélnek is.

A nyelvet használók között is viszonylag csekély a kereslet a nemzetiségi dokumentumok iránt, mert a beszélt nyelv használata az erőteljesebb a közösségeken belül. Az is tény azonban, hogy összességében is kevés, de sok helyen egyenesen hiányzik a keret a nemzetiségi könyvtárellátás gyarapításához. A könyvtár választ keresett arra, hogy hol lehet olyan kapcsolódási pontot találni, ahol át lehet bilitelni az olvasási szokásokat, erőteljesebbé tenni a használatot és bővíteni lehetne az anyagi kereteket is. Ennek egyik tere a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszerbe (KSZR-be) történő bekapcsolódás, amelyen belül, ha igény mutatkozna rá, akkor egy-egy megyében is lehetne annyit költeni a nemzetiségi dokumentumellátásra, mint amennyi ma az országos ellátásra rendelkezésre áll. Ez jelenleg 6 millió forint, amely a 19 megyei könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár között oszlik meg.

A KSZR keretében lehetőség nyílna arra, hogy akár önállóan is, az igényeket egyedien kielégítve fejlesszék állományukat a nemzetiségi kistélepülések.

A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer szerepe a nemzetiségi ellátásban

A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) 2013-ban indult, s bevezetése után egy utókövetéses vizsgálat is történt könyvtárunkban 2014-ben, amely abból indult ki, hogy a KSZR lehetőséget biztosít az önálló nemzetiségi dokumentumgyarapításra a helyi igények szerint. Mindezt a következő jogszabályok teszik lehetővé:

- A 2012. évi CLII. törvénnyel történt módosított, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény.

66.§ c) bek. „A megyei könyvtár a megye egész területére vonatkozóan [...] állami feladatként végzi és szervezi a megye nemzetiséghez tartozó lakosainak könyvtári ellátását.”

- A 39/2013. (V. 31.) EMMI rendelet a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer működéséről

1§ (4) „A megyei könyvtár szolgáltatásait a megyei könyvtárral kötött külön megállapodás alapján a nemzetiségi könyvtárat fenntartó nemzetiségi önkormányzat is igénybe veheti megfelelő kínálatú és minőségű könyvtári szolgáltatások biztosítására irányuló fenntartói feladatainak ellátásához.”

A vizsgálat a következőket állapította meg: *Összesen hat településen történt gyarapítás, ebből ajándékként – testvértelepülések révén – öt település anyaga gazdagodott, vétel és ajándék útján is történő gyarapodás mindössze egy településen történt (a vétel két darab volt, tizenegyezer forint értékben).* Nyolc településen nem történt gyarapítás. A „Miért nem?” kérdésre nyolc esetben az a válasz érkezett, hogy nem jelentkezett rá igény, két esetben az volt a felelet, hogy a nemzetiségi oktatás nem igényli. Mi következik ebből? A települések nem élnek a KSZR adta lehetőséggel? Ugyan miért nem?

Az új ellátási forma nem hozott látványos eredményeket, ezért a könyvtárnak új megoldásokat kellett keresnie. A megyei könyvtár természetesen feladatainak megfelelően gyarapítja a nemzetiségi állományt, úgy a központi könyvtárban, mint a kis települések könyvtáraiban, de ez nem elegendő a jelenlegi helyzetben.

Első lépésben arra kerestett választ a megyei könyvtár, hogy miképp lehet a KSZR bázisát felhasználni, hiszen a rendszer több típusú támogatást is nyújt a szereplőknek. A KSZR részeként nemcsak dokumentumot szolgáltat, rendezvényeket szervez, hanem technikai fejlesztésre is lehetőséget kap az intézmény, amelyeket a települések is igénybe vehetnek.

Adott volt a feladat, hogy ezen a bázison valami mást kell kialakítani. *Így jött létre az on-line helyismereti programok kialakításának ötlete.*

On-line helyismereti programok a KSZR infrastruktúráján nemzetiségi kistelepüléseken

Az új megoldások egyike az on-line helyismereti vetélkedők szervezése a települések nemzetiségi lakossága számára. Eddig már három alkalommal zajlott ilyen a települések között: 2015-ben, 2016-ban és 2016/2017-ben. A vetélkedő megvalósításának alig volt új eszközszükséglete, ezeket a megyei könyvtár teremtette elő, és az adott vetélkedők helyszínén biztosította. (A technikai felszerelésekre az alap eszközön kívül százezer forint elegendő volt, enniből négy készlet megvásárlása is lehetővé vált.)

A vetélkedő eszköz igénye:

- laptop: bármely, (HDMI kimenet, 1 USB, és fejhallgató kimenet);
- jó minőségű HD felbontású webkamera mikrofonnal + állvány;
- kivetítő: nagyméretű tévé (könyvtármozi), a hangereje is megfelelő;
- projektor: XGA (de minimum SVGA) felbontás és min. 3000 ANSI lumen fényerő HDMI bemenet;

- vetítövászon (lehet bármilyen, ideális azonban a kisebb),
- a hangosításhoz a hordozható (és akkumulátorról is működő) Ibiza Sound (jár hozzá vezeték nélküli mikrofon, bluetooth-on keresztül is rá lehet kötni a laptopot, 200W RMS, stb.);

A vetélkedőt Skype-on bonyolítottuk le. Fontos a legkevesebb 2-5 Mbit/s sávszélességű szakadozásmentes internet! Ahol nincs ott mobilinternetet lehet használni (amennyiben van 3G lefedettség).

A vetélkedő személyi erőforrás igénye:

Három fő a KSZR-munkatársak közül, a rendszergazda és a települési könyvtáros, tanárok, helytörténettel foglalkozó történészek, s amennyiben mód van rá, helyi kötődésű részvevő felkutatása, bevonása a lebonyolításba.

A résztvevők:

Minden korosztályból jöhetnek, legkedvezőbb az öt-hatfős csapatok kialakítása az érintett településeken.

A lebonyolításban az első forduló, az on-line kérdőívek kitöltése minden résztvevő számára azonos időpontban történt. Ekkor megyei vonatkozású kérdésekre kellett választ adni. A második forduló már a döntő volt, élő közvetítéssel a saját és a társ-települések ismeretéről állítottunk össze kérdéseket, feladatokat.

2015-ben a következő települések kapcsolódtak az on-line vetélkedőhöz: Szomor (német), Tarján (német), Tardos (szlovák) Vértesszőlős (szlovák). 2016-ban Gyermely (német), Vértestolna (német), Tarján (német) és Vértesszőlős (szlovák). Az erre az évre is áthúzódó, 2016/17-es rendezésű vetélkedőt a megyei önkormányzattal (Értéktár Bizottság) közösen szerveztük. Ebben Oroszlány, Tatabánya, Komárom, Tata, Esztergom (német, szlovák és roma) csapatok vettek részt.

Elsősorban diákok számára indítottuk a sorozatot, de a településeken természetesen minden korosztály bekapcsolódhatott. A felsorolásból látszik, hogy a vetélkedő a kistelepülések és a városok nemzetiségi diákságát is megmozgatta. Ezen az úton talán a többi megyében is el lehet indulni a nemzetiségek erőteljesebb bevonására a könyvtári rendszerbe. E rendezvények ugyanis sikeresek voltak, eredményességük pedig kiválóan mérhető.

A résztvevő közösségekben magasabb színvonalú lett a digitális kompetencia, jelentős az a hozzáadott érték, a társas élmény, amely a különböző korosztályok együttes jelenlétéből következett. A rendezvény a hagyományos könyvtárkép változását is eredményezte. Erősödött a helyi értékek megbe-

csülése, előtérbe kerültek a helytörténeti, valamint helyi értékek, és a vetélkedő a nemzetiségi identitás erősödését is magával hozta.

A játék során egymás hagyományainak felkutatásával, megismerésével erőteljesebbé vált az egyes nemzetiségek közötti kapcsolat. Erős közösségépítő funkciója segítette a korosztályi értékek kohézióját. A gyerekek egy-egy kérdésfelvetés esetén gyorsan tájékozódnak az interneten, az idősebbek pedig a tapasztalataikat, saját szellemi értékeiket, tudásukat tudják hozzáadni egy ilyen vetélkedőn indulva. Az értékes nyeremények lehetősége tovább erősíti a versenyszellemet.

Köszönöm a figyelmet!

Rakonczai Szilvia
a Békés Megyei Könyvtár igazgatója

A Békés Megyei Könyvtár nemzetiségi állománya a helytörténeti gyűjteményben

A Békés Megyei Könyvtár Békéscsabán, a soknemzetiségű Békés megye megyeszékhelyén működik, egy olyan városban, ahol a nemzetiségek jelenlétét több intézmény, szervezet is jól láthatóvá teszi: Szlovák Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium, Szlovák Kultúra Háza, Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete. Van a városban Görögkeleti-Ortodox-Román Templom, működik Magyar-Lengyel Baráti Kulturális Egyesület, és öt nemzetiségi önkormányzat: szlovák, roma, román, német, lengyel.

Békés megye nemzetiségei, a nemzetiségi népesség megoszlása

A XVII. század végére lakatlanná vált megyét *Har-ruckern* János György telepítette be. A Dunántúlról, Tiszántúlról magyar jobbágyok, a Felvidékről szlovákok, Erdélyből s a Délvidékről románok és szerbek, a Rajna vidékéről pedig német telepesek érkeztek.

A nemzetiségek jelenlétének vizsgálatához a legutóbbi, a 2011. évi népszámlálás adatait vesszük alapul, amikor a Békés megyében élő lakosság 14 százaléka – kb. 52 ezer fő – *nem kívánt válaszolni a nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó kérdésekre*. Ez az arány több mint kétszerese az egy évtizeddel korábbiak. Kérdésként merülhet fel, hogy ez azt jelzi-e, hogy csökken a nemzetiségi kötődés?

Békés megye lakossága 2011. január 1-jén 362 ezer volt. A népesség 78%-a tartotta magát magyarnak, megközelítőleg 30 ezren (8%) válaszolták, hogy más

nemzetiséghez tartoznak. A népszámlálás adatait összegző táblázatból jól látszik, hogy a megyében 13 nemzetiséget tarthatunk számon. Alacsony a lengyel, ukrán, bolgár, örmény, horvát, görög, szlovén, ruszin nemzetiségű lakosok száma, nem is jellemző, hogy mely településeken élnek. Nem éri el a félezret sem a szerbek létszáma, bár tudjuk, hogy többségük Battonyán él, ott, ahol szerb nyelvet tanító iskola és óvoda, szerb kulturális egyesület működik, s ortodox templom is van.

A magukat nemzetiséginek vallók közül Békésben legtöbben a romák vannak (9 541 fő), a második legnépesebb nemzetiség a szlovákság (8 877 fő), és jelentős még a román (6 240 fő), valamint a német (3 344 fő) nemzetiségűek száma. A továbbiakban csak a négy legjelentősebb számú nemzetiséget és a hozzájuk kapcsolódó nemzetiségi könyvtári állományt vizsgáljuk.

Érdekes megfigyelni, hogy családi, baráti körben is használt nemzetiségi nyelvet legnagyobb arányban a szlovákok jelölték. Magyarázható ez a hagyományosan erős szlovák identitással, talán a térségben működő megyei és több települési szlovák önkormányzat aktív kulturális tevékenységével is: énekkarok, hagyományőrző egyesületek működnek, fesztiválokat szerveznek.

A nemzetiséget anyanyelv alapján vállalók legtöbben román nemzetiségűek. Lehet ok, hogy az elmúlt évtizedekben nagyobb arányú volt az áttelepülés, különösen a határmenti kisebb településekre érkeztek családok Romániából.

Nemzetiség	Nemzetiség	Anyanyelv	Családi, baráti körben használt nyelv	Előzőek alapján nemzetiséghez tartozik		
				fő	a népesség	a 2001. évi
	alapján				százalékában	
Cigány (románi, beás)	9290	1396	1773	9541	2,7	171,0
Szlovák	7267	2746	4597	8877	2,5	86,5
Román	5137	3893	4320	6240	1,7	117,2
Német	2384	587	1604	3344	0,9	151,7
Szerb	412	209	249	489	0,1	84,0
Lengyel	115	46	60	134	0,0	150,6
Ukrán	90	77	62	129	0,0	56,3
Bolgár	57	36	35	103	0,0	223,9
Örmény	57	5	8	67	0,0	268,0
Horvát	36	18	19	51	0,0	72,9
Görög	32	11	13	44	0,0	34,6
Szlovén	17	13	23	44	0,0	16,8
Ruszin	13	17	15	36	0,0	87,8
Hazai nemzetiséghez tartozó összesen	24 907	9054	12 778	29 099	8,1	117,2

Forrás: 2011. évi népszámlálás. Területi adatok Békés megye. Központi Statisztikai Hivatal

A 10 évvel korábbi adathoz képest a legnagyobb mértékben a roma nemzetiséghez tartozás nőtt (171%-ra), őket követi a német (151,7%), és a román (117,2%). A magukat szlovák nemzetiségűnek vallók aránya csökkent (86,5%).

A roma nemzetiség a megye nemzetiségi lakosságának 37%-a, a szlovák lakosság aránya 29%. A szlovákok és a románok együtt az összes nemzetiség felét alkotják. Ha a korábbi tendencia nem változik (fogy a szlovákság, nő a roma és a román nemzetiség aránya), akkor a megyére korábban jellemző szlovák nemzetiség hangsúlya jelentősen gyengülni fog.

A Békési Gyűjtemény

A továbbiakban elsősorban a Békés Megyei Könyvtár helytörténeti gyűjteményére utalunk, a Békési Gyűjtemény helyben használható állományára a négy legnépesebb nemzetiség vonatkozásában. Ebben az állományrészben természetesen nem vezetünk kölcsönzési nyilvántartást, jelenleg a helyben használt alkalmak és dokumentumok számát is csak becsülni tudjuk.

Corvina integrált rendszert használunk, mely lehetővé tesz különböző szempontú kereséseket. A Békési Gyűjtemény 7298 féle dokumentumot tartalmaz. Az összetételre jellemző, hogy 98%-a könyv, monográfia, 0,8%-a térkép, 0,7%-a időszaki kiadvány, 0,4%-a CD-ROM, a hangzó, multimédiás dokumentumok aránya elenyésző.

A szépirodalmi anyag 20%, a nagyobb rész (80%) a gyűjtemény jellegének megfelelően szakirodalom. Jellemző a magyar nyelvű dokumentumok túlsúlya (95,8%). A nemzetiségi nyelvű dokumentumok száma – a roma nyelv kivételével – a nemzetiségi lakosság arányát tükrözi. A sorrend: szlovák (2,2%), román (1,1%), német (0,6%). A roma nyelvű művek százalékos aránya nem jelentős.

A Békés megyére vonatkozó nemzetiségi témájú tájékoztatás egyik leggyakrabban használt sorozata a *Bibliotheca Bekesiensis*. A sorozat korábban nem publikált, vagy nehezen hozzáférhető nyomdtermékekben megjelent, illetve kéziratos, forrásértékű Békés megyei vonatkozású munkákat tesz közzé. Olyanokat, amelyek a Békés megyében élő emberek történetéről, népeletéről nyújtanak korhű képet, pl. Szlovákok Békéscsabán = Slováci v Békešskej Čabe (kétnyelvű kiadás) vagy a Kétegyháza község monográfiája = Monographia comunii Chitichaz. Az 1974 óta megjelent 28 kötetből 6 nemzetiségi témájú.

A roma nemzetiség Békés megyében

Békés megye 75 településéből szám szerint legtöbb roma, 2011-ben a Sarkadi (7,9 %), a Békési (5,9 %) és a Szeghalmi (3,9 %) járásban élt, de alig van település a megyében (9%), ahol nincs roma nemzetiségű lakos. A megye jól feltárt történetének egyik fehér foltja az itt élő cigányság múltja. Hiányoznak az új kiadású dokumentumok.

Roma kulturális napok a Békés Megyei Könyvtárban

A Békés Megyei Könyvtár az elmúlt öt évben roma nyelven megjelent dokumentumot nem helyezett el a helytörténeti állományában, a Békési Gyűjteménybe 1 db a témával foglalkozó könyv került. A gyűjtemény roma nyelvű dokumentumainak száma 3.

A cigány nemzetiségi állomány alapját Erdős Kamill, Karsai Ervin és Rostás-Farkas György munkái alkotják. Kutatásaik, tanulmányaik, gyűjtésük segítik a tájékoztató munkánkat és a kutatókat.

Alapvető tájékoztatói eszközünk – a „Források a Békés megyei cigányság történetéhez” – kiadásának éve 2008. A gyűjtés kezdeményezője Hevesi József, a Békés Megyei Cigányügyi Koordinációs Bizottság titkára volt.

A könyvtárban a helytörténeti gyűjteményen kívül további roma nyelvű dokumentumok száma 42, a cigányság témájával foglalkozó kölcsönözhető dokumentumok száma 195 db. Nem csak a Békési Gyűjteményben kevés a roma nemzetiségi állomány, de a könyvtár teljes állományában is. Kevés a témában megjelent dokumentumok száma.

A legnagyobb létszámú nemzetiséggel kapcsolatos, illetve a nemzetiség nyelvén kínálható dokumentumok száma a legkevesebb, használatuk intenzitása a legkisebb.

A szlovák nemzetiség Békés megyében

A megye második legnagyobb nemzetisége csaknem 9 ezer fővel a szlovákság, többségük városi lakos. A legtöbb szlovák a Békéscsabai járásban él, és a Szarvasi járásban legnagyobb az arányuk. A szlovákság aránya Kardoson 40%, Örménykúton 34%, de Kétsopronyban, Csabaszabadiban és Tótkomlóson is 20%-nál magasabb.

Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete

A Szlovák Kutatóintézet 1990-ben alakult, Békéscsabán. A célokat és feladatokat Gyivicsán Anna egyetemi tanár Krupa András néprajzkutatóval együtt dolgozta ki. A tudományos műhely kizárólag a magyarországi szlovákok múltját és jelenét kutatja. A fő kutatási területek: szociológia, történelem, néprajz, pedagógia, pszichológia, dialektológia. A megal-

ulás óta folyamatosan jelentetnek meg könyveket a szlovákok történelméről, népi kultúrájáról.

Több kötetben kiadott folklór-gyűjteményeik segítik a nemzetiségi vonatkozású kutatómunkát, az oktatást: így például Krupa András (Ondrej Krupa) Békés megye hiedelem-, szokás-, illetve népmese-gyűjteménye, valamint Lami István (Stefan Lami) ballada-, népmese- és szokásgyűjteményei. A néprajzi gyűjtések anyagai a 12 kötetes „A magyarországi szlovákok néprajza” című sorozatban jelentek meg.

A Kutatóintézet kiadványai magyar és szlovák nyelven is megtalálhatók a megyei könyvtár gyűjteményében (pl. *A magyarországi szlovák nyelvjárások atlasza*, *A magyarországi szlovákok népi kultúrájának atlasza*.)

A Kutatóintézet könyvtára az érdeklődők rendelkezésére áll, sajnos a honlapról nem elérhető az állomány.

A Békés Megyei Könyvtár 1972 óta lát el szlovák báziskönyvtári feladatokat, így a gyűjtemény jelentős részét a szlovák nyelvű állomány teszi ki. Az utóbbi öt év szlovák nyelvű gyarapodása 17 könyv, a szlovákság témával foglalkozó dokumentumok száma 87 db.

A leggyakrabban használt művek:

Čabiansky kalendár na rok. 1991-ben néhány lelkes helybéli szlovák városa iránti szeretete, a szlovákság iránti elkötelezettsége hívta életre 43 év után újra a Čabiansky kalendárt, a békéscsabai szlovákok 1920-1948 között megjelent közkedvelt olvasmányát. Elindítója és szerkesztője Szeberényi Lajos Zsigmond békéscsabai evangélikus esperes volt.

Találhatunk benne néprajzi írásokat, nyelvészeti tanulmányt, de közöl írásokat az egészségügy, a sport és a művészet területéről is. Nem hiányozhatnak az anekdoták, a vidám csabai történetek.

Bystrozraká Barborka

A gyerekek számára készített szlovák nyelvű rejtélyfüzet – amit a könyvtár nemzetiségi területtel foglalkozó könyvtárosa állít össze évről évre – és kb. 500 tanuló kap meg huszonnégy, a szlovák nyelvet

Tótkomlói kirándulás: író-olvasó találkozó

oktató iskolában. A füzet szépirodalmi szövegeket tartalmaz, olvasásra ösztönöz. A szövegfeldolgozást segítő feladatok megoldásáért jutalmat adunk: szlovák nyelvű könyveket.

Evangelikus anyakönyvek adatbázisa

A városi szlovák önkormányzat támogatásával készült el. Az 1700-as évektől lehet keresni születési, halálzási és házassági anyakönyvekben. Népszerű szolgáltatás, folyamatos a magán célú lakossági kutatás.

Szlovák nyelvű folyóiratok

A folyóiratokat nem a helytörténeti gyűjteményben őrizzük, mégis említést teszünk arról, hogy hat szlovák nyelvű folyóiratot olvashatnak a könyvtár látogatói. A lapok használatáról nincs statisztikánk, megfigyeléseink szerint azok, akik nem kutatási céllal keresik a nemzetiségi nyelvű dokumentumokat, inkább újságot olvasnak, mint hosszabb irodalmi szöveget. Egyre jellemzőbb, hogy már az egyébként hagyományos szlovák nyelvű irodalmi délutánokra is nehéz felolvasót vagy szövegmondót találni.

A román nemzetiség Békés megyében

A harmadik legnagyobb nemzetiséget alkotó románok száma a 2001. évi népszámláláshoz képest 2011-re mintegy 17 százalékkal gyarapodott, meghaladta

a 6 ezer főt. Arányukat tekintve a legtöbben a Sarkadi (8,5%) és a Gyulai járásban (5,7%) élnek.

Román nemzetiségűnek tekintjük Méhkerék (78%), Kétegyháza (28%) és Pusztatölke (26%) településeket. A határmenti Battonyán a lakosság 8%-a, Eleken 5%-a tartozik a román nemzetiséghez.

Gyula a magyarországi románok fővárosának tekinthető. A városban működő a Nicolae Bălcescu Román Gimnázium Általános Iskola és Kollégium jól használható, nagy állományú könyvtárral büszkélkedhet. Kutatásra ad lehetőséget a Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának Dokumentációs és Információs Központja is.

A Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának Dokumentációs és Információs Központja

A központ célja a magyarországi román közösség nyelvhasználatának, a román nyelv ápolásának elősegítése, támogatása; tudományos kutatások támogatása

Olvasótermében közel 3000 román szépirodalmi, nyelvészeti, országismerteti könyv és hanghordozó várja az olvasóközönséget.

Magyarországi Románok Kutatóintézete

A Magyarországi Románok Kutatóintézete 1993-ban alakult meg azzal a céllal, hogy a magyarországi románok évszázados kulturális értékeit és örökségét gondozza.

A kétegyházi románok szokásai.
Néphagyományok ismertetése
a Békés Megyei Könyvtárban

Az intézet nevéhez több olyan kiadvány kapcsolható, amelyek megismertetik a magyarországi románok nemzeti és kulturális tevékenységét.

A Békési Gyűjtemény román nemzetiségi állománya

A Békés Megyei Könyvtárban az utóbbi öt év román nyelvű beszerzése 19 féle könyv, a román nemzetiségi témájú dokumentumok száma: 8 db. Kevés ez a mennyiség? Egyrészt természetes, hogy szükség esetén igénybe vesszük a könyvtárközi kölcsönzés, a másolatkérés lehetőségét. A témában használható adatbázisokat igyekszünk minél többekkel megismertetni.

Másrészt a konkrét dokumentumok ismeretében látjuk, hogy helyben születő munkákról van szó. Ismerve az intézmények, kutatóhelyek lehetőségeit (pl. munkatársak száma, a kiadásra fordítható összeg), az évi 3-4 kiadvány elkészülte nem kevés. Igaz, hogy a frissen megjelenő kiadványok száma – minden nemzetiség esetében – alacsony, ugyanakkor azt is tapasztaljuk, hogy a korábbi kiadványok többsége ma is jól használható (néprajzi, történeti munkák).

Német nemzetiség Békés megyében

A 2001-es népszámláláskor kétezren, 2011-ben már 52%-kal többen, 3 ezren tartoztak a német nemzetiséghez. Számukat tekintve, legtöbben a Gyulai járásban éltek (37%). *Almáskamaráson* a németek jelenléte mintegy 41%. Hagyományosan német nemzetiségi településnek tekintjük *Eleket* és *Mezőberényt*.

A gyulai Mogyoróssy János Városi Könyvtár német olvasótermében, az utóbbi 25 év német könyvkiadásának terméséből közel 5000 dokumentumot és 8 féle nyelvi folyóiratot talál a látogató. Békés-

csaba Megyei Jogú Város Német Nemzetiségi Önkormányzata támogatja a Békés Megyei Könyvtár könyvkiadási tevékenységét, elsősorban a német nemzetiséget részben vagy egészben érintő kiadványok megjelenését (pl. *Wilim* János-émlékkötet, a *Lischka* Lipót-émlékkötet).

Nemzetiségi könyvbeszerzés

Minisztériumi támogatásból az OIK közreműködésével a megye településeinek nemzetiségi könyvbeszerzését koordináljuk, román, roma, német, szlovák, szerb nyelvű dokumentumokat rendelünk a helyben dolgozó könyvtárosok bevonásával. Az a tapasztalatunk, hogy számukra nem könnyű a döntés, nehéz megítélni, hogy mit olvasnának szívesen a nemzetiségi nyelvet beszélő olvasók. Ahol az iskola segítségére is számíthatnak, ott célszerűbb a válogatás.

A nemzetiségi dokumentumok népszerűsítésének módszerei

Hagyománya van a szlovák könyvbemutatóknak, irodalmi délutánoknak, melyekhez kiállítást is készítünk. Évek óta járnak iskolai csoportok a gyermekkönyvtári szlovák nyelvű könyvtárismereti foglalkozásokra. A szlovák nyelvű rejtvenyfüzetet különösen kedvelik a tanítók.

Az utóbbi három évben pályázati támogatásnak köszönhetően roma kulturális napokat szerveztünk. A könyvbemutatókon, író-olvasó találkozókön kívül bemutatjuk a cigányzenét, a táncot és az ország első roma étterme is nagy sikerrel tart ételkóstolót. Kevesebb a román és a német nemzetiségi program.

Köszönöm a figyelmet!

Dr. Papp Anna Mária záró gondolatai

A konferencia előadásai rendkívül sok információt közvetítenek a nemzetiségi kultúra aktuális állapotát illetően. Idő kell hozzá, hogy ezt megszerezni tudjuk. Azt azonban tényként jelenthetjük ki, hogy a vázolt helyzetkép pozitív. Tanácskozásunk jó alkalom a sikerek, az eredmények közvetítésére, ugyanakkor a jövőbeli teendők számbavételére is. Képet kaphatunk a nemzetiségi közösségek életének fontosabb területeiről, az anyanyelvi kultúrához való hozzáférés lehetőségeiről, ennek támogatottságáról, az érdekképviseltről, illetve az ezen a területen elért eredményekről, a nemzetiségi médiáról. Áttekinítettük, hogy a könyvtárak hogyan támogatják a nemzetiségi kultúrát. Megbizonyosodhatunk arról, hogy a könyvtáraknak kiemelt szerepük van a nemzetiségi közösségek kulturális életében. Sokféle lehetőséget, szolgáltatást, alkalmat, teret kínálnak az anyanyelvi kultúra, a nyelv és az identitás megőrzéséhez, az új információkhoz való hozzáféréshez. Tanácskozásunkkal, annak témaválasztásával kapcsolatban úgy a könyvtárszakma, mint a nemzetiségi közösségek képviselőitől sok kedvező visszajelzés, elismerés érkezett. Ezek és a résztvevők nagy száma, valamint aktivitása megerősítettek bennünket abban, hogy a jövőben is szükséges hasonló konferenciát szervezni, amelyen számba vehetjük a nemzetiségi kultúra területein elért eredményeket és a megoldásra váró feladatokat.